

www.asem.md

www.rectorat.ugal.ro

www.univ-ovidius.ro

ISSN 1810-8725

Nr. 3 (16) 2008

Constanța - 2008

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE
- INSTITUȚIE DE STAT ACREDITATĂ -

STUDII DE LICENȚĂ
durata: 3 ani

- Domeniul: Economie și Afaceri Internaționale**
Specializarea: *Afaceri Internaționale*
(cursuri zi și învățământ la distanță)
- Domeniul: Administrarea Afacerilor**
Specializarea: *Economia Comerțului, Turismului și Serviciilor*
(cursuri zi și învățământ la distanță)
- Domeniul: Contabilitate**
Specializarea: *Contabilitate și Informatică de Gestiune*
(cursuri zi și învățământ la distanță)
- Domeniul: Finanțe**
Specializarea: *Finanțe și Bănci*
(cursuri zi și învățământ la distanță)
- Domeniul: Marketing**
Specializarea: *Marketing* (cursuri zi)
- Domeniul: - Management (cursuri zi)**
Specializarea: *Management*

ADMITEREA

Admiterea la Facultatea de Științe Economice se va realiza prin *concurs de dosare*. Media generală de admitere (MGA) se va determina pe baza următoarelor elemente:

- media anilor de liceu, (ML) cu o pondere de 50% în media finală a concursului de admitere;
 - media examenului de bacalaureat (MB) cu o pondere de 50% în media finală a concursului de admitere.
- MGA = 0,5 ML + 0,5 MB**

În primul an de studii, locurile fără taxă vor fi ocupate în funcție de media generală de admitere, urmând ca în anul 2, cât și 3 de acestea să beneficieze, studenții cu cele mai bune rezultate în procesul de învățământ.

Studenții merituoși și cei cu probleme sociale beneficiază de burse, conform legii.

Telefon: 0241/511040 Email: stec@univ-ovidius.ro
 Campus, Aleea Universității nr.1 Web: www.univ-ovidius.ro/stec/
 Constanta, 900527, România

STUDII MASTERALE
durata: 2 ani

MASTERATE DE APROFUNDARE:

- Domeniul: Economie și Afaceri Internaționale**
Specializarea: *Administrarea Afacerilor Internaționale*
- Domeniul: Administrarea Afacerilor**
Specializarea: *Administrarea Afacerilor în Turism, Comerț și Servicii*
- Domeniul: Contabilitate**
Specializarea: *Contabilitatea și Auditul Afacerilor și Administrațiilor Publice*

MASTERATE COMPLEMENTARE:

- Domeniul: Administrarea afacerilor**
Specializarea: *Administrarea Afacerilor în Întreprinderile Mici și Mijlocii*
- cursuri de zi
 - predarea cursurilor se va face atât în limba română cât și în limba franceză
 - absolvenții primesc atât diplomă emisă de Universitatea „Ovidius” din Constanța cât și diplomă emisă de Universite D’Auvergne Clermont 1– Franța
 - stagiul de pregătire: 3 săptămâni pe an universitar în cadrul IUP/ Universite D’Auvergne Clermont 1– Franța

- Domeniul: Administrarea afacerilor**
Specializarea: *Asigurarea Calității în Afaceri*

- Domeniul: Contabilitate**
Specializarea: *Tehnici Contabile și Financiare pentru Gestiunea Afacerilor*

- Domeniul: Economie și Afaceri Internaționale**
Specializarea: *Politici Europene de Dezvoltare Europeană*

- Domeniul: Administrarea Afacerilor**
Specializarea: *Administrarea și Auditul Proiectelor de Afaceri*

ADMITEREA

Admiterea la studii masterale se realizează prin *concurs de dosare*, criteriul de ierarhizare fiind media generală de admitere formată din 50% media obținută la examenul de licență și 50% media anilor de studii.

Nr. 3 (16) 2008

DREPT, ECONOMIE ȘI INFORMATICĂ

Revistă realizată prin colaborarea dintre:

Constanța - 2008

CUPRINS

DREPT

1. PERFECȚIONAREA PASIVĂ. PUNEREA ÎN LIBERĂ CIRCULAȚIE CU EXONERARE PARȚIALĂ SAU TOTALĂ DE DREPTURI DE IMPORT A PRODUSELOR COMPENSATOARE

Lect. univ. dr. Florin Tudor

Facultatea de Drept, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați - România **5**

2. ADMINISTRAREA COMUNITARĂ A JUSTIȚIEI PENALE

Lect. univ. dr. judecător Mariana Ghena

Facultatea de Drept, Universitatea “ Dunărea de Jos” Galați - România **11**

3. O NOUĂ ABORDARE A POLITICII TRANSPORTURILOR ÎN ROMÂNIA

Conf. univ. dr. Răducan Oprea

Facultatea de Drept, Universitatea Dunărea de Jos, Galați - România **19**

4. SEMNIFICAȚIA ȘI SCOPUL ADMINISTRĂRII ȘI CONDUCERII SOCIETĂȚILOR PE ACȚIUNI

Conf. univ. dr. Răducan Oprea

Facultatea de Drept, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați - România **25**

5. REGIMURILE MATRIMONIALE ÎN PROIECTUL NOULUI COD CIVIL

Lect. univ. dr. Ioana Nicolae

Facultatea de Drept si Sociologie, Universitatea Transilvania din Brașov - România **33**

ECONOMIE

6. PIAȚA VALORILOR MOBILIARE A REPUBLICII MOLDOVA CA OBIECT AL PROCESULUI INOVAȚIONAL

Conf. univ. dr. Ivan Luchian

Conf. univ. dr. Stela Ciobu

A.S.E.M. – Republica Moldova **40**

7. ECHILIBRAREA VENITURILOR BUGETULUI DE ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT ÎN VEDEREA MICȘORĂRII DEFICITULUI ACESTUIA

Drd. Lunga Angela

A.S.E.M. – Republica Moldova **50**

8. INTEGRAREA TRANSPORTURILOR ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ ȘI STRATEGIA GLOBALĂ

Prof. univ. dr. Romeo Ionescu

Facultatea de Drept, Universitatea “Dunărea de Jos” Galați – România **57**

9. ETICA IN MANAGEMENTUL AFACERILOR

Cons. jr. Hâncu Mihaela Estela - România

67

10. MARKETING ȘI ECOTURISM MARIN

Conf. dr. Silvia Muhcină

Prof. univ. dr. Gheorghe Negoescu

Facultatea de Științe Economice, Universitatea “Ovidius” Constanța - România **69**

11. INTERNAȚIONALIZAREA SERVICIILOR ELEMENT DE REFERINȚĂ ÎN MARKETINGUL GLOBAL

Conf. dr. ec. Micu Adrian

Lect. dr. Micu Angela-Eliza

Facultatea de Științe Economic, Universitatea “Dunărea de Jos” Galați – România **74**

12. ANALIZA RATELOR DE LICHIDITATE PRINTR-UN INDICE SINTETIC <i>Prof. univ. dr. Bălănuță Vladimir</i> <i>Lect. univ. N. Muntean – Republica Moldova</i>	80
13. PERFORMANȚELE COMERȚULUI DIN MOLDOVA <i>Prof. univ. dr. hab. Boris Chistruga</i> <i>Drd. Marcel Chistruga – Republica Moldova</i>	84
14. CONSEQUENCES OF MIGRATION OF YOUNG PEOPLE WITH HIGHER EDUCATION FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA <i>Lect. drd. Cristei Aliona</i> <i>Moldova State University</i>	89
15. CONSECINȚELE EMIGRĂRII TINERILOR CU STUDII SUPERIOARE DIN REPUBLICA MOLDOVA <i>Lect. drd. Cristei Aliona</i> <i>Universitatea de Stat din Moldova</i>	94
16. FOAIA DE PARCURS – DOCUMENT DE BAZA IN TRANSPORTUL RUTIER <i>Lect. drd. Stela Caraman</i> <i>A.S.E.M. – Republica Moldova</i>	99
17. CONTABILITATEA OPERATIUNILOR PRIVIND EXECUTAREA LUCRARILOR DE CERCETARI STIINTIFICE SI DE PROIECTARE - EXPERIMENTARE IN BAZA DE CONTRACT <i>Lect. drd. Rodica Cușmăușă</i> <i>A.S.E.M. – Republica Moldova</i>	105
18. METODE DE EVALUARE ȘI GESTIUNE A RISCURILOR DE ANTREPRENORAT <i>Conf. univ. dr. Sula Victor</i> <i>A.S.E.M. – Republica Moldova</i>	110
19. PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII POSIBILE DE DEZVOLTARE A IMM-urilor ÎN CONDIȚIILE REVOLUȚIEI CUNOȘTIINȚELOR ȘI A ECONOMIEI BAZATE PE CUNOAȘTERE <i>Drd. Dobre Maria Mirela</i> <i>Școala doctorală București – România</i>	114

INFORMATICĂ

20. INFLUENȚA RATEI DOBÂNȚII ACTIVE ASUPRA DECIZIEI DE FINANȚARE A ÎNTREPRINDERII <i>Lect. univ. dr. Norina Popovici</i> <i>Lect. univ. dr. Irena Munteanu</i> <i>Facultatea de Științe Economice, Universitatea "Ovidius" Constanța – România</i>	121
21. MODEL DE PREVIZIUNE PRIVIND EVOLUȚIA GRADULUI DE ÎNDATORARE GENERALĂ A ÎNTREPRINDERII <i>Lect. univ. dr. Irena Munteanu</i> <i>Lect. univ. dr. Norina Popovici</i> <i>Facultatea de Științe Economice, Universitatea "Ovidius" Constanța – România</i>	126

PERFEȚIONAREA PASIVĂ. PUNEREA ÎN LIBERĂ CIRCULAȚIE CU EXONERARE PARȚIALĂ SAU TOTALĂ DE DREPTURI DE IMPORT A PRODUSELOR COMPENSATOARE

*Lect. univ. dr. Florin Tudor
Facultatea de Drept
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați – România*

Rezumat:

Perfecționarea pasivă este acel regim vamal care permite exportul temporar de mărfuri comunitare în afara teritoriului Comunității, în vederea supunerii acestora unor operațiuni de transformare sau de prelucrare, iar produsele rezultate din aceste operațiuni, numite produsele compensatoare, să fie puse în liberă circulație cu exonerare totală sau parțială de drepturi de import.

La punerea în liberă circulație cu exonerare parțială de drepturi de import se pot aplica două metode de calcul: prin diferență și de taxare la plus valoare. Pentru identificarea unei norme unitare de lucru ce ar asigura o mai bună colectare a veniturilor la bugetul statului, dorim să propunem un model de calcul pentru metodele statuate de legiuitorul comunitar.

1. Aspecte teoretice privind regimul vamal economic de perfecționare pasivă

Regimul de perfecționare pasivă permite ca, fără a aduce atingere dispozițiilor care reglementează domeniul specific privind sistemul de schimb de mărfuri standard, mărfurile comunitare să fie exportate temporar de pe teritoriul vamal al Comunității pentru a fi supuse unor operațiuni de perfecționare, iar produsele rezultând din acele operațiuni să fie puse în liberă circulație cu exonerare parțială sau totală de drepturi de import.

Exportul temporar al mărfurilor comunitare atrage după sine aplicarea drepturilor de export, a măsurilor de politică comercială și a altor formalități prevăzute pentru scoaterea mărfurilor comunitare de pe teritoriul vamal al Comunității.

Cu unele excepții prevăzute în Codul Vamal Comunitar (CVC), nu pot fi plasate sub regimul de perfecționare pasivă mărfurile comunitare:

- a. al căror export implică rambursarea sau remiterea drepturilor de import;
- b. care, anterior exportului, au fost puse în liberă circulație cu exonerare totală de drepturi de import în temeiul destinației, atât timp cât condițiile pentru acordarea unei astfel de scutiri continuă să se aplice;

-
- c. al căror export implică acordarea restituirilor la export sau pentru care se acordă un alt avantaj financiar decât aceste restituiri în conformitate cu politica agricolă comună pe baza exportului mărfurilor respective.

Autorizația de perfecționare pasivă se emite la cererea persoanei care se ocupă de îndeplinirea operațiunilor de perfecționare. Prin derogare, autorizația de utilizare a regimului de perfecționare pasivă poate fi acordată unei alte persoane pentru mărfurile de origine comunitară, atunci când operațiunea de perfecționare constă în încorporarea acelor mărfuri în mărfuri obținute în afara Comunității și importate ca produse compensatoare, cu condiția ca utilizarea acestui regim să favorizeze promovarea vânzării mărfurilor de export fără a aduce atingere intereselor esențiale ale producătorilor comunitari de produse identice sau similare cu produsele compensatoare importate.

2. Exonerarea totală sau parțială de drepturi de import

Autoritățile vamale stabilesc termenul în care produsele compensatoare trebuie să fie reimportate pe teritoriul vamal al Comunității. Ele pot prelungi acea perioadă în urma depunerii de către titularul autorizației a unei cereri bine argumentate.

Autoritățile vamale stabilesc fie rata de randament a operațiunii fie, atunci când este necesar, modalitatea de stabilire a ratei.

Exonerarea totală sau parțială de drepturi de import în conformitate cu articolul 151 alineatul (1) din CVC se acordă numai când produsele compensatoare sunt declarate pentru punerea în liberă circulație în numele sau în favoarea titularului autorizației sau oricărei alte persoane stabilite în Comunitate cu condiția ca acea persoană să fi obținut consimțământul titularului autorizației, iar condițiile autorizării să fie îndeplinite.

Exonerarea totală sau parțială de drepturi de import prevăzută la articolul 151 nu se acordă atunci când una dintre condițiile sau obligațiile referitoare la regimul de perfecționare pasivă nu este îndeplinită, decât dacă se stabilește că neconcordanțele nu au un efect semnificativ în aplicarea regimului respectiv.

Exonerarea totală sau parțială de drepturi de import prevăzută la articolul 145 CVC se aplică prin deducerea din valoarea drepturilor de import aplicabile produselor compensatoare puse în liberă circulație a valorii drepturilor de import care ar fi aplicabile la aceeași dată mărfurilor de export temporar dacă acestea ar fi importate pe teritoriul vamal al Comunității din țara în care au fost supuse operațiunii de perfecționare sau a ultimei operațiuni de perfecționare.

Suma de scăzut se calculează pe baza cantității și naturii mărfurilor în cauză, la data acceptării declarației de plasare sub regimul de perfecționare pasivă sau pe baza altor elemente de taxare

aplicabile lor la data acceptării declarației privind punerea în liberă circulație a produselor compensatoare.

Valoarea mărfurilor de export temporar este cea luată în considerare pentru aceste mărfuri la stabilirea valorii în vamă a produselor compensatoare în conformitate cu articolul 32 alineatul (1) litera (b) punctul (i) din CVC sau, dacă valoarea nu poate fi astfel stabilită, diferența dintre valoarea în vamă a produselor compensatoare și cheltuielile de perfecționare stabilite prin mijloace rezonabile.

Cu toate acestea, anumite impuneri în conformitate cu procedura Comitetului de Cod Vamal nu se iau în considerare la calcularea sumei de scăzut. Atunci când, înainte de a fi plasate sub regimul de perfecționare pasivă, mărfurile de export temporar au fost puse în liberă circulație la o taxă redusă în virtutea utilizării în scopuri speciale, și atât timp cât condițiile de acordare a taxei reduse continuă să se aplice, valoarea deductibilă este valoarea drepturilor de import percepute efectiv la punerea în liberă circulație a mărfurilor.

Atunci când mărfurile de export temporar ar putea beneficia la punerea în liberă circulație de o taxă redusă sau zero în virtutea utilizării în scopuri speciale, această taxă se ia în considerare cu condiția ca mărfurile să fi suferit aceleași operațiuni ca operațiunile prevăzute pentru o astfel de utilizare în țara în care a avut loc operațiunea de perfecționare sau ultima operațiune de perfecționare.

În cazul când produsele compensatoare beneficiază de o măsură tarifară preferențială¹, iar măsura există pentru mărfurile care se încadrează în aceeași clasificare tarifară ca și mărfurile de export temporar, rata drepturilor de import de luat în considerare la stabilirea sumei de scăzut, conform celor anterior amintite, este cea care s-ar aplica dacă mărfurile de export temporar ar îndeplini condițiile în care se aplică măsura preferențială.

Atunci când scopul operațiunii de perfecționare este repararea mărfurilor de export temporar, acestea sunt puse în liberă circulație cu exonerare totală de drepturi de import când se stabilește într-o măsură satisfăcătoare pentru autoritățile vamale că mărfurile au fost reparate gratis, fie datorită unei obligații contractuale sau legale de garanție, fie datorită existenței unui viciu de fabricație.

În situația în care scopul operațiunii de perfecționare este repararea mărfurilor de export temporar și o astfel de reparare este efectuată cu titlu oneros, exonerarea parțială de drepturi de import prevăzută la articolul 145 CVC se acordă prin stabilirea valorii drepturilor aplicabile pe baza elementelor de taxare aferente produselor compensatoare la data acceptării

¹ în sensul articolului 20 alineatul (3) litera (d) sau (e) din CVC

declarației de punere în liberă circulație a produselor respective și luând în considerare ca valoare în vamă o valoare egală cu costurile de reparare, cu condiția ca aceste costuri să reprezinte singurul considerent oferit de titularul autorizației și să nu fie influențate de nici o legătură între titular și comerciant.

3. Operațiuni de perfecționare în afara teritoriului vamal al Comunității. Modele de calcul

Unele sau toate produsele ori mărfurile compensatoare în aceeași stare pot fi exportate temporar în scopul transformării ulterioare în afara teritoriului vamal al Comunității dacă autoritatea vamală autorizează acest lucru, în conformitate cu condițiile prevăzute de regimul de perfecționare pasivă.

Atunci când se naște o datorie vamală privind produsele reimportate, se percep următoarele drepturi:

- a. drepturile de import pentru produsele compensatoare sau mărfurile în aceeași stare menționate la alineatul (1), calculate în conformitate cu articolele 121 și 122 CVC
- b. drepturile de import pentru produsele reimportate după perfecționarea pasivă pe teritoriul vamal al Comunității, a căror valoare se calculează în conformitate cu dispozițiile referitoare la regimul de perfecționare pasivă în aceleași condiții care s-ar aplica dacă produsele exportate sub acest regim ar fi puse în liberă circulație înainte ca acest export să aibă loc.

Metoda de calcul prin diferență

În vederea aplicării art.151 din CVC și art.590 din Regulamentul CEE 2454/1993 de aplicare a CVC prin care sunt indicate reguli pentru acordarea exonerării parțiale de la plata drepturilor de import, respectiv calcularea datoriei vamale ca diferență dintre drepturile de import corespunzătoare produselor compensatoare și drepturile de import corespunzătoare materialelor exportate temporar dacă acestea ar fi importate, propunem modelul de calcul prezentat în Anexa.

S-a avut în vedere exportul temporar a unor materiale textile și furnituri, accesorii (dealtfel o specificitate pentru perfecționarea pasivă economică), reimportul constituindu-l produsul compensator finit textil. Taxa vamală aplicabilă este de 12%.

De esență este faptul că suma de scăzut se calculează pe baza cantității și naturii mărfurilor de export temporar și pe baza altor elemente de taxare aplicabile la data acceptării declarației privind punerea în liberă circulație a produselor compensatoare.

Metoda de taxare la plus valoare

Pentru aprobarea cererii declarantului de a calcula datoria vamală prin luarea costului operației de transformare ca bază de impozitare a drepturilor de import se impune prin decizia luată o documentare riguroasă cu privire la marfa de export temporar.

În cazul în care anterior începerii perfecționării pasive a fost importată cu aplicarea de drepturi de import preferențiale egale cu zero, nu se permite aplicarea metodei de taxare la plus valoare decât în condițiile derogatorii din Instrucțiunile comunitare 2001/C/01 completate cu Instrucțiunile 2005/C 219/03. Situația este similară și în cazul în care marfa exportată temporar a fost anterior începerii perfecționării pasive a fost importată cu aplicarea de drepturi „erga omnes” egale cu zero.

Pe cale de consecință, metoda de taxare la plus valoare poate fi utilizată numai dacă mărfurile de export temporar sunt de origine comunitară sau dacă au fost puse în liberă circulație cu drepturi de import mai mari decât zero.

Referințe bibliografice:

1. Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 2913/1992 de instituire a Codului Vamal Comunitar;
2. Regulamentul Comisiei (CEE) nr.2454/1993 privind dispoziții de aplicare a Regulamentului Consiliului nr.2913/1992 de instituire a Codului Vamal Comunitar;
3. Instrucțiuni de aplicare a titlului III „Regimuri vamale economice” a Regulamentului Comisiei (CEE) nr.2454/93 de implementare a Regulamentului Consiliului (CEE) nr.2913/92 de instituire a Codului Vamal Comunitar (Instrucțiunile comunitare 2001/C/01 completate cu Instrucțiunile 2005/C 219/03);
4. Ordinul Administrației Naționale de Administrare Fiscală (ANAF) nr.7789/2007 pentru aprobarea Normelor de autorizare a regimurilor vamale economice, modificat prin Ordinul ANAF nr.349/2008 și Ordinul ANAF nr.8191/2007.

Export temporar:

- valoare material textil exportat temporar = 1000 euro
- taxa vamală = 5% = $1000 \times 5\% = 50$ euro (dacă s-a fi importat) = A
- taxa pe valoare adăugată = $(1000 + 50) \times 19\% = 200$ euro (dacă s-ar fi importat) = B

Manoperă/cheltuieli accesorii:

- valoare manoperă în perfecționare pasivă: 300 euro
- transport extern: 50 euro
- transport intern: 10 euro

Reimport:

- (Valoare material textil exportat temporar + TVA export temporar + manoperă + transport extern): 12% = $(1000 + 200 + 300 + 50) \times 12\% = 186$ euro = taxe vamale produse compensatoare = C
- (Valoare material textil exportat temporar + TVA export temporar + manoperă + transport extern + transport intern): 19 % = 296 euro = TVA pentru produse compensatoare = D

Diferențe de plată în vamă:

$$C - A = 186 \text{ euro} - 50 \text{ euro} = 136 \text{ euro} - \text{taxe vamale}$$

$$D - B = 296 \text{ euro} - 200 \text{ euro} = 96 \text{ euro} - \text{taxa pe valoare adăugată}$$

ADMINISTRAREA COMUNITARĂ A JUSTIȚIEI PENALE

*Lect. univ. dr. judecător Mariana Ghena
Facultatea de Drept
Universitatea "Dunărea de Jos" Galați - România*

Cercetările recente, întreprinse în mai multe țări, dovedesc că reintegrarea minorilor delincvenți în societate, cu ajutorul unui sistem juridic tradițional, este dificilă, deoarece există o serie de confuzii în legătură cu statutul juridic și dreptul acestor minori. Mai mult, cele două modele tradiționale existente de ocrotire și sancționare a minorilor delincvenți (sistemul penal și sistemul pentru ocrotirea și protecția delincvenților minori) sunt fondate pe principii incompatibile².

Pe lângă aceste două modele tradiționale în ultimii ani au început să se contureze și un al treilea model de intervenție în care se experimentează "sanctiuni alternative" pentru a găsi noi strategii care să permită ameliorarea fenomenului de delincvență juvenilă. Deși s-au constatat câteva rezultate încurajatoare, dificultățile de fond persistă.

Substituirea măsurilor tradiționale bazate pe privarea de libertate a minorilor cu măsurile de menținere a lor într-un mediu natural se regăsește ca soluție, în textele internaționale adoptate în cursul ultimilor ani: Recomandarea Națiunilor Unite și Recomandarea Consiliului Europei privind justiția pentru minori.

Aceste recomandări³ se adresează tuturor țărilor membre și au la bază Declarația Universală a Drepturilor Omului și alte norme internaționale referitoare la drepturile copiilor și tinerilor.

Pe această bază măsurile alternative propuse de comunitate pun accentul pe⁴:

- supravegherea strictă a minorilor delincvenți;
- concentrarea asupra factorilor care duc la persistența comportamentului delincvent al minorilor și asupra modalităților de ameliorare a acestui comportament, în special printr-o acțiune educativă intensă;
- atitudinea minorului față de fapta comisă;
- căutarea unui loc de muncă în comunitate care să fie adecvat vârstei lui și pentru scopurile educației.

² **Lade Wargrave-Au-Delo**, *De la retribution et de la rehabilitation: la referation comme paradigme dominante dan intervention judiciere contre la delinquence (des jeunes?)* in *La justice reparatrice et les jennes*, (Ed.par Jean-Francais L'azeau et Vincent Payre) Centre de Vaucrescon, 1993, pag.8

³ Reamintim în acest sens Regulile minime ale O.N.U. pentru elaborarea măsurilor neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo 1990), Recomandarea R (92) 16 privind Regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate (1992), Ansamblul Regulilor minime ale O.N.U. cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing 1986), Principiile O.N.U. pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadu, 1998) etc.

⁴ **Annina Lahalle**, *Les regles internationales et les nouvelles mesures en milieu ouvert pour les mineurs delinquant*, în *La Justice separatrice et les jeunes*, op.cit., pag. 45

Reabilitarea minorilor delincvenți trebuie să se facă în exteriorul și în afara justiției, în contul serviciilor comunitare, care include un sortiment bogat de metode, mijloace și procedee științifice capabile să ajute desfășurarea procesului de reabilitare și reintegrare socială a minorilor delincvenți.

Pentru a oferi o bază legală mai solidă acestor servicii comunitare, în 1985 a fost adoptată *Recomandarea de la Beijing*, cu privire la tratamentul care urmează a fi aplicat minorilor delincvenți în toate zonele lumii, indiferent de tipul de sistem juridic existent.

Această recomandare prevede următoarele măsuri de protecție și de reintegrare în comunitate a minorilor delincvenți:

- a. măsuri de protecție socială și juridică a minorilor (și familiilor lor), pentru ca aceștia să ducă o viață utilă în comunitate;
- b. programe de asistare și ajutorare a minorilor pe o anumită perioadă din viața lor, atunci când sunt mai expuși la un comportament deviant;
- c. sprijinirea minorilor pentru a-și dezvolta personalitatea și a-și desăvârși educația lor;
- d. protejarea minorilor, pe cât posibil, de toate contactele cu criminalitate și delincvență;
- e. mobilizarea tuturor resurselor existente (familie, grupări comunitare, școală, grupuri de prieteni), cu scopul de a feri minorii de contactul cu legea penală și de a beneficia de un tratament eficient, echitabil și uman, dacă totuși intră în conflict cu legea penală;
- f. dezvoltarea și diversificarea serviciilor juridice pentru minor, în vederea ameliorării și perfecționării personalului din aceste instituții⁵.

Aceste recomandări și reguli minime privind regimul de sancționare a minorilor delincvenți pune accentul pe colaborarea dintre aceștia și victimă {mediere, compensate, conciliere), dar și pe relațiile iar cu comunitatea (munca benevolă, prestații în interesul comunității). Apariția sancțiunilor alternative s-a datorat și faptului că dreptul tradițional nu putea să răspundă mai multor tipuri de interese și anume cele ale comunității, care are reguli bine definite pentru a controla viața socială, cele ale victimei și ale delincventului, atât cel minor cât și cel adult.

Protecția victimelor, a drepturilor lor și a participării lor în procesele negocierii judiciare este rezultatul unei evoluții foarte lente, ale cărei începuturi sunt plasate la sfârșitul deceniului șase al secolului trecut când au fost formulate, pentru prima dată în mod tranșant, drepturile victimei, drepturi care includ:

- a. necesitatea restaurării ordinii sociale, incluzând cele mai bune și posibile reparații pentru agresiunile fizice, traume emoționale și pierderi materiale;
- b. nevoia de a facilita participarea victimelor în procesul penal ca actori sau parteneri ai celui care plătește dauna în ideea de a se evita să fie traumatizați a doua oară;
- c. nevoia de a asigura un organism mediator competent și extern procesului judiciar, a cărui sarcină trebuie să conștientizeze în facilitarea reînnoirii comunicării și implicit în încercarea de a reînnoi comunicării și implicit în încercarea de a rezolva conflictele (adesea pe termen lung) dintre victime și delincvenți.

⁵ Ansamblul de reguli minime ale O.N.U. cu privire la administrarea justiției pentru minori, în Introducere în probațiune et. Național, 2001 op.cit., pag.272-295.

Medierea este întâlnită în toate modelele de intervenție care pun accentul pe comunicarea dintre victimă și autorul delinvențului. dar nu toate victimele sunt dispuse să o accepte.

Ansamblul de reguli minimale privind administrarea justiției pentru minori stipulează, de asemenea că "protejarea și bunăstarea minorului delinvenț" trebuie să reprezinte principalul principiu director care acționează asupra actului de justiție și celui de decizie. Minorul delinvenț trebuie protejat de efectele negative ale publicării în mas-media a unor informații privind problemele lui personale, astfel încât nici o informație privind persoana sa să nu fie publicată, dacă ar putea conduce la identificarea lui, aceasta având ca scop evitarea stigmatizării și marginalizării iui. Pe timpul derulării procesului, anumite organizații benevole, instituții locale sau servicii comunitare se vor implica activ în administrarea justiției.

Minorii delinvenți care urmează unul dintre tratamentele propuse de comunitate trebuie să depună un aport pentru a repara prejudiciul sau a-l compensa, să se străduiască să înțeleagă dezavantajele comportării lor, să se simtă responsabili pentru siguranța concetățenilor lor și cel mai important aspect să fie conștienți că au scăpat parțial de efectele negative ale justiției penale. Medierea dintre autorul delictului și victimă, precum și, prestarea unor servicii comunitare în folosul obștesc de către minorii delinvenți, au mai multe avantaje datorită faptului că toți cei care participă la aceste programe și care trec cu bine prin toate etapele, au întotdeauna un puternic sentiment de *echitate* și de *rațiune*, fiind conștienți că au scăpat de pedeapsa tradițională (închisoarea).

Sancțiunile alternative propuse de comunitate tribunalului, parchetului și de asemenea, poliției sunt un *complement necesar*, arătând interesul comunității în rezolvarea problemelor de delinvență juvenilă. Aceste forme de tratament alternativ vizează reeducarea și reintegrarea socială a minorilor delinvenți cu ajutorul unor tehnici speciale și foarte diverse, în care sunt îmbinate bunele intenții cu viziunile inteligente. Ținta intervenției nu este atât repararea prejudiciului, cât mai ales *influența educativă* și pedagogică exercitată asupra minorilor delinvenți, iar natura și durata sancțiunii nu depinde atât de mult de delict, cât de persoana care l-a comis. Mai important este faptul că minorul delinvenț nu poate primi o sancțiune alternativă decât dacă el și familia sa își exprimă explicit acordul față de măsurile propuse de comunitate, în caz contrar el urmând să primească una din sancțiunile tradiționale.

Importanța serviciilor comunitare și de mediere constă în capacitatea acestora de a evita trecerea minorilor prin procedurile judiciare, diminuând astfel consecințele negative pe care acestea le-ar avea asupra lor. Aplicarea unor măsuri alternative este indicată, în primul rând, atunci când delictul nu este de natură gravă și când școala și alte instituții care exercită un control social oficial se implică în constituirea unor programe capabile să soluționeze problemele minorilor care au comis acte antisociale.

Pentru acest motiv, în cadrul măsurilor alternative există o anumită ierarhie în ceea ce privește complexitatea lor, plecând de la sfatul acordat minorilor care au comis delikte mai grave într-o familie, centru comunitar sau într-un alt mediu educativ.

Modalități de aplicare a legislației penale minorilor în perspectiva comunităților europene

Pedeapsa cu închisoarea se aplică minorilor pentru care instanța consideră (ținând seama de toate elementele susceptibile de a caracteriza fapta și persoana făptuitorului) că măsurile educative nu au fost suficiente pentru îndreptarea lor.⁶

Sancțiunile aplicate minorilor delincvenți trebuie să fie, pe cat posibil, educative și nu permissive, măsura închisorii trebuind să fie considerată, "ultimo ratio" și aplicată numai față de minorii care au comis infracțiuni deosebit de grave (viol, omor, tâlhărie) sau față de multirecidiviști. Pentru acest motiv în practica juridică pentru minori, din România, după practica multor state din Europa, au fost introduse două tipuri de sancțiuni alternative la pedeapsa închisorii:

- prestarea unei munci în folosul comunității
- și instituția probațiunii.

Prestarea muncii în folosul comunității

Urmărind modernizarea legislației românești privind administrarea justiției pentru minori, în perioada 1995-1996 Ministerul Justiției în colaborare și cu sprijinul reprezentanților UNICEF în România și cu organizația F.E.M.O.(Belgia) a inițiat realizarea unui program experimental privind prestarea de către minorii delincvenți a unei munci benevole în folosul societății sau să constituie o alternativă la pedeapsa închisorii.

O asemenea măsură este legiferată într-o serie de țări în care rata delincvenței juvenile este destul de ridicată (Franța, Belgia, Suedia, Norvegia, Italia, Anglia, Canada, etc.) ea înscriindu-se în politica penală actuală fundamentată pe ideea diminuării treptate a sancțiunii închisorii aplicată minorilor în favoarea altor măsuri educative și sociale ori de tratament în stare de libertate.

În vederea realizării acestui experiment, la nivelul Ministerului Justiției din România a fost constituită o echipă interdisciplinară denumită echipă de cercetare acțiune și recuperare socială (E.C.A.R.S.) alcătuită din judecători, juriști, psihologi, sociologi și asistenți sociali, care au asigurat derularea experimentului și evaluarea eficienței aplicării acestei măsuri pe un eșantion de minori delincvenți.⁷ Derularea experimentului a fost sensibil îngreunată datorită necesității înscrierii lui în cadrul legal oferit de legislația penală în vigoare, în care nu exista prevăzută măsura prestării de către minorii delincvenți a unei munci neremunerate în folosul societății.⁸ Pentru acest motiv, alcătuirea și selecționarea eșantionului de minori delincvenți supuși experimentului a întâmpinat o serie de dificultăți, numărul de cazuri rezolvate fiind insuficient decelării unor concluzii relevante și generalizatoare care să permită o evaluare completă a eficienței măsurii.

Programul privind "O alternativă la pedeapsa închisorii aplicată minorilor - prestarea unei munci benevole în folosul societății", și-a propus explorarea interdisciplinară a regimului de sancțiuni penale și educative adoptate față de minorii delincvenți, în contextul legislației românești

⁶ **Boroi Alexandru**, *Drept penal, Partea specială*. Ediția 2, Editura C.H.Bech, 2008, pag. 231.

⁷ Echipa a fost constituită din : consilier juridic Ioana Dodu (coord.), Mariana Suci (psiholog), Valentina Tatulescu (judecător), George Sacaleros (psiholog), Rodica Crețu (asistent social), Smaranda Poenaru (asistentă socială), Livia Manea (sociolog), Dan Banciu (sociolog).

⁸ Alineatul 4 din Art. 103 Cod penal privind obligarea minorului delincvent de a presta o activitate neremunerată într-o instituție de interes public a fost introdus prin Legea nr. 140/1996, în completarea măsurii libertății supravegheate.

în perioada de tranziție, având ca scop realizarea unui model de măsuri educative care să permită resocializarea și reinsertia delincvenților minori în stare de libertate. Derularea programului a urmărit un dublu aspect:

- a. *practic-aplicativ*, de experimentare a unor forme de sancțiuni educative întemeiate pe terapia socială în locuri deschise, prin menținerea minorului delincvent în contextul familial, școlar și profesional în care se desfășoară resocializarea acestuia, în acest proces, minorul este permanent îndrumat și ajutat de către agenții de resocializare să realizeze o "ruptură" cu trecutul și să îndeplinească anumite roluri utile, care să-i stimuleze adoptarea unei conduite și comportamente dezirabile să-i asigure, în final recuperarea și reinsertia lui normală în viața socială;
- b. *teoretic - metodologic* de cercetare și evaluare pe baza studiilor de caz, a biografiilor sociale, a unor convorbiri intensive realizate cu minorul și cu familia acestuia a eficienței mărimii prestației în folosul comunitar, în vederea introducerii sale în legislația penală.

Întrucât realizarea programului a avut caracterul de cercetare - acțiune - recuperare socială, obiectivele sale au urmărit prioritar:

- a. resocializarea minorului delincvent, prin realizarea de către acesta a unor activități sociale în folosul comunității, activități care constau dintr-un număr de ore de muncă în cadrul unor instituții de interes public;
- b. acordarea de asistență socială, pedagogică și educativă minorului delincvent pe tot parcursul desfășurării prestației, de către membrii echipei desemnate în acest scop;
- c. revigorarea valențelor formative și educative ale principalelor instanțe de socializare (familie, grup profesional, asociații obștești etc.) prin implicarea acestora în procesul de reinsertie socială a minorului delincvent;
- d. sensibilizarea principalelor instituții și organisme cu rol sancționator și de control social, precum și a opiniei publice în direcția acceptării treptate a unor forme de tratament în stare de libertate a minorilor delincvenți.

Principiile generale pe baza cărora s-a derulat programul au fost:

- a. cooperarea permanentă a echipei desemnate cu experimentarea acestei măsuri alternative cu instanțele de judecată, minorii în cauză, familiile acestora, instituțiile în care se realizează prestația, precum și cu alte organisme cu rol de protecție și ocrotire socială (oficii de asistență socială, autorități tutelare);
- b. obținerea acordului minorului delincvent și a familiei acestuia față de modalitățile practice de desfășurare și realizare a prestației;
- c. desfășurarea orelor de muncă în folosul societății în afara programului școlar sau profesional al minorului (de regulă la sfârșitul săptămânii sau în timpul vacanțelor școlare) și alegerea locurilor de muncă care să aibă în vedere pregătirea minorului, starea lui de sănătate, preferințele, etc.;
- d. păstrarea confidențialității și discreției (pe cât posibil) pe timpul derulării prestației, în vederea evitării "etichetării" și "stigmatizării" minorului și diminuării "dificultăților de adaptare.

Specificul măsurii prestației unei munci neremunerate în folosul societății de către minorii delincvenți constă în menținerea acestora în mediul lor *familial și școlar* fără nici o interdicție sau restricție de libertate, ei fiind însă obligați să desfășoare gratuit o serie de activități în organisme și instituții de interes public, fund și ajutați social, educativ și pedagogic de o echipă interdisciplinară de specialiști.

Condițiile impuse de echipa E.C.A.R.S. pentru derularea prestației de către minorii delincvenți selecționați au fost următoarele:

- a. garantarea anonimatului minorului la locul unde își desfășoară prestația (în special discreție totală cu privire la faptele penale comise);
- b. desfășurarea orelor de muncă nu trebuie să impiețeze asupra obligațiilor școlare sau profesionale ale minorului și nici să influențeze starea de sănătate;
- c. activitățile pe care le desfășoară trebuie să fie realizate numai în instituții și organisme de interes public, nu și privat;
- d. activitățile propuse pentru prestație nu trebuie să conducă la umilirea sau descurajarea minorului, ci trebuie să contribuie la responsabilizarea acestuia.

Din nefericire, nu toate aceste obiective, principii și idei generoase au putut fi transpuse efectiv în practică pe parcursul derulării prestației intervenind o serie de disfuncții și neconcordanțe, datorate dificultăților de selectare a locurilor de prestație, ritmul desfășurării orelor de muncă, reticenței manifestate de unele instituții de a primi minori delincvenți etc.

Totuși reținem aspectele mai semnificative și relevante pentru modalitatea concretă de realizare a programului - experiment, în general de completare și continuare în special:

1. Un prim aspect se referă la faptul că, în general atât minorii în cauză, cât și familiile acestora au fost de acord cu măsura propusă de echipă de a realiza o prestație benevolă în folosul societății garantând cooperare cu echipa și acceptând sprijinul social, educativ și pedagogic al acestuia. În consecință majoritatea covârșitoare a minorilor selectați au semnat protocolul de realizare a prestației, la fel și părinții lor, acceptând să fie repartizați într-o instituție de interes public unde sub garanția păstrării anonimatului față de antecedentele lor penale, să realizeze săptămânal un număr de ore și de activități neremunerate.

Cu toate acestea au existat câteva cazuri de minori care după ce și-au dat acordul verbal în favoarea măsurii, nu s-au mai prezentat la convocările echipei sustrăgându-se în final, de la executarea pedepselor.

În alte cazuri datorită prelungirii formalităților și procedurilor de realizare a testării psihologice a minorilor definitivării anchetelor sociale și întocmirii protocolului prestației, pentru unii minori selectați în eșantion s-a prescris măsura eliberării supravegheate sau cea a suspendării condiționate a sancțiunii închisorii, în timp ce alți minori au împlinit vârsta de 18 ani, nemaiputând fi contactați pentru realizarea prestației.

A existat cazul unui minor în care deși membrii echipei au făcut toate demersurile necesare pentru a-l plasa într-o unitate publică, nu s-a putut realiza prestația datorită refuzului său și al părinților din motive subiective

2. Un al doilea aspect vizează selectarea instituțiilor în care minorii au executat prestația și stabilirea tipurilor de activități pe care aceștia urmau să le realizeze. Cu toate că echipe E.C.A.R.S. au făcut suficiente demersuri pe lângă numeroase instituții, ministere și departamente, foarte puține instituții de interes public s-au arătat interesate și dornice să coopereze la derularea experimentului.

Au fost obținute locuri de muncă pentru minorii doar într-o serie de școli profesionale speciale pentru copii cu diferite dificultăți, la un institut de protecție a mamei și copilului și la un institut de cercetare. Nu s-au putut obține locuri de muncă în instituții medicale, de asistență a persoanelor în vârstă în instituții cultural-sportive, administrative, biblioteci, instituții de cult, instituții de deservire și prestări servicii, care ar fi putut multiplica și diversifica tipul de activități care urmau să fie desfășurate de minorii.

3. Un al treilea aspect vizează modalitățile concrete de stabilire a ritmicității și numărului zilnic de ore destinate prestației, precizarea obligațiilor care revin părților implicate în derularea prestației (minor, unitate beneficiar, E.C.A.R.S.) și numărul de ore destinate prestației a fost inițial stabilit la 50-80 din rațiuni practice, echipa a fost nevoită să stabilească numărul de ore sensibil redus față de cel prevăzut în proiect, considerând că 25-30 de ore sunt suficiente pentru prestație.

De regulă, minorii trebuiau să presteze aceste ore de muncă în afara programului de școală sau profesional, sâmbăta sau duminica sau în timpul vacanțelor școlare. Întrucât la sfârșitul săptămânii instituțiile care s-au angajat să asigure prestația nu funcționează echipa E.C.A.R.S. a fost nevoită să opteze pentru cea de a doua variantă, respectiv prestarea orelor de muncă de către minorii în timpul vacanței școlare. Perioada de prestație a fost concentrată pe un interval de 2-3 săptămâni, stabilindu-se aproape zilnic un număr de ore în care minorii urmau să realizeze diverse activități. Soluția benefică, întrucât minorii au putut fi sprijiniți mai direct de echipa E.C.A.R.S. aproape zilnic, preferând să efectueze prestația într-o perioadă concentrată decât într-una mai întinsă, ceea ce le-ar fi creat dificultăți de deplasare, transport, prezența la școală.

4. Un ultim aspect referitor la relațiile minorului cu locul de muncă și la cooperarea lui cu personalul din instituția în care s-a realizat prestația. Conform protocolului de realizare a prestației, fiecare minor fiind însoțit și îndrumat la locul de muncă de către un membru al echipei E.C.A.R.S.

Măsura prestării unei activități în folosul societății de către minorii delincvenți poate fi apreciată ca fiind benefică din următoarele considerente:

- a. permite resocializarea și reeducarea tânărului delincvent în stare de libertate, pe baza deschiderii și normalizării cadrului social, familial și rațional în care acesta trăiește;
- b. implică participarea comunității sociale (judecătorul, echipa E.C.A.R.S., instituții de interes public, autorități tutelare servicii de asistență socială etc.) ca "modelarea" și executarea unei sancțiuni juridice, conducând la statuarea a unei "charte" a drepturilor și obligațiilor reciproce delincvent - victimă - comunitate;
- c. permite evitarea, pe cât posibil, a consecințelor proceselor de "etichetare" și "stigmatizare" a minorului delincvent, ceea ce reprezintă o garanție pentru reinsertia lui normală în societate;
- d. conduce la "socializarea și umanizarea" dreptului și legislației penale privitoare la minorii delincvenți, prin constituirea treptată a primelor elemente de protecție și asistență socială și juridică a minorului, simplificarea procedurii judiciare privind cazurile cu minori, stingerea

prin "conciliere și negociere" a conflictului delincvent - victimă și implicarea comunității sociale în realizarea justiției pentru minori.

Referințe bibliografice:

1. **Annina Lahalle**, *Les regles internationales et les nouvelles mesures en milieu ouvert pour les mineurs delinquant*, în *La Justice separatrice et les jeunes*;
2. **Boroi Alexandru**, *Drept penal, Partea specială*. Ediția 2, Editura C.H.Bech, 2008;
3. **Lade Wargrave-Au-Delo**, *De la retribution et de la rehabilitation: la referation comme paradigme dominante dan intervention judiciere contre la delinquance (des jeunes?)* in *La justice reparatrice et les jennes*, (Ed.par Jean-Francais L'azeau et Vincent Payre) Centre de Vaucrescon, 1993;
4. Regulile minime ale O.N.U. pentru elaborarea măsurilor neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo 1990), Recomandarea R (92) 16 privind Regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate (1992), Ansamblul Regulilor minime ale O.N.U. cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing 1986), Principiile O.N.U. pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadu, 1998);
5. Ansamblul de reguli minime ale O.N.U. cu privire la administrarea justiției pentru minori, în *Introducere în probațiune et. Național*, 2001;
6. Alineatul 4 din Art. 103 Cod penal privind obligarea minorului delincvent de a presta o activitate neremunerată într-o instituție de interes public a fost introdus prin Legea nr. 140/1996.

O NOUĂ ABORDARE A POLITICII TRANSPORTURILOR ÎN ROMÂNIA

*Conf. univ. dr. Răducan Oprea
Facultatea de Drept
Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați - România*

Rezumat:

The first part of the paper deals with the regional framework for transport policy in Romania. Romania has to apply the European regulations in order to create the integrate strategies and the national monitoring systems based on the specific indicators.

Other part of this paper analyses the evolution of the Romanian transport policy in connection to the adhering negotiations. We talk about Romania's position about the acquis and the transition periods for Romania's transports.

We analyse the institutional framework too, talking about the Romanian Transports, Buildings and Tourism Ministry, the Romanian Auto Register, the Romanian Civil Aeronautic Authority, the Romanian Naval Authority and the Romanian Rail Authority too.

A distinct part of the paper deals with the national transport strategy and the transport policy in Romania. The final idea is that the transports development is an important way for the economic growth and a real support for the future Romania's integration to the E.U.

Restructurarea economică și politică din Estul Europei a determinat modificări substanțiale în cadrul sistemului de transport. Astăzi, volumul transporturilor a crescut ca efect al dezvoltării economice. Balanța modală este mai bună în cadrul U.E. și este orientată în principal spre transporturile rutiere.

Asemenea situației din U.E., tendințele manifestate în transportul național nu permit realizarea unei strategii de dezvoltare durabilă în România. Principalele elemente care determină această situație sunt ruptura între creșterea economică și dezvoltarea transporturilor, precum și translatarea de la transporturile rutiere la cele feroviare și navale.

Un element pozitiv al situației transporturilor din România îl reprezintă consumul de energie pentru transport pe locuitor, care este de 3-4 ori mai redus decât media U.E. În România, emisiile de azot pe locuitor reprezintă 50% din nivelul celor din U.E.25.

Pe de altă parte, transporturile românești rutiere și pe calea ferată nu sunt la fel de dezvoltate ca în celelalte state membre U.E. Ca rezultat al acestei situații, teritoriul național nu este puternic divizat. Cu toate acestea, situația din România în domeniul transporturilor se modifică cu rapiditate.

După aderarea la U.E., cele mai grave probleme cu care se confruntă transporturile în România sunt: mașini învechite, tehnologii ecologice de transport insuficiente și cantități relativ mici de carburanți nepoluanți.

În România, numărul victimelor accidentelor de circulație este, în medie, de 21000 anual, în timp ce în U.E. el este de aproximativ 41000 persoane.

În vederea sprijinirii viitoarei integrări a României în U.E., considerăm necesară dezvoltarea unei infrastructuri eficiente de transport.

România susține extinderea rețelelor TEN-T către Estul Europei, chiar dacă, în acest moment, nu se cunosc suficiente detalii legate de efectele asupra mediului sau beneficiile de natură socio-economică.

România trebuie să se adapteze la situația din U.E., în care transporturile rutiere sunt mult mai puternic dezvoltate decât cele feroviare. În prezent, U.E. implementează noi politici în scopurile monitorizării dezvoltării transporturilor și al îmbunătățirii balanței modale.

Aceste noi politici sunt concentrate pe internalizarea externalităților, pe acorduri industriale voluntare, pe dezvoltarea transporturilor pe calea ferată și navale, stabilirea de noi obiective de atins, o mai bună planificare și coordonare în utilizarea terenurilor și realizarea de evaluări strategice legate de mediu, în scopul planificării infrastructurii de transport.

În anul 1986, la Cardiff, șapte state membre ale U.E. au inițiat dezvoltarea unei strategii naționale integrate de transport și de protejare a mediului. Ulterior, alte șapte state membre au introdus sisteme naționale de monitorizare bazate pe indicatori.

În plus, Consiliul European al Transporturilor a invitat toate statele candidate la aderare să adopte principiile U.E. privind integrarea, inclusiv în domeniul transporturilor.

Datorită poziției sale geografice, la intersecția rețelelor internaționale de transport, România sprijină dezvoltarea legăturilor între nordul, sudul, estul și vestul Europei.

Rețeaua românească de transport asigură legăturile cu statele vecine și cu alte state din Europa și Asia.

Conferințele Paneuropene ale Transporturilor din Creta (1994) și din Helsinki (1998) au fost cele care au stabilit și aprobat coridoarele paneuropene de transport. Teritoriul României este străbătut de trei astfel de coridoare: coridorul 4 (Berlin-Nurnberg-Praga-Budapesta-București-Constanța-Salonic-Istanbul), coridorul 9 (Helsinki-St. Petersburg-Moscova-Pskov-Kiev-Liubashevskia-Cișineu-București-Dimitrovgrad-Alexandropolis) și coridorul 7 (Dunăre-Marea Neagră).

Coridoarele 4 și 9 sunt multimodale și acoperă noduri, centre de colectare și de distribuție.

România a început să-și dezvolte transporturile la sfârșitul secolului XX. Un impuls major dat acestei dezvoltări l-a constituit finalizarea lucrărilor la canalul Dunăre-Marea Neagră, în anul 1984. Ulterior, în anul 1992, a fost inaugurat canalul Rin-Main-Dunăre.

Modificările de ordin politic și militar din fostele state U.R.S.S. și Iugoslavia au determinat o restructurare totală a schemei tradiționale de transport în zonă. Acest lucru a condus către o mai bună valorificare a rețelei de transport din România.

Din dorința de a mări gradul de atractivitate al porturilor românești, au fost create și implementate zone libere, mai ales lângă granițe. Aceste zone libere sunt: Constanța Sud, Basarabi, Sulina, Galați, Brăila, Giurgiu și Curtici și au ca obiectiv acordarea de facilități investitorilor străini.

Chiar dacă rețeaua de transport din România nu este la fel de dezvoltată ca cea din alte state membre U.E., avantajul pe care îl prezintă țara noastră este acela că toate localitățile sunt conectate la rețelele naționale și internaționale de transport.

Un impact major asupra rețelei naționale de transport l-a avut aderarea României la U.E. Aceasta a constituit momentul inițierii unei noi dezvoltări a transporturilor, ca element important al creșterii economice. Importanța transporturilor în economia românească se cuantifică prin contribuția lor la PIB, prin factorul muncă din acest domeniu și prin cele 25% din costurile finale ale bunurilor deținute de transporturi.

Deși nu poate fi infirmat impactul pozitiv al transporturilor asupra economiei României, nu trebuie omis nici faptul că transporturile implică și externalități. Aceste externalități vizează poluarea aerului, poluarea fonică, impactul asupra terenurilor și accidentele.

România a deschis capitolul 9 (Politica transporturilor) de negociere privind aderarea în luna iunie 2001 și a reușit să-l încheie provizoriu în anul 2003. În prezent, România trebuie să respecte legislația europeană în domeniu și reglementările stipulate în articolele 78-84 din Tratatul de la Roma și din Tratatul de la Amsterdam. Aceste reglementări sunt corelate cu următoarele titluri: III-Libera circulație a persoanelor, serviciilor și capitalului; V-Transport; VI-Reglementări comune referitoare la concurență, taxe și armonizarea legislației; XV-Rețelele transeuropene; XVI-Industria; XVII-Coeziunea economică și socială și XIX-Mediul.

Alte documente europene oficiale au influențat și ele în mod hotărâtor dezvoltarea transporturilor. Un prim astfel de document este Carta Albă despre Dezvoltarea politicii comune de transport, adoptată în anul 1992. Acest document stipula: eliminarea disfuncțiilor rețelei de transport europene, crearea unui sistem de transport eficient, capabil să sprijine circulația liberă a persoanelor, serviciilor și capitalurilor și stimularea concurenței în industria europeană a transporturilor.

Pe de altă parte, U.E. a publicat Agenda implementării politicii comune de transport pentru perioada 2000-2005, care avea ca obiective: îmbunătățirea calității prin utilizarea noilor tehnologii în transport în scopul creșterii eficienței și protejării mediului, dezvoltarea piețelor comune în transporturi prin utilizarea unor servicii eficiente, bazate pe standarde sociale comune și deschiderea rețelei interne de transport către alți parteneri sau către alte piețe ale transporturilor.

În prezent, U.E. trebuie să facă față unor noi provocări în domeniul transporturilor. Până în anul 2010, volumul mărfurilor transportate va crește cu aproximativ 38%, iar numărul de

călători cu 24%. U.E. trebuie să găsească soluții pentru a rezolva problema creșterii volumului transporturilor fără a afecta mediul, securitatea transporturilor sau calitatea vieții.

Încă înainte de aderarea sa, România a reușit să implementeze cu succes acquis-ul european în domeniul transporturilor [4]. Mai mult, România a reușit să obțină și câteva perioade de tranziție în acest domeniu, precum:

- până la 31 decembrie 2010: implementarea sistemului de impunere a taxelor minime pentru autovehiculele românești care sunt utilizate exclusiv pentru transport și care se încadrează în prevederile Anexei 1 din Directiva Europeană 199/62;
- până la 31 decembrie 2013: aplicarea integrală a Directivei Europene 96/53 cu privire la capacitățile maxime de transport. Această directivă reglementează dimensiunile maxime pentru traficul național și internațional și greutatea maximă pentru traficul internațional. Această perioadă de tranziție este valabilă numai în cazul drumurilor secundare sau nereabilitate;
- la rândul ei, U.E. a cerut o perioadă de tranziție pentru aplicarea deplină a prevederilor Reglementării Europene 3118/93. Ca urmare, în primii trei ani de după aderarea României, transportatorii români nu vor avea acces pe piața europeană a transportatorilor de mărfuri, așa cum nici transportatorii din celelalte state membre nu vor avea acces pe piața de profil din România.

În perioada 2003-2006, Rapoartele de țară au arătat că România a fost capabilă să implementeze acquis-ul european în domeniul transporturilor. România trebuie să acorde prioritate dezvoltării unei strategii coerente în domeniul transporturilor [1]. Deja au apărut probleme legate de construirea autostrăzii Borș-Cluj-Brașov, care trebuie să devină o componentă a TEN-T [2].

În România, infrastructura transporturilor se află în proprietate publică. Administrarea acestei infrastructuri este de competența entităților naționale/companiilor/societăților aflate sub jurisdicția Ministerului Transporturilor sau Ministerului Internelor și Reformei Administrative. Aceste ministere au capacitatea de a acorda concesiuni în concordanță cu legislația română.

Ministerul Transporturilor reprezintă autoritatea publică în transporturi, direct sau prin intermediul unor organisme tehnice specializate, instituții publice de profil sau alte entități care operează în domeniu sub autoritatea unor societăți comerciale recunoscute.

Ministerul Transporturilor stabilește strategia politică generală în domeniul transporturilor, definește necesitățile legate de dezvoltarea infrastructurii, conexiunile cu organizațiile internaționale de profil, acordă licențe de transport operatorilor și stabilește reguli și reglementări referitoare la activitățile de transport.

Autoritatea Rutieră Română reprezintă o instituție publică cu personalitate juridică aflată sub tutela Ministerului Transporturilor. Ea asigură inspecțiile și controlul traficului, inspecțiile tehnice pentru vehicule, inspecțiile legate de protecția mediului, acordă licențe de transport și implementează standarde tehnice specifice.

Registrul Auto Român este un organism tehnic specializat aflat sub autoritatea Ministerului Transporturilor. Activitățile sale vizează vehiculele rutiere, siguranța circulației, protecția mediului și implementarea calității în transport.

Autoritatea Aeronautică Civilă Română a fost înființată în anul 1993. Ea autorizează, certifică și atestază personalul de specialitate pentru aviația civilă. Autoritatea Aeronautică Civilă Română este membră a Joint Aviation Authorities și a Eurocontrol.

Autoritatea Navală Română este un organism tehnic specializat al Ministerului Transporturilor care are ca atribuții principale:

- implementarea standardelor europene și internaționale în domeniu;
- îmbunătățirea standardelor de securitate în porturile românești;
- rezolvarea cererilor de certificare a codurilor, conform standardelor internaționale pentru operatori și pentru nave.

Autoritatea Feroviară Română asigură inspecția publică și controlul securității pentru transporturile pe calea ferată și subterane, registrul căilor ferate, acordă licențe pentru operatorii din transporturile pe cale ferată, examinează și certifică personalul de specialitate.

Ca efect al aderării României la U.E. din anul 2007, Ministerului Transporturilor a realizat o Geostrategie a transporturilor, care evidențiază istoricul dezvoltării transporturilor în România, situația actuală a acestor transporturi și proiectele de viitor.

Documentul este axat în principal pe organizarea rețelei naționale de transport în scopul acoperirii întregului teritoriu național, eliminarea zonelor care prezintă deficit ca volum și calitate a transporturilor, satisfacerea nevoilor de mobilitate ale cetățenilor, dezvoltarea transportului intermodal, protejarea mediului și creșterea securității în transport.

Modernizarea, reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii de transport din România se fundamentează pe următoarele priorități:

- construirea unor autostrăzi moderne, în scopul integrării infrastructurii românești de transport în rețeaua europeană;
- modernizarea infrastructurilor rutieră și de cale ferată, construirea de noi poduri în vederea creșterii mobilității populației, bunurilor și serviciilor;
- modificarea sistemului actual de taxe aferente transporturilor rutiere și pe calea ferată pentru a stimula creșterea accesibilității la serviciile de transport și atingerea standardelor europene în domeniu.

Din păcate, consumurile energetice pe diferite tipuri de transport și externalitățile nu sunt abordate într-un cadru general.

Strategia aferentă dezvoltării infrastructurii în transport vizează dezvoltarea unor infrastructuri fizice specializate în transport compatibile cu infrastructurile europeană și internațională, care să fie capabile să susțină creșterea economică durabilă în România.

Obiectivele specifice ale strategiei României în domeniul transporturilor se referă la: reabilitarea, modernizarea și dezvoltarea infrastructurilor de transport în vederea creșterii confortului pasagerilor și securității lor, precum și îmbunătățirea transportului de mărfuri. De

aceea, este extrem de important să se poată maximiza efectele pozitive asupra mediului și să se minimizeze impactul global și local al activităților de transport [3].

Guvernul României definește politica transporturilor în conformitate cu dezvoltarea echilibrată a economiei la nivel local și regional și urmărește integrarea rețelei naționale de transport în rețelele europeană și internațională [5].

Putem concluziona afirmând că transporturile reprezintă un element important al dezvoltării durabile în România. Prin urmare, România trebuie să beneficieze de pe urma statutului ei de stat membru U.E. și ca urmare a poziției sale geografice strategice, la intersecția principalelor coridoare de transport din Europa.

Referințe bibliografice:

1. European Commission, 2003, Regular Report on Romania's Progress towards Accession, Brussels;
2. European Commission, 2004, Regular Report on Romania's Progress towards Accession, Brussels;
3. European Commission, Transport Infrastructure Network Assessment, Brussels, 1999;
4. The Government of Romania, Romania's review position about transport policy, Bucharest, 2006;
5. Romanian Parliament, Rule Program during 2005-2008, Bucharest, 2004.

SEMNIFICAȚIA ȘI SCOPUL ADMINISTRĂRII ȘI CONDUCERII SOCIETĂȚILOR PE ACȚIUNI

*Conf. univ. dr. Răducan Oprea
Facultatea de Drept
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați - România*

Rezumat:

Administrarea și conducerea societăților pe acțiuni este o structură organizatorică prin care o societate comercială reprezintă și servește interesele investitorilor săi.

Mecanismul cel mai larg folosit pentru apropierea intereselor managerilor și ale investitorilor constă în angajarea unor agenți răspunzători de susținerea lor. Acești agenți sunt membrii consiliului de administrație și nu au funcții executive.

Problema administrării și conducerii societății

Administrarea și conducerea societăților pe acțiuni este o structură organizatorică prin care o societate comercială reprezintă și servește interesele investitorilor săi. Poate cuprinde de la **consilii de administrație** până la scheme administrative stimulative. Necesitatea unor astfel de structuri derivă din alcătuirea societăților comerciale în economiile de piață. De obicei se consideră că necesitatea **administrării** și conducerii societăților pe acțiuni decurge din separarea caracteristicilor de proprietate și control ale societății pe acțiuni moderne, în economiile de piață.

Acționarii unei societăți comerciale moderne tind să-și mărească numărul și să-și micșoreze pachetul de acțiuni. Dintre cele mai mari 173 de companii din Marea Britanie care aveau un singur mare acționar în 2002, în doar 13% marele acționar deținea mai mult de 25% din acțiuni; în 6% din aceste companii exista un singur acționar majoritar, iar în numai 1% exista un acționar cu mai mult de 75% din acțiuni.

Apariția societăților cu număr mare de acțiuni a implicat separarea intereselor proprietarilor de cele ale managerilor de firmă. Există câteva motive pentru care interesele managerilor și proprietarilor diferă în firmele mari. În primul rând diferă veniturile managerilor și proprietarilor. Managerii au fost plătiți în mod tradițional prin salarii pe când acționarii sunt ultimii beneficiari ai câștigurilor firmei după ce s-au achitat toate celelalte obligații, inclusiv către manageri. De aceea, factorii care determină câștigurile managerilor și ale acționarilor diferă într-un mod propriu.

În ultima decadă s-a manifestat un interes crescut pentru aducerea la același nivel a intereselor managerilor și ale acționarilor, prin recompensarea managerilor cu acțiuni sau acțiuni plus salarii, în funcție de cota acțiunilor la bursa. Totuși există probleme cu aceste mecanisme stimulative. În primul rând, managerii se opun asumării unor riscuri mai mult

decât acționarii. De obicei acționarii investesc numai o mică parte din averea lor într-o companie. De aceea, scăderea profiturilor unei companii se manifestă diferit pentru manageri și acționari.

În al doilea rând, acționarii își distribuie portofoliile într-o gamă largă de societăți și forme de investiție. Averea managerilor, inclusiv capitalul lor uman, este mai concentrată în propria lor firmă. Chiar dacă au același plafon de remunerare ca al acționarilor, comportamentul lor va fi foarte diferit de cel al acționarilor datorită gradului înalt de dependență a averii lor față de rentabilitatea propriei firme. Se susține deseori că, pe când acționarii sunt preocupați numai de rentabilitatea financiară, managerii pot fi influențați de o serie de alte considerații, în mod deosebit de mărimea societății lor, de puterea și prestigiul asociat poziției și de gradul de libertate în alocarea resurselor. Nivelarea intereselor acționarilor și ale managerilor prin intermediul retribuțiilor este, de aceea, dificilă.

Atunci când numărul acționarilor este mare pentru oricare din ei stimulentele sunt mici ca să depună mai mult efort în supravegherea și administrarea unei firme. Avantajul unei rentabilități îmbunătățite, datorate supravegherii activităților societății din partea acționarilor este împărțit de către toți acționarii unei firme, nu numai de către cei care efectuează supravegherea. Aceasta reprezintă clasică problemă a „călătorului clandestin” prin care unii acționari beneficiază gratuit de pe urma eforturilor altora de supraveghere a societăților comerciale. În consecință, acționarii nu se interesează suficient de activitatea societăților, și, prin urmare, există o supraveghere inadecvată a firmelor în ansamblu.

Administrarea societăților este preocupată de soluționarea problemelor supravegherii și controlului firmelor în care există o delimitare între controlul proprietății și al administrării datorate acțiunilor dispersate în marea masă a proprietarilor. Acolo unde companiile sunt supravegheate îndeaproape de către un număr mic de acționari, proprietarii săi exercită direct controlul. Vom mai vorbi despre acest aspect pe parcursul articolului.

Funcțiunile administrării și conducerii societăților pe acțiuni

Funcția de bază a **administrării** și conducerii societăților pe acțiuni, sugerată și de către paragrafele anterioare, este de a garanta conducerea companiilor în conformitate cu interesele investitorilor săi. În orice caz, această chestiune trebuie clarificată.

Prima idee de reținut este existența diferitelor grupuri de investitori într-o firmă. Finanțarea provine din datorii și acțiuni, iar divergențele de interese dintre deținătorii de acțiuni și creditorii sunt cele mai importante. Acționarii dispun din ceea ce rămâne din încasări după ce s-au achitat toate pretențiile, astfel încât, dacă pretențiile depășesc veniturile, atunci acționarii nu vor primi nimic. Spre deosebire, creditorii (bănci sau deținătorii de obligațiuni) încasează sume fixe în cazul în care firma este solvabilă, iar în eventualitatea falimentului primesc o cotă parte din pretenții. De aceea, interesele acționarilor reprezintă imaginea în oglindă a intereselor creditorilor: acționari/creditori, beneficiu/profit zero datorat rentabilității superioare, firma fiind solvabilă; acționari/creditori, profit zero/ beneficiu datorat încasărilor din falimentul firmei.

Ca urmare, acționarii și creditorii au programe cu totul diferite de supraveghere a activităților administrative. Creditorii sunt, de regulă, conservatori în atitudinea lor față de risc: ei nu beneficiază de pe urma investițiilor reușite și suportă pierderi în cazul falimentului. Acționarii

sunt mai puțin împotriva riscurilor datorate naturii diversificate a investițiilor lor. Aceasta ridică problema reprezentării concomitente a creditorilor și acționarilor în structurile administrative și de conducere ale firmelor. Dacă da, atunci diversele clase de creditori și acționari, de exemplu, acționari mari și mici, de rând sau privilegiați, ar trebui să fie reprezentate separat? Așa cum vom vedea în continuare, în țări diferite găsim răspunsuri diferite la această întrebare.

Problema reprezentării nu se încheie aici. Datoria și pachetul de acțiuni justifică majoritatea formelor de investiții financiare. Totuși, există diverse alte grupuri care investesc într-o formă sau alta. Să considerăm, de exemplu, un producător de subansamble de automobile care aprovizionează o uzină de asamblare a acestora. Subansamblele auto sunt specifice fiecărui tip de autoturism, iar producția lor poate necesita investiții în utilaje esențiale potrivite prelucrării numai unor anumite forme de subansamble. Soarta investiției furnizorului, în astfel de echipamente, este legată de producătorul de autoturisme: dacă producătorul dă faliment, furnizorul nu poate decât să își reorienteze producția în altă direcție, cu pierderi considerabile. În fond, furnizorul de subansamble investește în producătorul de automobile.

Analog, angajații investesc adeseori în firma unde lucrează. Salariații de la toate nivelurile dobândesc aptitudini specifice firmei care i-a încadrat. Unele se pot dovedi valoroase în eventualitatea obținerii altei slujbe, însă mai toate poartă amprenta industriei sau firmei. În amândouă situațiile, angajatul investește, cel puțin în parte, în specificul firmei. Dacă patronul ar avea activitate slabă și ar urmări să se îmbogățească rapid, atunci angajații vor suferi pierderi pentru care nu vor putea fi despăgubiți altundeva. Se pune problema dacă angajații să fie reprezentați în administrația firmelor. Din nou, așa cum vom vedea mai târziu, observăm rezolvări diferite în țării diferite. Problema are în vedere obiectivele, perspectivele și evaluările firmelor.

Furnizorii, achizitorii și salariații nu reprezintă toate părțile interesate. Comunitățile locale sunt afectate de rentabilitatea firmelor. Unele influențe decurg din posibilitățile de angajare create de firmele locale. Totuși, firmele pot genera manifestări ample, pozitive și negative, din partea comunităților locale. Comunitățile locale sunt interesate direct de activitățile firmelor. Au ele, prin urmare, dreptul de reprezentare în administrația firmelor?

Împreună, acționarii, creditorii, furnizorii, achizitorii, angajații și comunitățile locale, sunt cunoscuți sub numele de mandatar într-o firmă. Un mandatar reprezintă partea care, printr-o investiție ireversibilă fie și parțial, are interesul ca firma să fie rentabilă. Întrebarea fundamentală, pe care trebuie să o adreseze un sistem de administrație și control al societăților pe acțiuni, este care grup de mandatar are drept de reprezentare.

De aceea, **administrarea** și conducerea societăților pe acțiuni este importantă pentru părțile interesate: investitori, angajați, furnizori, achizitori și comunitățile locale. În orice caz, comunicația se poate extrapola la considerații mai generale asupra rentabilității economice. În ultimii zeci de ani, politica economică în țările dezvoltate a pus accentul pe funcționarea piețelor. Liberalizarea, descentralizarea și controlul macroeconomic al cheltuielilor administrative și al expansiunii monetare au constituit principiile de bază ale programelor de reforme destinate economiilor în curs de dezvoltare. De exemplu, acestea au fost

componentele cheie ale recomandării unor agenții internaționale precum F.M.I. sau Banca Mondială. Multe propuneri au fost direct transferate economiilor în tranziție.

A devenit din ce în ce mai apreciat faptul că structura microeconomică a instituțiilor și societăților pe acțiuni este cel puțin la fel de importantă pentru reușita tranziției. Înființarea instituțiilor capabile să finanțeze, să supravegheze și să controleze întreprinderile reprezintă o premisă pentru dezvoltarea cu succes a economiilor est-europene.

Prin urmare **administrarea** și conducerea societăților pe acțiuni este, pentru economiile în tranziție și pentru cele dezvoltate, strâns legată de crearea sectoarelor particulare.

Chiar dacă întreprinderile au reușit să se privatizeze, activitatea lor uniformă depinde de sistemul de administrare și control. În primele stadii, **administrarea** și conducerea nu au în vedere numai supravegherea întreprinderilor ci și crearea funcțiilor administrative interne care fac posibilă funcționarea firmelor. De aceea, societățile la care sunt supuse sistemele de administrare și conducere sunt mult mai mari în perioadele de început ale dezvoltării și tranziției decât în cele care urmează, iar fără funcționarea eficientă a acestor structuri administrative, sectoarele private nu reușesc să se manifeste.

Există diferite forme de organizare a sistemelor de **administrare** și conducere a societăților pe acțiuni care se pot clasifica în (1) **consilii de administrație**, (2) preluări, (3) concursuri pentru împuternicire și (4) insolabilitatea societăților, care vor fi analizate în cele ce urmează.

Consiliile de administrație ale societăților pe acțiuni

Mecanismul cel mai larg folosit pentru apropierea intereselor managerilor și ale investitorilor constă în angajarea unor agenți răspunzători de susținerea intereselor lor. Acești agenți sunt membrii **consiliului de administrație** și nu au funcții executive. Prin neacordarea funcțiilor executive, acești indivizi nu vor beneficia de stimulentele acordate funcțiilor executive. În plus, deoarece membrii fără funcții executive nu sunt angajați cu normă întreagă ai firmei, poziția lor garantează mai bine ca interesele investitorilor și ale firmei coincid.

Există două categorii principale de **consilii de administrație**: unitare și dualist. Consiliile unitare alătură membrii cu funcții executive de cei fără funcții executive. Așa cum sugerează și numele său, nu există decât un singur **consiliu de administrație** responsabil cu formularea și aplicarea strategiei firmei. Aprobă obiectivele strategice ale firmei, furnizează conducerea necesară atingerii lor, supraveghează **administrarea** afacerii, instituie și supraveghează aplicarea politicii financiare și aduce la cunoștința acționarilor modul de **administrare** al capitalului societății. Spre deosebire, într-un consiliu dualist etajat, funcțiile executive au responsabilitățile unui consiliu managerial și include numai manageri. Funcțiile fără rol executiv sunt preluate de un consiliu de supervizare care se întrunește independent de consiliul managerial. Rolul de supraveghere a **administrării** și conducerii societății pe acțiuni este, prin urmare, asumat independent de administrația firmei.

Structura consiliilor poate fi reglementată prin lege, însă nu este neapărat necesar. În Germania, funcționarea consiliilor este precis stabilită. Alcătuirea consiliilor din punct de vedere al numărului membrilor cu și fără funcții executive, al repartiției membrilor fără funcții executive printre acționari și reprezentanți ai lucrătorilor, cât și numărul minim de

întruniri al consiliului de supervizare sunt stabilite prin lege. Spre deosebire, în Marea Britanie nu există legi cu privire la numărul membrilor fără funcții executive sau al președinției companiei. În consecință, până nu demult multe companii din Marea Britanie nu aveau membri ai consiliului fără funcții executive, iar funcțiile de președinte al consiliului și de director general erau cumulate. În Marea Britanie cel mai important reprezentant al acționarilor era, deseori, și director general; în Germania, aceste două funcții sunt distincte.

Este important să se înțeleagă că rațiunile care stau la baza consiliilor unitare și dualist sunt diferite. Conform principiilor consiliului unitar, firma nu poate fi disociată de investitorii săi. Responsabilitatea administrației firmei este de a promova interesele acționarilor. Un consiliu pe două niveluri nu ar face decât să stânjenească activitatea firmei. Directorul general este reprezentantul acționarilor și poate fi asistat de către membrii consiliului fără funcții executive care nu se pot manifesta independent de cei cu funcții executive.

Spre deosebire, modelul dualist se bazează pe teoria că o firmă nu este numai mașina de bani a acționarilor. Așa cum am observat, există o gamă largă de mandatar care sunt preocupați de activitatea unei firme. Aceștia pot avea păreri diferite despre strategia adecvată. Rolul consiliului de supraveghere este de a apropia aceste obiective antagonice și de a stabili o politică a societății care să combine interesele părților. Consiliul managerial aplică apoi politica stabilită, în majoritatea cazurilor, rezultatul constă, de fapt, în creșterea libertății consiliului managerial: consiliul managerial elaborează politica pe care consiliul de supraveghere o ratifică formal. Totuși, acolo unde apar conflicte între diversele interese (de exemplu, când se impune o disponibilizare temporară a personalului), consiliul de supervizare constituie un for important pentru soluționarea lor.

Preluarea societăților pe acțiuni

Un aspect mult discutat al piețelor de capital din Marea Britanie și Statele Unite îl reprezintă preluările. Preluările implică achiziționarea acțiunilor unei societăți de către o alta, în schimbul numerarului sau al dividendelor societății achizitoare. Atunci când au loc, acestea reprezintă o rezolvare elegantă a problemei „călătorului clandestin”. În loc de a cere investitorilor să se implice activ în supraveghere, preluările facilitează firmelor cea mai bună ofertă. Pe piața liberă a preluărilor, firmele sunt supuse licitării permanente: dacă valoarea firmei scade sub nivelul pe care o altă administrație crede că îl poate atinge, atunci cea de a doua administrație o poate prelua pe prima, realizând un profit. De aceea, amenințarea cu preluarea încurajează administrația să acționeze continuu în interesul acționarilor prin maximizarea valorii firmei. Acționarii pot ajunge la acest rezultat fără o supraveghere directă din partea lor.

Concursuri pentru împuternicire

În loc de a cumpăra acțiuni, administrația precedentă poate încerca să înlăture prin vot administrația în funcție. Față de dreptul la venitul rezidual, acțiunile conferă în plus drept de vot. În Marea Britanic și Statele Unite predomină principiul o acțiune - un vot: fiecare acțiune dă dreptul la un vot. Acționarii își pot folosi voturile ca să modifice politica unei firme sau să înlăture administrația din funcție. Acționarii pot convoca adunări extraordinare în care se propun anumite moțiuni. Acestea pot avea legătură cu politica firmei în special sau cu regulile

generale care guvernează mersul unei firme (articole de asociere). În competiția pentru împuternicire, grupul pretendent urmărește înlocuirea celui din funcție. Totuși, administrația din funcție era deseori un avantaj semnificativ prin posibilitatea de a vota pretenții. Administrația pretendentă trebuie să fie în stare să îi convingă pe acționari că poate fi mai eficientă decât cea actuală și, în consecință, acționarii ar trebui să-i voteze pe ei.

Insolvabilitatea societăților pe acțiuni

Ultima formă de control, exercitat de investitorii externi, este prin intermediul insolvabilității sau falimentului societăților. Atâta timp cât firma își achită principalele obligații ce decurg din datorii, controlul asupra sa rămâne în mâinile acționarilor și ale administrației. Oricum, dacă o firmă nu își îndeplinește obligațiile, atunci controlul este transferat de la acționari la creditori. Există două modalități prin care creditorii reacționează la plățile restante. Mai întâi, ei pot supune firma unui termen de probă. Aceasta presupune reevaluarea pretențiilor financiare ale fiecărei părți, socotirea unor datorii și posibila reierarhizare a priorităților diferiților pretendenți. Administrația poate fi înlocuită, activele pot fi vândute și șomajul își poate face apariția. Totodată, dacă creditorii nu ajung la un acord privind termenul de proba, atunci firma poate fi pusă în stare de faliment.

Rezultatul neplății datoriilor unei societăți pe acțiuni este transferul controlului firmei de la acționari către creditori, în situația stabilirii unui termen de probă, sau către un **administrator**, în cazul unui faliment categoric. Momentul în care are loc transferul depinde de structura capitalului firmei. Pentru firmele aflate în dezordine, transferul controlului de la acționari către creditori survine la nivelurile înalte ale câștigurilor. Pentru firmele aflate în bună rânduială, numai dificultățile financiare serioase pot periclita achitarea datoriilor,

Rentabilitatea comparată

Consiliile de administrație reprezintă cea mai directă formă de **administrare** și conducere a societăților pe acțiuni. O structură eficientă a consiliului ar trebui să poată rezolva problemele societății fără a recurge la oricare altă formă de **administrare** și conducere. Preluările, concursurile pentru împuternicire și insolvabilitățile pot fi privite ca un eșec al mecanismelor administrative tradiționale. Desigur că în situațiile consiliilor dualiste, consiliul de supraveghere ar putea rectifica nereușitele administrației, în caz că aceasta nu o face singură. O înlocuire a consiliului supervisor datorată, de exemplu, unui transfer al proprietății în timpul luptei pentru preluare, reprezintă un insucces major al structurii dublu etajate a consiliului (dualist).

Există două neajunsuri principale ale consiliilor. Primul este riscul de captare și abuz. Numai dacă membrii, fără funcții executive sunt foarte sărguincioși cu îndatoririle lor, în lipsa oricăror sancțiuni ei pot deveni un instrument în mâna administrației. Departe de a fi judecătoria administrației, membrii fără funcții executive pot duce o viață liniștită susținând administrația și rezistând amestecului extern. De aceea, mai de grabă ar proteja administrația decât să promoveze interesele acționarilor.

În al doilea rând, în timp ce **consiliile de administrație** pot fi în măsură să îndrepte neajunsurile din cadrul firmelor, tot acestea nu reușesc să rezolve unele probleme comune firmelor. În situațiile în care fuziunile firmelor sunt necesare pentru raționalizarea unei

industrii, consiliile și membrii acestora fără funcții executive pot fi un impediment în calea schimbărilor. Temându-se de pierderea slujbei, a venitului și a statutului lor, membrii consiliului, cu sau fără funcții executive, se pot împotrivi fuzionării firmelor în scopul reducerii producției și a numărului angajaților. Consiliile ambelor firme care fuzionează caută să-și mențină controlul și astfel subminează negocierile privind fuziunea. Industria metalurgică din Germania este deseori dată ca exemplu în care consiliul de administrație acționează ca un impediment în calea raționalizării.

Raționalizarea industriei poate fi exact domeniul în care piața controlului societăților pe acțiuni (preluările) este cea mai eficientă. În absența mecanismului prin care raționalizarea firmelor este constituită de către consiliile în funcție, a lăsa fuziunea pe seama unei licitații poate reprezenta o metodă eficientă de soluționare a disputelor. Cu toate acestea, în unele cazuri preluările nu constituie o formă adecvată de **administrare** și conducere a societăților pe acțiuni.

Preluările sunt mecanisme costisitoare de înlocuire a administrației și de îndreptare a neajunsurilor administrative. Ele subminează atât administrația firmei achizitoare cât și pe cea a firmei vizate, și nu este clar dacă aduc vreo îmbunătățire rentabilității societății. S-au efectuat vaste analize asupra eficienței achizițiilor. Rezultatele au fost contradictorii, și nu indică fără echivoc, o îmbunătățire a activității societății, din contră, cu excepția prețului acțiunilor, majoritatea studiilor relevă o rentabilitate slabă după achiziție.

În Marea Britanie și Statele Unite există o mare preocupare ca piețele pentru controlul societăților să încurajeze companiile să își planifice pe termen scurt activitatea. Există convingerea precum că piața preluărilor descurajează firmele să facă investiții pe termen lung datorită temerii de scădere a prețului acțiuni lor și al riscului preluării. Deși controversată, această aserțiune este deseori menționată de către specialiștii din Marea Britanie și Statele Unite, dar nu și de cadrele universitare. Faptul că preluările reflectă numai interesele acționarilor este un alt neajuns al preluărilor ca mecanism de **administrare** și conducere a societăților pe acțiuni. Achizițiile se produc pe baza unor licitații care urmăresc maximizarea valorii acțiunilor societății vizate. Nu se iau în considerare interesele furnizorilor, cumpărătorilor, angajaților sau ale altor mandatar. Într-adevăr, s-a sugerat că preluările pot încălca implicit contractele dintre acționari pe de o parte și dintre manageri și acționari pe de altă parte, și de aceea îi descurajează pe cei din urmă să efectueze investiții pe termen lung.

Concursurile pentru împuternicire au multe din neajunsurile preluărilor. În particular, acestea subminează administrația firmei vizate și sunt costisitoare. În plus, sunt dificil de desăvârșit din punct de vedere al avantajului inovant al administrației din funcție. De aceea, concursurile nu au fost considerate pe scară largă ca o formă alternativă de administrare și conducere a societăților pe acțiuni. Insolvabilitatea și neîndeplinirea obligațiilor financiare constituie, în multe privințe, o formă mult mai severă de **administrare** și conducere decât preluările sau concursurile pentru împuternicire. Aducerea unei societăți în stare de faliment implică costuri semnificative. Costurile directe ale falimentului (de exemplu, onorariile legale și administrative) sunt ridicate, și există costuri indirecte asociate cu pierderea afacerii și cu violarea regulilor de prioritate absolută ale diverșilor pretendenți. Adeseori, controlul propriu direct al creditorilor este slab, iar disputele dintre diferitele categorii de creditori pot provoca efecte nedorite.

Considerațiile anterioare sugerează faptul că nu există o singură formă valabilă de **administrare** și conducere a societăților pe acțiuni. Drept urmare, numeroase sisteme financiare se bazează pe o combinație a celor de mai sus.

Referințe bibliografice:

1. **Daniel ȘANDRU** - Societățile comerciale în Uniunea Europeană, Editura „Universitară”, București, 2006;
2. **Stanciu D. CĂRPENARU** – Drept comercial român, Ediția a VIII-a revăzută și adăugită, Editura „Universul Juridic”, București, 2008;

*** Legea nr. 31/1990, modificată și republicată privind societățile comerciale.

REGIMURILE MATRIMONIALE ÎN PROIECTUL NOULUI COD CIVIL

*Lect. univ. dr. Ioana Nicolae
Facultatea de Drept si Sociologie
Universitatea „Transilvania” din Braşov - România*

În acord cu evoluția legislativă europeană în această materie și dorind să răspundă cerinței de a se acorda o mai mare libertate soților în ce privește stabilirea relațiilor lor matrimoniale, în art. 242 alin. (1) din Proiectul noului Cod civil se prevede că „Viitorii soți pot alege regimul comunității legale, regimul separației de bunuri sau cel al comunității convenționale”. Astfel, o să dispară obligativitatea pentru soți de a se supune reglementărilor unui singur tip de regim matrimonial, stabilit prin lege și obligatoriu⁹.

Se deduce instituirea unui regim legal, respectiv cel al comunității de bunuri, și a două regimuri matrimoniale convenționale, cel al separațiunii de bunuri și regimul comunității convenționale, acesta din urmă cuprinzând, de fapt, derogări convenționale de la regimul legal al comunității de bunuri.

Dacă aleg un regim matrimonial convențional, viitorii soți sunt obligați ca, înainte de căsătorie, să încheie o „convenție matrimonială” în forma unui act autentic, lipsa acestei formalități fiind sancționată cu nulitatea convenției.

După încheierea căsătoriei, soții vor declara în fața ofițerului de stare civilă ce regim matrimonial au ales și se va face mențiune despre aceasta pe actul de căsătorie.

Pentru a fi opozabile față de terți, convențiile matrimoniale se înscriu într-un registru special, păstrat la judecătoria în circumscripția căreia se află domiciliul comun al soților sau, în lipsă, domiciliul fiecăruia dintre soți. În funcție de bunurile la care se referă, la cererea oricărui dintre soți, convențiile matrimoniale pot fi notate în cartea funciară (când se referă la imobile), pot fi înscrise în registrul comerțului (când se referă la firme sau activități comerciale), precum și în alte registre de publicitate prevăzute de lege.

Este de subliniat că alegerea unuia dintre regimurile matrimoniale nu „leagă” soții pentru totdeauna, fiindcă după un an pot schimba regimul matrimonial pe care l-au ales.

Regimul primar imperativ

Indiferent de regimul matrimonial ales, Proiectul stabilește, în Secțiunea I a Capitolului V, intitulată „Dispoziții comune”, o serie de reguli fundamentale și imperative pe care trebuie să le respecte toți soții, care sunt denumite în literatura de specialitate „regim primar imperativ”. Așa cum se subliniază în art. 242 alin. (2) din Proiect, „Indiferent de regimul matrimonial ales, nu se poate deroga de la dispozițiile prezentei secțiuni, dacă prin lege nu se prevede altfel”.

⁹ Conform I. Aicoanei, E. Poenaru, Căsătoria și divorțul, Ed. Hamangiu, 2008, p. 99 și urm.

O primă reglementare se referă la opozabilitatea regimului matrimonial, care, conform art. 243 alin. (1), între soți produce efecte numai „din ziua încheierii căsătoriei”, iar față de terți, conform alin. (2) al aceluiași articol, este opozabil „numai de la data îndeplinirii formalităților de publicitate prevăzute de lege”.

O altă reglementare (art. 244) permite ca unul din soți să dea mandat celuilalt „să-l reprezinte pentru exercitarea drepturilor pe care le are potrivit regimului matrimonial”. Alături de acest mandat convențional este reglementat și mandatul judiciar: „în cazul în care unul dintre soți este în imposibilitatea de a-și exprima voința, celălalt soț poate obține încuviințarea instanței să-l reprezinte pentru exercitarea drepturilor pe care le are potrivit regimului matrimonial. Prin aceeași hotărâre se stabilesc condițiile, întinderea și perioada de valabilitate a acestui mandat” [art. 245 alin. (1)].

Proiectul reglementează, într-o manieră pe care o putem considera „inedită”, actele de dispoziție care pun în pericol grav interesele familiei; când unul dintre soți săvârșește asemenea acte, celălalt soț poate cere instanței ca, pentru o perioadă determinată, dreptul de a dispune de anumite bunuri să poată fi exercitat numai cu consimțământul său expres. Durata acestei măsuri poate fi prelungită, fără însă a depăși doi ani.

Ne întrebăm, dacă situația se repetă după împlinirea termenului prescris de instanță și eventual după prelungirea acestui termen, soțul care „apără” interesele familiei mai poate intenta o nouă acțiune? Credem că da, dacă este vorba de săvârșirea unor noi acte care pun în pericol grav interesele familiei. Dreptul la acțiune se prescrie în termen de un an, care începe să curgă de la data când soțul vătămat a luat la cunoștință de existența actului care pune în pericol grav interesele familiei (art. 246).

Regimul matrimonial încetează prin anularea, desfacerea sau încetarea căsătoriei și el se lichidează potrivit legii (art. 247 și art. 248).

O serie de reglementări - pe care, de asemenea, le putem considera, în parte, inedite - se referă la „locuința familiei”.

Articolul 249 alin. (1) din Proiect ne oferă definiția, stipulând că „Locuința familiei este locuința comună a soților sau, în lipsă, locuința soțului la care se află copiii”. O prevedere cu caracter de noutate, importantă pentru „localizarea” și „stabilitatea” locuinței, este aceea că „Oricare dintre soți poate cere notarea în cartea funciară a unui imobil ca locuință a familiei, chiar dacă nu este proprietarul imobilului” [art. 249 alin. (2)].

Prin art. 250 din Proiect se stipulează că nici unul dintre soți, chiar dacă este proprietar exclusiv, nu poate dispune fără consimțământul scris al celuilalt soț de drepturile care asigură folosința locuinței familiei; de asemenea, el nu poate deplasa sau dispune, în aceleași condiții, de bunurile care mobilează sau decorează locuința familiei. Soțul care nu și-a dat consimțământul scris amintit mai sus poate cere anularea actului făcut de celălalt soț fără consimțământ, dar dacă nu s-a făcut notarea locuinței în cartea funciară, nu poate pretinde decât daune-interese.

Când locuința este deținută în temeiul unui contract de închiriere, fiecare soț are un drept locativ propriu, chiar dacă numai unul dintre ei este titularul contractului (eventual încheiat înainte de căsătorie) [art. 251 alin. (1)]. Pentru ipoteza desfacerii căsătoriei, mai întâi se are în vedere faptul dacă este posibilă folosința locuinței de către ambii soți, iar dacă acest lucru nu este posibil, se ține seama - în ordine - de interesele copiilor minori și de culpa în desfacerea

căsătoriei, precum și de interesele celorlalți membri ai familiei. Atribuirea locuinței se face cu citarea locatorului și produce efecte față de acesta de la data când hotărârea a rămas irevocabilă (art.252).

Clauza de preciput

Conform art. 260 alin. (1) din Proiect, „Prin convenția matrimonială se poate stipula ca soțul supraviețuitor să preia fără plată, înainte de împărțea succesorială, unul sau mai multe din bunurile comune, deținute în devălmășie sau în coproprietate”.

Clauza de preciput nu este supusă raportului donațiilor și nici reducăunii, dacă ea nu aduce atingere drepturilor moștenitorilor rezervatari. Dacă însă comunitatea de bunuri încetează în timpul vieții soților, ea devine caducă. Ea nu poate aduce atingere drepturilor pe care le au creditorii comuni de a urmări bunurile la care se referă, chiar înainte de încetarea comunității. Executarea acestei clauze trebuie să se facă în natură (adică prin predarea bunurilor la care se referă) și numai dacă aceasta nu mai este posibil se va face prin echivalent.

Regimul comunității legale

Este regimul matrimonial pe care îl putem considera preferat de către legiuitor, fiindcă el devine incident în toate situațiile în care soții nu semnează o convenție matrimonială prin care să prefere un alt regim.

Bunurile comune

Reglementarea de principiu este formulată prin art. 266 alin. (1) din Proiect: „Bunurile dobândite în timpul comunității legale de oricare dintre soți sunt, de la data dobândirii lor, bunuri comune în devălmășie ale soților”. Deci orice bun dobândit în timpul căsătoriei devine, din momentul dobândirii, un bun comun, în devălmășie. Legat de momentul dobândirii, în articolul următor se face precizarea că drepturile de creanță (de orice fel) devin bunuri comune „numai în cazul în care creanța devine scadentă în timpul comunității”.

Putem spune că bunurile căsniciei se bucură de prezumția de a fi comune, din moment ce art. 270 din Proiect stabilește că nu trebuie să fie dovedită calitatea de a fi comun a unui bun, ci numai calitatea de a fi propriu unuia dintre soți. De asemenea, dacă pentru bunurile mobile dobândite înainte de căsătorie nu s-a întocmit un inventar, și pentru acestea se prezumă - până la proba contrarie - că sunt bunuri comune.

Oricare dintre soți poate cere să se facă mențiune în cartea funciară sau alte registre de publicitate despre apartenența unui bun la comunitatea de bunuri.

Cum este firesc, se prevede că pentru datoriile comune soții răspund cu bunurile comune, dar, prin art. 2820 din Proiect, se prevede și o răspundere subsidiară care devine incidentă atunci când obligațiile comune nu au putut fi acoperite prin bunurile comune și când soții răspund solidar prin bunurile proprii. În această situație, dacă numai unul dintre soți plătește datoria comună, se subrogă în drepturile creditorilor pentru ceea ce a plătit peste cota-parte care i-ar fi revenit din această datorie. În urma acestei subrogări, el beneficiază de un drept de retenție asupra bunurilor celuilalt soț, până când acesta își achită datoria față de el.

Fiecare dintre soți poate dispune prin testament de partea ce i s-ar cuveni, la încetarea căsătoriei, din comunitatea de bunuri (art. 277). Bunurile comune nu pot fi urmărite de creditorii personali ai soților, dar dacă aceștia nu se pot îndestula din bunurile lor personale, pot cere împărțirea bunurilor comune, în măsura necesarului acoperirii creanței lor (art. 281). Legiuitorul nu a înțeles să „lege” soții de regimul comunității pe toată durata căsătoriei, astfel că a prevăzut că soții pot supune împărțelii bunurile proprietate comună (în total sau în parte), fie prin bună învoială, fie pe cale judecătorească [art. 284 alin. (1)].

În ce privește administrarea bunurilor comune, fiecare dintre soți are dreptul să le folosească (fără a le schimba însă destinația, când are nevoie de consimțământul celuilalt soț), precum și să facă acte de administrare și de conservare. Actele de dispoziție privind bunurile comune nu pot fi făcute decât cu acordul ambilor soți, cu excepția darurilor obișnuite (manuale) sau a bunurilor mobile a căror înstrăinare nu este supusă unor formalități de publicitate. De asemenea, bunurile comune pot face obiectul unui aport la societăți, asociații sau fundații, când pentru exercitarea drepturilor care le revin ca asociați soții trebuie să desemneze un reprezentant comun. Pentru actele care au fost încheiate fără consimțământul obligatoriu al celuilalt soț sancțiunea este nulitatea relativă.

Atunci când unul dintre soți săvârșește acte care pun în pericol grav interesele patrimoniale ale familiei, Proiectul prevede (prin art. 296) că la cererea celuilalt soț instanța poate hotărî înlocuirea temporară a regimului comunității legale sau convenționale cu acela al separației de bunuri.

Comunitatea de bunuri poate să ia sfârșit prin desfacerea căsătoriei sau prin încetarea acesteia, când se urmează procedura de lichidare, în contextul căreia se vor determina cotele-părți ce revin fiecărui soț, pe baza contribuției sale atât la dobândirea bunurilor comune, cât și la îndeplinirea obligațiilor comune. Sub rezerva unor probe care să dovedească contrariul, se prezumă că soții au avut o contribuție egală.

Bunurile proprii

Calificarea bunurilor de a fi proprii poate avea în vedere mai multe criterii:

- în funcție de data la care au fost dobândite, sunt proprii bunurile care au fost dobândite de fiecare dintre soți până în ziua căsătoriei. Este de subliniat că pentru bunurile mobile care se încadrează în acest caz trebuie întocmit un inventar. Dacă nu se face acest inventar, ele sunt prezumate a fi bunuri comune;
- în funcție de natura bunurilor, sunt proprii bunurile de uz personal, bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, premiile și recompensele, valorile în care se încorporează creația intelectuală a autorului, precum și sumele încasate ca despăgubiri pentru daunele exclusiv personale, materiale sau morale;
- în raport de persoana soțului dobânditor, sunt proprii bunurile dobândite prin succesiune sau donație, cu excepția situației în care dispunătorul a prevăzut în mod expres ca bunurile să fie comune;
- ca efect al subrogațiunii reale, sunt proprii bunurile, sumele de bani sau orice valori care înlocuiesc un bun propriu, precum și bunul dobândit prin intermediul acestora.

Ca regulă de principiu, art. 269 din Proiect precizează că „Bunurile proprii sunt supuse regimului separației de bunuri”. Aceasta înseamnă că fiecare dintre soți are libertatea de a administra și dispune de aceste bunuri.

Singura restricție este aceea prevăzută de art. 250 din Proiect referitoare la actele juridice care au ca obiect locuința familiei, precum și bunurile care mobilează sau decorează această locuință, chiar dacă acestea au caracter de bun propriu, asupra lor soțul proprietar neputând face singur acte de dispoziție.

Regimul separației de bunuri

Este un regim matrimonial convențional. Ca urmare, ia naștere în temeiul unei convenții matrimoniale.

Regimul separației de bunuri este regimul legal în Austria și Grecia. În majoritatea țărilor din *common law*, regimul legal pe care îl cunosc acestea are puternice trăsături proprii sistemului separației de bunuri. În țările musulmane nu este cunoscută instituția juridică a regimului matrimonial. Dar, cum căsătoria nu schimbă cu nimic situația juridică a bunurilor soților, putem aprecia că este o situație apropiată celei a separației de bunuri.

Modul de funcționare a acestui regim este simplu, în sensul că nu există bunuri comune (în devălmășie), nu există datorii comune ale soților, nu există decât bunuri proprii ale soțului și ale soției. În concretizarea acestei situații, art. 286 din Proiect prevede că „Fiecare dintre soți este proprietar exclusiv în privința bunurilor dobândite înainte de încheierea căsătoriei, precum și a celor pe care le dobândește singur după această dată”.

Precizarea din finalul articolului referitoare la bunurile dobândite „singur” de unul dintre soți după încheierea căsătoriei sugerează existența posibilității ca în timpul căsătoriei soții să dobândească anumite bunuri împreună. Aceste bunuri dobândite împreună de soți aparțin acestora în coproprietate pe cote-părți, conform art. 288, deci nu în devălmășie, precum în regimul comunității de bunuri.

La adoptarea regimului separației de bunuri, soții sunt datori să întocmească un inventar al bunurilor mobile care aparțin fiecăruia dintre ei. Acest inventar se anexează la convenția matrimonială și pentru opozabilitatea față de terți urmează aceleași formalități de publicitate ca și convenția.

Dacă în cazul regimului comunității legale de bunuri lipsea inventarul bunurilor mobile, prezumția (relativă) stabilită de lege era referitoare la apartenența acestor bunuri la comunitatea în devălmășie. În cazul regimului separației de bunuri, se prezumă dreptul la proprietate exclusivă în favoarea soțului posesor, până la proba contrarie.

Dacă însă bunul a fost dobândit printr-un act juridic pentru care era necesară o formalitate pentru valabilitatea sau opozabilitatea acestuia, proprietatea exclusivă nu se poate dovedi decât prin înscrisul prescris de lege.

În raport cu faptul pe care l-am amintit, în sensul că fiecare soț poate folosi și dispune de bunul pe care îl are în proprietate, legea întrevede și reglementează și situațiile în care unul dintre soți folosește - fără împotrivire - bunurile celuilalt și când stabilește că acesta are obligațiile unui uzufructuar, dar va fi dator să restituie numai fructele și veniturile existente la data solicitării lor de către celălalt soț sau la data încetării regimului matrimonial.

Fiecare dintre soți răspunde pentru obligațiile născute din actele făcute de el, Proiectul prevăzând însă și existența unei obligații solidare a acestora pentru obligațiile asumate de oricare dintre ei, dacă acestea au fost făcute pentru „acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei și a celor legate de creșterea și educarea copiilor” (art. 291).

Lichidarea acestui regim matrimonial este simplă, datorită independenței patrimoniale a soților. Este de remarcat însă art. 291 din Proiect, care conferă fiecărui soț un drept de retenție asupra bunurilor celuilalt soț, până la acoperirea integrală a creanțelor ce și le datorează unul altuia.

Regimul comunității convenționale

Ca o expresie a libertății contractuale, soții pot conveni ca regimul comunității legale să li se aplice cu una sau mai multe derogări permise de lege.

Convenția matrimonială se poate referi la compunerea masei de bunuri proprii și comune, în sensul că se poate prevedea includerea în comunitate a bunurilor dobândite înainte de căsătorie, sau restrângerea comunității numai la acestea din urmă, precum și restrângerea comunității la bunurile anume determinate în convenția matrimonială, indiferent dacă acestea sunt dobândite înainte sau în timpul căsătoriei.

Prin convenția matrimonială se pot aduce derogări de la regulile gestionării bunurilor comune, prevăzând obligativitatea acordului ambilor soți pentru anumite acte de administrare. În prezența unei asemenea prevederi, când unul dintre soți este în imposibilitatea de a-și exprima voința sau se opune în mod abuziv, celălalt soț poate să încheie singur actul, însă numai cu aprobarea prealabilă a instanței.

În fine, prin convenția matrimonială se poate prevedea includerea clauzei de preciput. Conform acestei clauze - amintită și cu alt prilej -, soțul supraviețuitor dobândește cu titlu gratuit unul sau mai multe bunuri care fac parte din comunitatea în devălmășie sau din comunitatea pe cote-părți a soților, efectele clauzei producându-se între data deschiderii succesiunii și momentul împărțelii succesoriale.

Dacă există moștenitori rezervatari și prin această clauză se aduce atingere drepturilor acestora, clauza va fi supusă raportului donațiilor și reducăunii. În esență, efectul acestei clauze este protejarea intereselor soțului supraviețuitor în concurs cu moștenitorii legali sau testamentari, ducând la o extindere a drepturilor succesoriale ale acestuia, fiind limitată doar de interesele moștenitorilor rezervatari.

Clauză preciputară nu este o donație nici ca fond, nici ca formă, ci o convenție de căsătorie, fiind supusă cerințelor legale cu privire la acestea. Fiind o convenție cu titlu particular, care nu modifică repartizarea pasivului între soți, preciputul putând fi exercitat doar asupra activului net al comunității de bunuri, titularul său nu poate, nici în timpul funcționării regimului matrimonial, nici după dizolvarea acestuia, să se opună la urmărirea exercitată de creditorii asupra bunurilor care fac obiectul său.

Legea nu prevede un termen pentru exercitarea preciputului, părțile putând să prevadă însă un termen prin convenția matrimonială. Dacă comunitatea soților încetează în timpul vieții acestora, clauza de preciput devine caducă. Ne permitem să observăm că în legislația noastră, alături de descendenții fără limitare în grad ai defunctului și de ascendenții privilegiați, este moștenitor rezervatar și soțul supraviețuitor.

Aceste dispoziții au fost preluate și în art. 828 din Proiect care, prin noile sale prevederi, stabilește și rezerva succesorală la jumătate din ceea ce toți rezervatarii ar fi primit în calitate de moștenitori legali. În aceste condiții, ne întrebăm dacă prin clauza de preciput nu se ajunge la o favorizare excesivă a soțului supraviețuitor în raport cu ceilalți moștenitori ai defunctului.

Referințe bibliografice:

1. Aicoanei, E. Poenaru, Căsătoria și divorțul, Ed. Hamangiu, 2008.

PIAȚA VALORILOR MOBILIARE A REPUBLICII MOLDOVA CA OBIECT AL PROCESULUI INOVAȚIONAL

*Conf. univ. dr. Ivan Luchian
Conf. univ. dr. Stela Ciobu
A.S.E.M. – Republica Moldova*

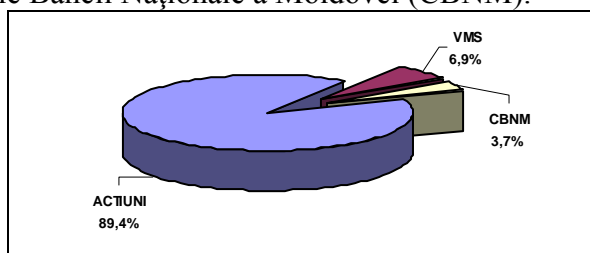
Rezumat:

The securities market of the Republic of Moldova is in the process of development. One major issue is the discrepancy between the economic growth and creation of internal investment resources, because the securities market is not fulfilling its major function to accumulate savings and to transform them into investments.

This article presents the securities market analysis of the Republic of Moldova according to its basic segments (shares, state securities and securities of the National Bank of Moldova) and is drafting a set of reforms which needs to be implemented in order to stimulate the implementation of financial engineering technologies, which will lead to solve the existing issues.

La momentul de față piața valorilor mobiliare din Republica Moldova este în continuă dezvoltare. În acest context pot fi evidențiate principalele segmente ale acestei piețe:

- acțiunile;
- valorile mobiliare de stat (VMS);
- valorile mobiliare ale Băncii Naționale a Moldovei (CBNM).

Graficul 1. Segmentele principale ale pieței valorilor mobiliare din Republica Moldova
(la situația din 31.12.2007)

(Sursele: www.cnprf.md și www.bnm.org)

În continuare să examinăm aceste segmente la situația din 31.12.2007.

Capacitatea **pieței valorile mobiliare corporative** la momentul menționat a constituit circa 19,8 mld. lei [5]. Pondere cea mai mare a valorilor mobiliare corporative o constituie acțiunile, pe când volumul obligațiunilor emise este foarte neesențial.

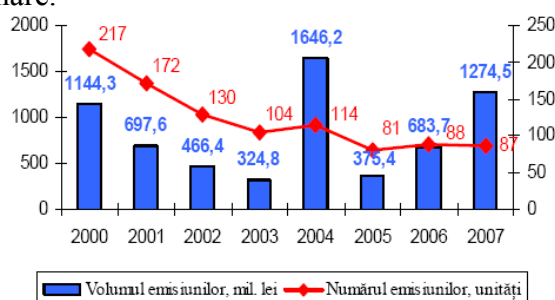
Cumulativ, pe toată perioada anilor 1992-2007, numărul total al societăților pe acțiuni, ale căror emisiuni de valori mobiliare înregistrate a constituit 3735 entități. Volumul total al emisiunilor de valori mobiliare înregistrate în RSVM este de cca. 19,8 mld. lei, din care

12,5 mld. lei - acțiuni plasate la înființarea societății și 7,3 mld. lei – acțiuni plasate prin emisiuni suplimentare.

La finele anului 2007 erau înregistrate 3149 de S.A. (În același timp, trebuie de remarcat, că pe parcursul anilor 1992 - 2007 din Registrul de Stat al Valorilor Mobiliare au fost radiate 586 S.A. ca rezultat al lichidării sau reorganizării acestora.)

Pe parcursul anului 2007 de către CNPF au fost înregistrate 87 emisiuni de valori mobiliare (19 emisiuni efectuate la constituirea societăților pe acțiuni și 68 de emisiuni suplimentare) în volum total de 1274,5 mil. lei, ceea ce a constituit o creștere semnificativă față de anul 2006 (graficul 2).

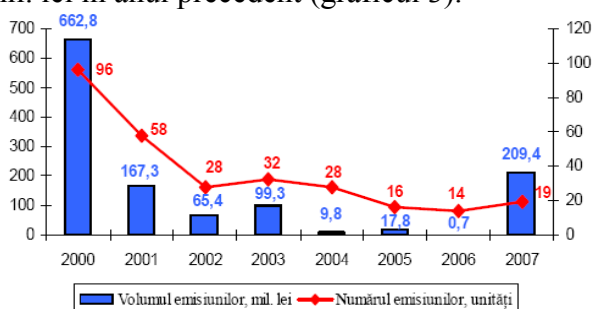
Toate emisiunile suplimentare de valori mobiliare realizate pe parcursul anului 2007 au fost efectuate prin procedura de emisiune închisă, iar din toate tipurile de valori mobiliare s-a dat preferință acțiunilor ordinare.

Graficul 2. Dinamica emisiunilor de valori mobiliare

(Sursa: Raportul anual al CNPF pentru anul 2007)

În ultimii ani s-a înregistrat o diminuare constantă a numărului de emisiuni efectuate la constituirea societăților pe acțiuni (emisiuni de acțiuni realizate la fondarea societăților pe acțiuni) și a volumului acestor emisiuni. Anul 2007 este o excepție în această privință, înregistrându-se o majorare atât a numărului de emisiuni efectuate la constituirea societăților pe acțiuni – 19, comparativ cu 14 înregistrate în 2006, cât și a volumului acestora – 209,4 mil. lei, comparativ cu 0,7 mil. lei în anul precedent (graficul 3).

Graficul 3. Dinamica emisiunilor de constituire

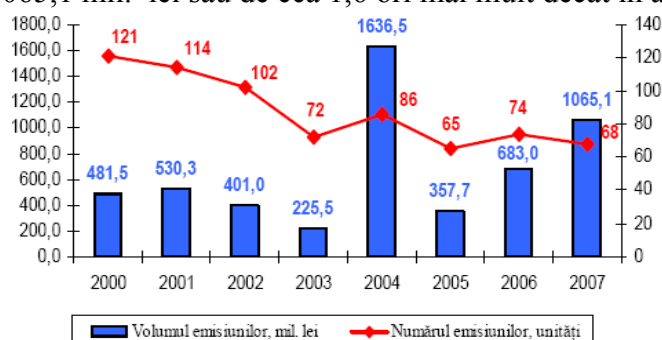
(Sursa: Raportul anual al CNPF pentru anul 2007)

Cea mai semnificativă emisiune efectuată la constituirea societății pe acțiuni a fost înregistrată în luna decembrie de către BC „ProCreditBank” S.A. în volum de 120,0 mil. lei sau 57,3% din volumul total al emisiunilor respective din anul 2007.

Instrumente eficiente, menite să deservească procesul de atragere în sectorul real a capitalului suplimentar în volum mare pe un termen îndelungat, necesar societăților pe acțiuni pentru

realizarea programelor investiționale globale, sunt emisiunile suplimentare de valori mobiliare.

Pe parcursul anului 2007 de către societățile pe acțiuni au fost efectuate emisiuni suplimentare în valoare totală de 1065,1 mil. lei sau de cca 1,6 ori mai mult decât în anul 2006 (graficul 4).

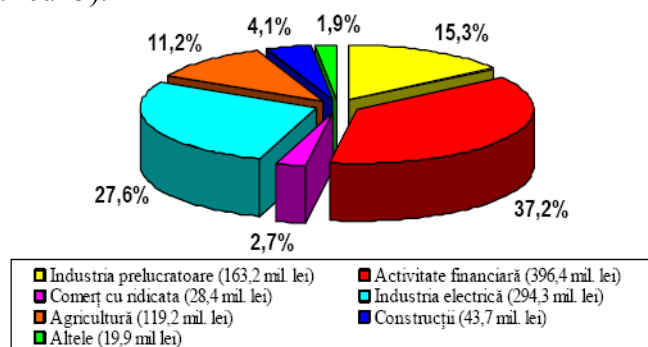
Graficul 4. Dinamica emisiunilor suplimentare

(Sursa: Raportul anual al CNPF pentru anul 2007)

Cele mai semnificative emisiuni suplimentare de acțiuni, care cumulativ constituie 49,2% din volumul total al emisiunilor suplimentare din anul 2007, au fost realizate de către ÎCS „Rețele Electrice (mun. Chișinău)” S.A. (274,1 mil. lei) și „Eximbank” S.A. Gruppo Veneto Banca (250,0 mil. lei).

Efectuând o analiză a volumului emisiunilor suplimentare după domeniile de activitate a societăților pe acțiuni, care în anul 2007 au înregistrat emisiuni suplimentare de valori mobiliare, se constată că din volumul total al emisiunilor:

- 37,2% revin societăților pe acțiuni ce practică activitate financiară;
- 27,6% revin societăților pe acțiuni ce activează în industria electrică, termică, gaze și ape;
- 15,3% revin societăților pe acțiuni ce practică activitate în domeniul industriei prelucrătoare (graficul 5).

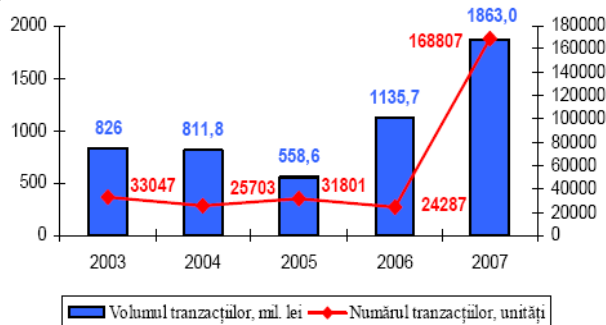
Graficul 5. Structura emisiunilor suplimentare de valori mobiliare după domeniile de activitate a emitenților de valori mobiliare, 2007

(Sursa: Raportul anual al CNPF pentru anul 2007)

Valoarea totală a tranzacțiilor efectuate în anul 2007 pe piața secundară a atins cel mai înalt nivel înregistrat în istoria pieței de capital autohtone. În perioada de referință au fost efectuate 168807 tranzacții în volum total de 1863,0 mil. lei, fiind în creștere față de anul precedent cu 727,3 mil. lei (Graficul 6).

Analizând evoluția tranzacțiilor pe piața secundară în ultimii doi ani, constatăm, că după numărul de valori mobiliare tranzacționate și numărul total de tranzacții se pronunță o

tendință de prevalare a segmentului extrabursier, iar după volumul tranzacțiilor efectuate predomină piața bursieră. Respectiv, în anul 2007 ponderea pieței bursiere în volumul total al tranzacțiilor este de 66,2%.

Graficul 6. Numărul și valoarea totală a tranzacțiilor pe piața secundară
(Sursa: Raportul anual al CNPF pentru anul 2007)

O trăsătură specifică a pieței de capital a Republicii Moldova constă în faptul, că investitorul adesea este interesat să procure un pachet de acțiuni, care i-ar permite preluarea controlului asupra societății pe acțiuni respective. În cazul dispersării pachetelor de acțiuni în posesia mai multor acționari în condițiile unei piețe de valori mobiliare slab dezvoltate, procurarea acestor acțiuni este dificilă, iar dacă pachetele de acțiuni sunt concentrate în mâinile unuia sau ale câtorva acționari, procurarea lor devine și mai dificilă. Acționarii, ce dețin pachetele de control, ca regulă, nu doresc să le vândă și se opun emisiei unui pachet suplimentar de acțiuni pentru a nu pierde controlul asupra societății.

Acționarii majoritari (cu excepția statului) sunt predispuși, mai curând, să obțină credite bancare pentru dezvoltarea societății decât să efectueze emiteri suplimentare. Aceasta frânează considerabil procesul de atragere a investițiilor (inclusiv a celor străine) în cadrul companiilor și, respectiv, dezvoltarea pieței valorilor mobiliare.

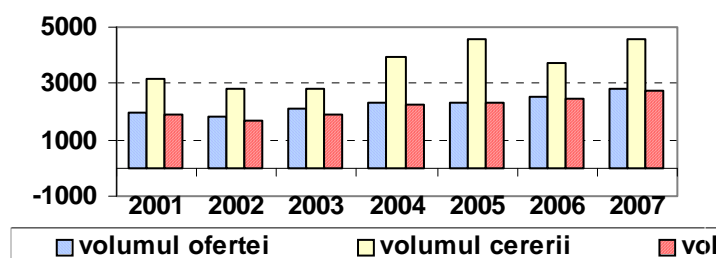
Conform datelor Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare la situația din 30.04.2002, în fiecare din cele 1484 de societăți pe acțiuni din Republica Moldova există câte un acționar care posedă peste 50% din acțiunile societății și, practic, ține sub control activitatea acesteia. În 1223 de societăți pe acțiuni (circa 49% din total) există acționari, care dețin de la 25% la 50% din pachetul de acțiuni într-o societate. Practic în fiecare societate pe acțiuni există unul, doi și mai mulți acționari, care dețin de la 5% până la 25% din acțiuni [1].

Deținătorii pachetelor de acțiuni sunt persoane private, statul, întreprinderile, fondurile de investiții, băncile comerciale, care efectuează controlul direct al activității societăților pe acțiuni din interior. Prin urmare, structura capitalului acționar se caracterizează printr-un grad înalt de concentrare, iar deținătorii acestuia se opun atragerii unor noi investitori în companie.

Explicația acestui fenomen este destul de simplă – valoarea totală a avantajelor particulare depășește efectul pozitiv al atragerii capitalului acționar suplimentar.

Piața valorilor mobiliare de stat (VMS) s-a constituit în volumul de 1,5 mld. lei [6]. Volumul hârtiilor de valoare de stat în circulație, din cele plasate prin intermediul licitațiilor pe piața primară, are tendință de creștere. Astfel, la 31.12.2007 față de situația din 31.12.2006 acest indicator s-a majorat cu 163,6 mil. lei, sau cu 12%.

Evoluția parametrilor cantitativi de bază ai pieței primare a VMS pentru perioada anilor 2001-2007 este prezentată în graficul 7.

Graficul 7: Evoluția parametrilor cantitativi de bază ai pieței primare a VMS în perioada anilor 2001-2007 (la valoarea nominală; mil. . lei)

(Sursa: Rapoartele anuale ale Băncii Naționale a Moldovei pentru anii 1996-2007)

Ministerul Finanțelor a oferit spre vânzare la licitațiile pe piața primară valori mobiliare în volum de 2789,0 mil. lei, cu 243,0 mil. lei mai mult comparativ cu anul 2006.

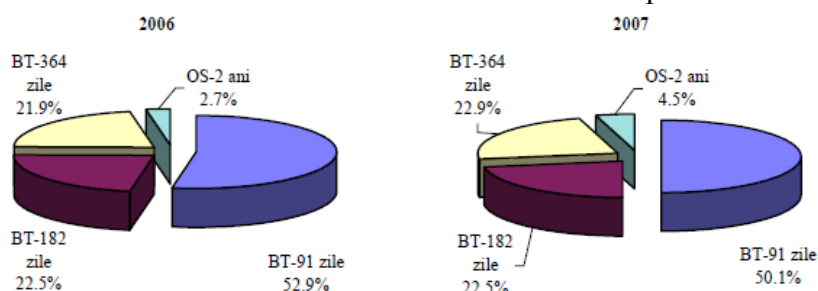
Ca și în anii precedenți cererea a devansat oferta Ministerului Finanțelor, fiind în creștere comparativ cu anul precedent cu 853,5 mil. lei și constituind valoarea maximă din istoria pieței VMS. Astfel, cererea de titluri de stat la licitațiile desfășurate pe piața primară în anul 2007 a constituit 4567,9 mil. lei, depășind oferta Ministerului Finanțelor de 1,6 ori.

Valoarea titlurilor de stat puse în circulație s-a cifrat la 2744,4 mil. . lei, ceea ce reprezintă 98,4% din volumul oferit (în anul 2006 acest indicator a constituit 96,3%).

Șirul de produse comercializat pe această piață nu este foarte variat:

- Bonuri de Trezorerie de 91, 182 și 364 zile;
- Obligațiuni de Stat cu rata flotantă a dobânzii de 2 ani.

Structura hârtiilor de valoare de stat emise în anii 2006-2007 este prezentată în Graficul 8.

Graficul 8. Structura hârtiilor de valoare de stat emise în anii 2006-2007

(Sursa: Raportul anual al BNM pentru anul 2007)

După cum se vede din grafic, ponderea cea mai mare revine Bonurilor de Trezorerie de 91 zile.

Dacă analizăm structura VMS plasate în perioada anilor 2003 – 2007 în diviziune pe tipuri de investitori, dinamica acesteia poate fi urmărită în tabelul 1.

Tabelul 1: Structura participanților la piața primară a VMS în anii 1997- 2007

Anii	Volumul vânzărilor la valoarea nominală (mil.lei)			Ponderea către total (%)		
	Bănci	investitori	total	bănci	investitori	total
2003	1627,9	300,7	1928,6	84,4	15,6	100
2004	1792,8	484,1	2276,9	78,7	21,3	100
2005	2100,6	214,8	2315,4	90,7	9,3	100
2006	2274,1	177,6	2451,7	92,8	7,2	100
2007	2541,3	203,1	2744,4	92,6	7,4	100

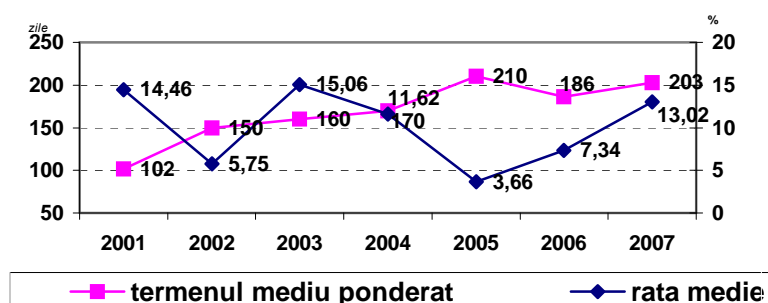
(Sursa: Rapoartele anuale ale Băncii Naționale a Moldovei pentru anii 2003-2007)

Reieșind din datele tabelului 1 poate fi remarcată perioada anilor 2005–2007, pe parcursul căreia piața VMS practic a devenit o piață bancară, ponderea VMS procurate de investitorii – nebăncii fiind neesențială.

Astfel, în anul 2007 în volumul total al VMS vândute la licitații ponderea procurărilor de către bănci în portofoliile proprii și ponderea procurărilor din contul investitorilor nebancari au constituit respectiv 92,6% și 7,4%, respectiv. De remarcat faptul că, după o perioadă de circa 10 ani, la finele anului 2007 pe piața titlurilor de stat au reapărut investitori străini, a căror cotă în volumul total al procurărilor a constituit 0,1%.

Scadența medie anuală a titlurilor de stat emise în anul gestionar s-a majorat de la 186 zile în anul 2006, până la 203 zile în anul gestionar.

Rata medie anuală a dobânzii la valorile mobiliare de stat cu scadența până la un an, adjudecate în 2007, s-a majorat comparativ cu anul precedent de la 7,34% anual până la 13,02% anual. (vezi graficul 9).

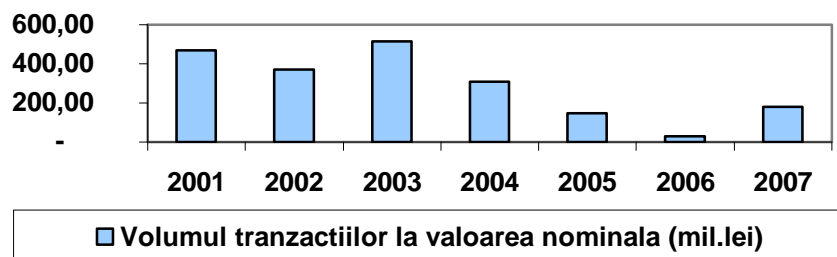

Graficul 9: Corelația dintre rata medie ponderată a profitului și termenul mediu ponderat la VMS

(Sursa: Rapoartele anuale ale Băncii Naționale a Moldovei pentru anii 2001-2007)

În ce privește rata profitului la VMS plasate, poate fi remarcată tendința generală de reducere, ceea ce poate fi considerat un succes remarcabil în promovarea politicii de plasament de către Ministerul Finanțelor. Rata medie anuală a dobânzii la HVS cu scadența până la un an, plasate în anii 2003 - 2005, a înregistrat o reducere de la nivelul de 15,06% la 3,66%, iar în perioada anilor 2006 – 2007 – o creștere până la 13,02%.

În linii generale, evoluția volumului de tranzacționare pe piața secundară a titlurilor de stat diferă de evoluția parametrilor pieței primare, remarcându-se volumul lor cu mult mai redus (vezi graficul 10). Volumul total al tranzacțiilor de vânzare-cumpărare a valorilor mobiliare de stat încheiate pe piața secundară a evoluat pozitiv de la 30,6 mil. lei – în anul 2006 până la 179,4 mil. lei – în anul 2007. Din cele expuse rezultă că piața VMS este, prin esență o piață specializată, adaptată la necesitățile și posibilitățile financiare ale băncilor comerciale.

Graficul 10: Evoluția pieței secundare a valorilor mobiliare de stat (mil. lei)
 (Sursa: Rapoartele anuale ale Băncii Naționale a Moldovei pentru anii 2001-2007)

Piața Certificatelor Băncii Naționale a Moldovei (CBN) a apărut în anul 2005, iar în anul 2006 a cunoscut o creștere spectaculoasă a volumului până la nivelul de 6,9 mld. lei. Scadența medie a CBN plasate a variat între 5 și 28 zile. Aceste instrumente financiare sunt vândute de către BNM numai băncilor comerciale.

Volumul CBNM tranzacționate pe piața secundară pe parcursul anului s-a majorat considerabil – de 18,5 ori față de anul precedent, atingând nivelul de 319,0 mil. . lei, cu rata de 15,17% și cu termenul mediu ponderat până la scadență de 16 zile.

Pe parcursul anului 2007 Banca Națională a Moldovei treptat a intensificat frecvența licitațiilor de CBNM, desfășurând la începutul anului săptămânal câte 2 licitații pe scadențe de 14 și 28 zile, iar începând cu luna mai 2007 Banca Națională a Moldovei a trecut la emiterea săptămânală a CBNM pe trei scadențe, incluzând și CBNM cu scadența de 7 zile.

CertIFICATELE Băncii Naționale a Moldovei au fost plasate prin intermediul a 144 licitații organizate de Banca Națională a Moldovei în cadrul cărora cererile băncilor au fost acceptate în volum integral. Rata medie nominală a dobânzii la CBNM emise prin aceste licitații a variat pe parcursul anului de la nivelul minim de 12,79% anual înregistrat în luna ianuarie, până la nivelul maxim de 15,90% anual înregistrat pe parcursul trimestrului IV, 2007.

Rata medie a dobânzii la CBNM emise în anul 2007 s-a cifrat la 14,40% anual, termenul mediu constituind 16 zile.

Soldul CBNM aflate în circulație la 31 decembrie 2007 a constituit 810,2 mil. lei la prețul de cumpărare.

Prezintă interes faptul, că CBNM, deși sunt emise de către o instituție de stat, în conformitate cu legislația în vigoare nu pot fi considerate valori mobiliare de stat. În același timp, ele nici nu pot fi considerate valori mobiliare corporative în sensul clasic.

Piața certificatelor bancare de depozit este o piață relativ nouă, dar care la momentul de față este pe cale de dispariție.

În anul 2006, urmărind tendința de promovare a unor produse bancare noi, băncile au lansat în circulație certificate bancare de depozit, oferind persoanelor fizice și agenților economici posibilitatea să-și diversifice plasamentele în instrumente mai flexibile și mai atractive comparativ cu depozitele clasice la termen.

Volumul total al certificatelor bancare de depozit emise în anul 2006 a însumat 41,2 mil. lei. Scadențele acestor titluri au variat între 3 și 12 luni. În anul 2007 emiteri de aceste instrumente financiare nu au avut loc.

În ce privește **cambiile bancare**, acestea sunt folosite foarte puțin din lipsa cererii din partea agenților economici.

La momentul de față problemele modernizării pieței valorilor mobiliare din Republica Moldova în scopul dezvoltării ei sunt în atenția autorităților centrale ale țării. În opinia noastră, este argumentat faptul că în vederea dezvoltării ulterioare a pieței este necesar de a îmbunătăți mediului pieței respective, ceea ce în mare parte și-a găsit reflectare în Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, a cărei prevederi principale în privința pieței hârtiilor de valoare sunt următoarele: promovarea în continuare a reformelor economice și sociale, asigurarea creșterii economice durabile care necesită afilierea infrastructurii pieței valorilor mobiliare la cerințele economiei naționale și standardele internaționale.

O problemă acută la etapa actuală a dezvoltării pieței valorilor mobiliare este discrepanța dintre dinamica creșterii economiei și formarea resurselor investiționale interne, în condițiile în care piața valorilor mobiliare nu își realizează funcțiile principale de acumulare a economiilor și de transformare a acestora în investiții.

Deci, sarcina principală la nivel macroeconomic devine reorientarea cererii de la consum la economii, iar a politicii de stat – spre stimularea cererii de investiții. În aceste condiții piața valorilor mobiliare devine mecanismul prioritar al economiei de piață care va oferi posibilitatea de atragere a investițiilor și de redistribuire a capitalului în economia națională.

În același timp, în evoluția pieței valorilor mobiliare s-au acumulat unele probleme, care stopează procesul de dezvoltare în continuare a pieței valorilor mobiliare ca mecanism de atragere a resurselor investiționale. Printre acestea se evidențiază:

- instrumentele financiar e sunt limitate și cu un grad de lichiditate scăzut, deci sunt puțin atractive pentru potențialii investitori;
- suprareglementarea pieței de capital;
- piața valorilor mobiliare nu dispune de operatori de forță, precum ar fi investitorii de portofoliu, instituțiile de investiții colective mutuale, administratori eficienți ai investițiilor;
- precauția cu care investitorii și antreprenorii străini tratează climatul investițional intern;
- riscurile economice interne etc.

Piața valorilor mobiliare trebuie să devină un mecanism eficient de atragere a investițiilor în sectorul real al economiei și ridicarea atractivității investiționale a Republicii Moldova.

Pentru atingerea acestui scop urmează a fi realizate următoarele:

- perfecționarea cadrului normativ și infrastructural al pieței valorilor mobiliare, ajustat la Directivele Uniunii Europene și Standardele Organizației Internaționale a Comisiilor Valorilor Mobiliare (IOSCO), în vederea asigurării unei funcționări mai eficiente a acesteia;

-
- diversificarea instrumentelor financiare și stimularea emisiunilor de valori mobiliare, inclusiv a obligațiunilor (atât de către societățile comerciale, cât și de organele administrației publice locale);
 - acordarea unor facilități fiscale investitorilor în cazul investirii mijloacelor bănești în unele instrumente financiare (titluri de credit, obligațiuni corporative, etc.);
 - optimizarea pieței secundare, prioritar prin dezvoltarea pieței bursiere;
 - simplificarea procedurilor existente în vederea reducerii costurilor și diminuării perioadelor pentru emisiunea și tranzacționarea valorilor mobiliare;
 - crearea condițiilor necesare pentru apariția și dezvoltarea unor noi instituții de investiții colective;
 - ridicarea nivelului de încredere a investitorilor în instrumentele pieței valorilor mobiliare, precum și asigurarea protecției drepturilor și intereselor investitorilor pe piața valorilor mobiliare;
 - implementarea formelor progresiste de administrare corporativă;
 - asigurarea transparenței pieței;
 - diminuarea riscurilor pe piața valorilor mobiliare și ridicarea gradului de stabilitate și siguranță a acesteia;
 - sporirea gradului de competență și profesionalism al specialiștilor pe piața valorilor mobiliare.

O sarcină principală revine susținerii dezvoltării și altor instituții pieței financiare, precum și infrastructurii acesteia. În acest sens politica statului va fi direcționată spre:

- Reformarea sistemului de reglementare a pieței financiare (cu excepția activității bancare);
- Susținerea apariției unor instituții financiare noi merite să contribuie la dezvoltarea pieței financiare, în special a pieței de capital (fondurile nestatale de pensii, fonduri mutuale de investiții, agențiilor ipotecare, etc.).

În ce privește posibilitățile aplicării practice a ingineriei financiare pe piața valorilor mobiliare din Republica Moldova, în opinia noastră, ea trebuie să-și concentreze eforturile asupra creării unor soluții financiare pentru oferirea oportunităților de investire persoanelor fizice, care după cum arată analiza efectuată sunt practic dislocuiți de pe piața valorilor mobiliare.

În același timp, acești investitori dispun de mijloace financiare libere, volumul cărora crește din an în an și este estimat la nivel aproximativ de 1 mld. dolari S.U.A. Este foarte important ca aceste mijloace bănești să fie utilizate în scopul amplificării procesului investițional și nu în direcția mării consumului.

În cazul segmentului VMS, atunci pentru investitorii – persoane fizice pot fi emise *Obligațiuni de Stat cu rata flotantă a dobânzii*.

Desigur, la momentul, deja, sunt emise Obligațiuni de Stat de acest tip, însă rata dobânzii acestora este legată de rata medie a profitului la Bonurile de Trezorerie de 182 zile, ceea ce de fapt nu le convine investitorilor mici din cauza ratelor profitului foarte joase, care dacă ar fi corectate la rata inflației ar deveni chiar negative.

Noile Obligațiuni de Stat pot fi emise pe un termen de cinci ani, cu plata trimestrială a dobânzii. Rata dobânzii la ele poate fi legată de rata medie a dobânzii la depozitele de un an.

În cazul emiterii acestora, Obligațiunile de Stat pot deveni o alternativă reală conturilor de depozit și certificatelor bancare de depozit.

De asemenea, emiterea acestor instrumente de împrumut poate permite Ministerului Finanțelor nu numai să finanțeze acoperirea deficitului Bugetului de Stat, ci și pentru finanțarea unor proiecte de investiții de importanță națională.

Un alt tip de inovație financiară pe piața valorilor mobiliare ar putea fi *obligațiunile indexate*.

Dat fiind faptul, că cea mai mare parte a mijloacelor financiare ale populației provin din remiterile de valută de peste hotare, atunci investitorii – persoanele fizice ar dori să păstreze valoarea acestor mijloace exprimate în valută.

În același timp, legislația țării noastre încă nu prevede emiterea valorilor mobiliare denumite în valută. De aceea, ar putea fi sugerată emiterea *obligațiunilor de stat legate de indicele modificării cursului valutar*.

Soluțiile financiare menționate sunt, de asemenea, pe deplin aplicabile și pentru emitenții corporativi.

Mai mult decât atât, trebuie de menționat că în Republica Moldova practic nu este utilizat potențialul financiar al obligațiunilor convertibile.

Obligațiunile convertibile sunt valori mobiliare cu dobânda fixată cu o varietate de caracteristici, la care este prevăzută opțiune deținătorului de a le converti în acțiunile simple ale companiei emitente la o rată fixată la o anumită dată în viitor. Sunt desemnate să livreze investitorului un instrument cu dobânda fixată cu accesul la acțiunile companiei.

Avantajul acestora în comparație cu emiterea acțiunilor constă în faptul, că pe parcursul termenului de circulație, investitorul poate să examineze destul de bine starea financiară a emitentului și este mai probabil că va lua decizia de a primi acțiuni în urma convertirii.

Mai mult decât atât, ele oferă avantaje de prezentare din punct de vedere contabil. După normele internaționale de contabilitate mijloacele încasate de emiterea acestor obligațiuni se reflectă la capital.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 22 din 16.01.2003 cu privire la adoptarea concepției administrării corporative a întreprinderilor din economia națională;
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015 nr. 1288 din 09.11.2006 (Monitorul Oficial nr. 181 din 24.11.2006);
3. Rapoartele anuale ale Băncii Naționale a Moldovei pentru anii 1996-2007;
4. Raportul anual al Comisiei Naționale a Pieței Financiare pentru anul 2007;
*** www.cnpf.md;
*** www.bnm.org.

ECHILIBRAREA VENITURILOR BUGETULUI DE ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT ÎN VEDEREA MICȘORĂRII DEFICITULUI ACESTUIA

Drd. Lunga Angela
A.S.E.M. – Republica Moldova

Rezumat:

La République de Moldova applique le modèle socio-économique de prospérité de l'Union Européenne, caractérisé par un débit bas de chômage, un haut coût de la force de travail, les garanties d'assurance sociales, un nombre minimal de familles nécessiteuses, un haut niveau de cohésion sociale et un minimum des différences régionales. Le cadre institutionnel de la protection sociale se réforme, les contraintes financières créant des trous dans l'établissement des services d'assistance sociaux. Chaque cinquième habitant de la Moldova est un fonds de retraite ou un bénéficiaire d'allocation sociale. L'état finance tous les projets de l'assurance sociale, mais le Budget Social est dans le déficit. C'est le temps pour réorganiser quelques mécanismes financiers de celui-ci.

Întreg sistemul de asigurări sociale în Republica Moldova funcționează prin intermediul Bugetului Asigurărilor Sociale de Stat, care face parte din Bugetul Public Național și este independent de Bugetul de Stat.

Bugetul asigurărilor sociale de stat (în continuare BASS) cuprinde veniturile, cheltuielile și rezultatele financiare ale sistemului public de asigurări sociale de stat. *Veniturile* BASS provin din contribuții de asigurări sociale, transferuri din bugetul de stat și din alte venituri (din dobânzi, majorări de întârziere, etc.) prevăzute de legislație iar *cheltuielile* BASS acoperă contravaloarea prestațiilor de asigurări sociale din sistemul public, cheltuielile aferente organizării și funcționării sistemului public, finanțării unor investiții proprii și alte cheltuieli prevăzute de legislație.

Deci, bugetul asigurărilor sociale de stat este parte integrantă a bugetului public național, are statut autonom și este element important al sistemului financiar național. El este format în vederea administrării a șapte fonduri cu destinație specială:

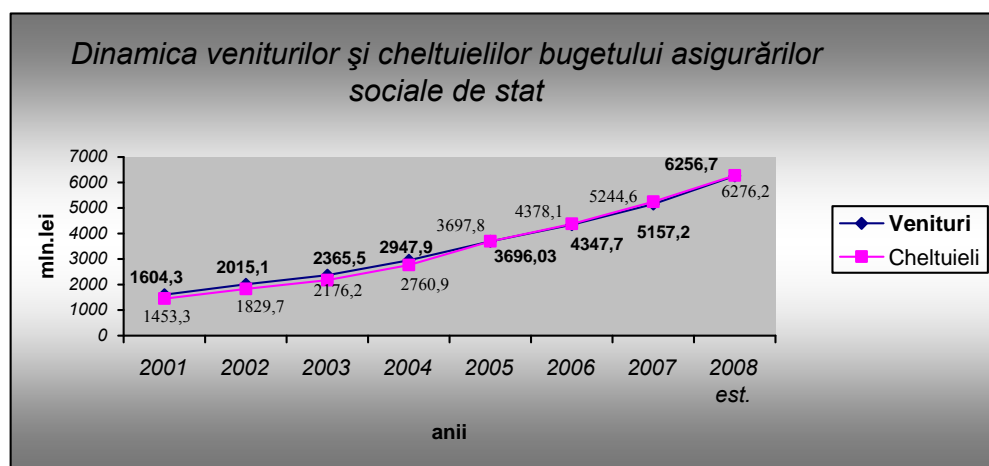
- a. fondul de pensii,
- b. fondul de protecție a familiilor cu copii,
- c. fondul de asigurare în caz de accidente de muncă și boli profesionale,
- d. fondul de îndemnizații,
- e. fondul de șomaj,
- f. fondul de recuperare a sănătății,
- g. cheltuieli de organizare și funcționare a sistemului public de asigurări sociale.

Pentru realizarea cheltuielilor fondurilor enumerate sunt acumulate resursele financiare virate în bugetul asigurărilor sociale, care, ulterior, se utilizează pentru finanțarea cheltuielilor specifice fiecărui fond. De regulă, denumirea fondului indică sectorul în care se utilizează mijloacele financiare corespunzătoare.

Evoluția veniturilor și cheltuielilor BASS pe parcursul anilor 2001 – 2008 a avut un caracter de majorare continuă, valorile cifrice ai acestor doi indicatori fiind destul de aproape unul față de celălalt. Dacă rezultatul financiar al realizării BASS în anul 2005 a reflectat deficit bugetar în mărime de 0,05%, atunci la 01.01.2008 soldul deficitar al BASS a constituit deja 1,7%, ceea ce reflectă o creștere al acestuia de 34 ori față de anul bugetar 2005.

Începând cu anul 2001 (anul redresării situației sistemului de asigurări sociale de stat, în urma implementării reformei pe plan național al acestuia) indicatorii de bază a bugetului asigurărilor sociale de stat au înregistrat o tendință continuă de creștere și în PIB.

Această evoluție se datorează influenței mai multor factori interni și externi asupra sistemului de asigurări sociale de stat. Ca factori externi de influență asupra sistemului dat pot fi interpretați așa indicatori cum ar fi însăși evoluția PIB, indicele prețurilor de consum, salariul mediu pe țară, situația demografică din țară etc. Din rândul factorilor interni, în primul rând, considerăm că o influență asupra dinamicii sistemului de asigurări sociale de stat o exercită însuși structura componentelor sale, sau nemijlocit evoluția și structura veniturilor și a cheltuielilor BASS.

(Sursa: adaptat de autor în baza Rapoartelor anuale al CNAS și altor surse)

E remarcabil faptul, că pe parcursul anilor 2001-2007 se atestă triplarea veniturilor BASS de la 1604,3 mii lei în anul 2001 până la 5157,2 mii lei în anul 2007. Ponderea cea mai mare în structura veniturilor revine contribuțiilor de asigurări sociale, care în anul 2007 au constituit 84% față de 81 % în anul 2001.

Prin urmare, **contribuțiile de asigurări sociale de stat** formează partea esențială în structura veniturilor bugetului asigurărilor sociale de stat. Contribuțiile de Asigurări Sociale de stat, de fapt, reprezintă suma obligațiilor financiare ale angajaților și angajatorilor, precum și altor contribuabili față de BASS.

Tarifele contribuțiilor de asigurare sânt diferențiate pentru diferite categorii de plătitori și mărimile acestora sânt adoptate anual de către Parlament. Spre exemplu, pentru angajatorii

care achită contribuții pentru angajații din sfera agriculturii este stabilit un tarif mai mic față de tariful stabilit angajatorilor din celelalte ramuri ale economiei.

Cotele de contribuții de asigurări sociale sunt diferențiate și în funcție de condițiile de muncă normale sau speciale și se aprobă anual prin legea BASS. Evoluția cotelor de contribuție al asigurărilor sociale de stat ține de politica promovată de stat.

Evoluția cotelor de contribuție al asigurărilor sociale de stat, %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Contribuția angajatorului, %	31	29	29	29	28	27	26	25	24
Contribuția salariatului, %	1	1	1	1	2	2	3	4	5
Contribuția în sectorul agrar, %	31	29	29	29	20	20	20	20	20
Proprietari de terenuri agricole	1,5 lei /gr/ha	1,5 lei /gr/ha	1,7 lei /gr/ha	1,7 lei /gr/ha	1,7 lei /gr/ha	1,7 lei /gr/ha	480 lei	576 lei	725 lei
Titularii de patentă și persoane angajate conform contractelor peste hotarele țării	30%	30%	29%	653 lei	705 lei	1374 lei	2013 lei	2318 lei	2920 lei
Alte tipuri de contribuții (întreprinderi individuale, avocați, notari privați etc.)	10%	10%	15%	10%	10%	1374 lei	2013 lei	2318 lei	2920 lei

Sursa: adaptat de autor în baza Legilor anuale al BASS pe anii 2000 – 2008

Plata contribuției de asigurări sociale datorate de asigurați se face lunar de către aceștia, pe baza calculului efectuat și comunicat de structurile teritoriale ale Casei Naționale de Asigurări Sociale la care sânt asigurați.

Este de menționat că, reformarea sistemului de asigurări sociale în Republica Moldova a prevăzut și transferarea treptată a poverii ce ține de plata contribuțiilor de asigurare de la angajatori spre angajați. Anual, mărimea contribuției sociale al angajatorului se reduce cu 1%, în timp ce mărimea contribuției individuale se majorează cu 1%, dacă în anul 2004 contribuția individuală constituia 1%, atunci în anul 2008 – deja 5%.

Așadar, dacă în tarifele pentru angajatori și angajați există o claritate, atunci în tarifele pentru alte categorii de plătitori lucrurile sânt cu mult mai complicate. Mai întâi de toate aceasta se referă la lucrătorii din sfera agriculturii. Proprietarii de pământ, care-și prelucrează în mod individual terenurile agricole, precum și persoanele care au arendat sau au luat în folosință terenuri agricole, achitau contribuțiile de asigurări sociale în funcție de suprafața terenului agricol și bonitatea acestuia: între anii 2002 – 2005 inclusiv, tariful a constituit 1,7 lei pentru o unitate grad/hectar. În același timp, persoanele fizice care au arendat terenuri agricole, cu excepția celor care achită contribuțiile conform altui tarif, au plătit contribuțiile de asigurare în formă de taxe fixe. Din 1 ianuarie 2006 pentru această categorie de plătitori ai contribuțiilor de asigurări sociale a fost stabilită o taxă fixă în mărime de 480 lei anual, care acordă dreptul de a beneficia de pensie minimă și ajutor de deces. Pentru anul 2008 mărimea acestei taxe s-a majorat până la 725 lei anual.

Din anul 2005 întreprinzătorii individuali și fondatorii de întreprinderi individuale, persoanele ce dețin patentă de întreprinzător, precum și avocații și notarii privați, ce au obținut licență, la fel achită contribuții sub formă de taxă fixă. Începând cu anul 2007, aceștia sânt uniți într-o categorie unică cu o singură cotă a tarifului de asigurare în sumă de 2318 lei anual, în 2008 aceasta din urmă constituind deja 2920 lei.

Nivelul contribuțiilor de asigurări sociale de stat, colectate de facto în anul 2007 a depășit cu 18,3% indicele respectiv din anul 2006. Acest fapt se datorează, în mare măsură, sporirii volumului contribuțiilor de asigurare socială calculate la fondul de retribuire a muncii de către angajatori și contribuțiile individuale transferate din salariile angajaților.

De asemenea, la majorarea nivelului contribuțiilor de asigurări sociale contribuie creșterea continuă a cotei contribuțiilor calculate de persoanele autoangajate de la 1374 lei pe anul 2005 până la 2920 lei în anul 2008, aprobate pentru asigurarea acestor persoane, precum și creșterea sumei contribuțiilor calculate pentru asigurarea socială obligatorie a persoanelor fizice - proprietari de terenuri agricole, creștere cauzată de aplicarea unei noi modalități de asigurare pentru acești plătitori și anume aplicarea taxei fixe anuale de 725 lei (față de plata anuală de 1,7 lei pentru un grad/ha în anul 2005).

Cu toate acestea, însă, se observă o tendință negativă de micșorare a ritmului de creștere a încasării contribuțiilor de asigurări sociale. Astfel, de exemplu, în anul 2001 veniturile BASS au constituit 129,3% din veniturile anului 2000, în anul 2002 – 125,5% din veniturile anului 2001, în anul 2003 – 120,9% din veniturile anului 2002, iar în anul 2007 – doar 118,3% din veniturile anului 2006.

Cu toate că volumul veniturilor contributive al BASS în anul 2008 înregistrează o creștere cu 425% față de anul 2000, ritmul creșterii acestui tip de venituri, pe parcursul ultimilor ani este într-o scădere lentă. Diminuarea volumului contribuțiilor calculate de către persoanele fizice față de anii precedenți se datorează influenței următorilor factori:

1. Calcularea contribuțiilor pentru proprietari de terenuri agricole, încadrați în asociații, din fondul de remunerare a muncii;
2. Evitarea calculării duble a contribuțiilor, în cazurile când proprietarul de terenuri se atribuie și la altă categorie de plătitor prevăzută în Legea bugetului asigurărilor sociale de stat;
3. Scutirea invalizilor și pensionarilor de obligațiunea calculării contribuțiilor, ș.a.m.d.

Consemnăm faptul imposibilității aprecierii ponderii de executare în dinamică pe diferite tipuri de contribuții atribuite la acest capitol de venituri, pe motiv că în anul 2005 nu s-a respectat reflectarea executării veniturilor în conformitate cu structura bugetului precizat, ci în sumă totală. Nivelul de încasare a tipurilor de contribuții la acest capitol de venituri a variat între 32,4% și 305,9% (*urmare a raportării incorecte a unor surse de venit*). Astfel, la nivelul de 32,4% față de prevederile bugetare precizate au fost realizate încasările contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii individuale, virate de persoanele fizice proprietari de terenuri agricole, calculate din cota fixă de 480 lei anual, ceea ce în valoare absolută constituie 47,3 mil. lei, din care 46,0 mil. lei alcătuiesc contribuțiile acumulate de către percepții fiscale. Realizările obținute de percepții fiscale alcătuiesc 45,3% față de sumele calculate pe anul 2006 în mărime de 101,6 mil. lei. Concomitent, menționăm că cheltuielile de remunerare a percepțiilor fiscale, în dependență de suma încasată, au constituit 1,4 mil. lei, sau 3% din încasările la acest tip de contribuții.

Colectarea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii, controlul corectitudinii calculării și virării lor în termen la bugetul asigurărilor sociale de stat se efectuează de către

organele Serviciului Fiscal de Stat în conformitate cu drepturile atribuite acestora și în modul stabilit de legislația fiscală.

O parte importantă în veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat (15,3% în 2008) revine **transferurilor de la bugetul de stat**, care includ mijloace pentru finanțarea unor tipuri de prestații sociale, mijloace pentru compensarea diferenței de tarife de asigurări sociale de stat în sectorul agrar ș.a. mijloace. Pe structură, în anul 2008, aceste venituri se compun din transferurile pentru finanțarea unor tipuri de prestații sociale în sumă de 919,5 mil. lei, precum și mijloacele pentru compensarea diferenței de tarife de asigurări sociale de stat obligatorii în sectorul agrar în sumă de 37,7 mil. lei. Se majorează treptat cifra acestui capitol de venituri în BASS, însă ponderea acestui tip de venituri în totalul veniturilor BASS, treptat scade de la 19,4% în anul 2005, până la doar 15,3% în 2008. Transferurile de la bugetul de stat către BASS în anul 2005 au înregistrat o depășire reală cu 15,9% față de indicatorul planificat. Depășirea indicelui respectiv se datorează rambursării de către Ministerul Finanțelor a sumei totale a datoriei bugetului de stat față de bugetul asigurărilor sociale de stat, confirmată la situația 1.01.2005 în sumă de 152,1 mil. lei. În anii ce au urmat politica statului este destul de stabilă și se îndeplinește în mărime de aproximativ 100% față de indicatorii planificați.

Începând cu anul bugetar 2003 a fost promovată *politica investițională* a Casei Naționale de Asigurări Sociale de stat. Mijloacele temporar libere din contul excedentului bugetar fiind purtătoare de **dobânzi** și completând anual veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat cu o suma destul de considerabilă.

În corespundere cu cadrul normativ în vigoare mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat au fost investite în hârtii de valoare de stat și plasate la conturi bancare curente și de depozit.

Însă în anul 2008 evoluția acestui indicator a început să scadă datorită creșterii deficitului BASS, și bineînțeles, lichidării mijloacelor bănești de pe conturile curente, pentru acoperirea acestuia.

În anul bugetar 2007 au fost acumulate și **alte venituri** în sumă de 999,7 mii lei sau 344 % față de cifra planificată. În articolul „Alte venituri” au fost incluse sumele regreselor, transferate de agenții economici pentru plata pensiilor de invaliditate salariaților acestora, în urma producerii accidentelor de muncă și sumele plăților periodice capitalizate, etc.

Cu toate că acest indicator denotă o supraîndeplinire a cifrei planificate, pe parcursul ultimilor 3 ani, în dinamică, însă, acest indicator denotă o scădere continuă. Această evoluție are două aspecte: unul pozitiv și altul negativ. Aspectul pozitiv, considerăm a fi îmbunătățirea condițiilor de muncă, ca rezultat a scăzut suma regreselor; însă odată cu acestea, ar putea fi vorba și de evaziune de la plata acestora, deoarece legislația se mai modifică între timp, ceea ce considerăm a fi un factor negativ. Un aspect negativ este și micșorarea, din contul altor venituri, a resurselor BASS, ceea ce înrăutățește situația acestuia, de altfel destul de șubredă.

Distinct de cele expuse, menționăm că, începând cu 01.01.2006, executarea de casă a veniturilor bugetului asigurărilor sociale de stat se efectuează prin Trezoreria de Stat, fapt ce a contribuit la eficientizarea BASS (*anterior se achita plata pentru deservirea a peste 300 conturi bancare de acumulare a contribuțiilor*).

Cu toate că majoritatea veniturilor BASS în ultimii ani au demonstrat sporirea cifrică al indicatorilor aprobați în buget, veniturile potențiale al BASS provin din achitarea datoriilor de către diferiți plătitori de Contribuții de asigurări sociale de stat. Respectiv, suma totală a datoriilor contribuabililor față de bugetul asigurărilor sociale de stat la 1.01.2008 a constituit 841 mil. lei. lei (față de 1216,1 mil. lei la situația din 01.01.2007), inclusiv circa 80% constituie datoriile din anii precedenți (1999-2006)), - indice majorat cu 38,9 mil. lei (3,3%) față de cel înregistrat la 01.01.2006.

Chiar dacă dinamica indicatorului menționat denotă tendințe de stabilizare sau scădere, însăși existența acestuia reprezintă un factor negativ al activității structurilor administrative din sfera asigurărilor sociale de stat. Minimizarea acestui indicator, ba chiar reducerea lui la cifra zero, ar reprezenta creșterea nivelului de colectare al contribuțiilor de asigurări sociale de stat, dar și o maximizare al veniturilor BASS.

Reieșind din valorile cifrice a datoriilor agenților economici față de BASS concludem următoarele:

- Ponderea datoriilor din economia națională în suma contribuțiilor de asigurări sociale de stat (efectiv colectate) prezintă o tendință continuă de scădere: în anul 2004 aceasta reprezenta 47%, în 2005 – 40%, în 2006 a scăzut la 33% iar în 2007 – la 19%. Acest fapt denotă, totuși, o îmbunătățire în sfera administrării financiare a sistemului.
- Nivelul de colectare al contribuțiilor de asigurări sociale în perioada analizată crește: în 2004 raportul dintre suma contribuțiilor de asigurări sociale către suma totală a datoriilor față de BASS prezenta de 2.14, în 2005 acest indice a crescut la 3.02, în 2006 - 3,65 iar în 2007 deja la cifra de 5.1. Adică pe parcursul a patru ani acest indice a crescut cu 3 unități – ceea ce la fel denotă o eficientizare a colectării contribuțiilor de asigurări sociale de stat, cu alte cuvinte, o îmbunătățire al administrării fiscale din țara noastră (dat fiind faptul că colectarea contribuțiilor de asigurări sociale revine Serviciului Fiscal de Stat).
- În afara celor menționate, considerăm a fi un moment pozitiv în favoarea administrării financiare al sistemului național de asigurări sociale însăși restructurarea componentelor din totalul datoriilor față de BASS. Cu alte cuvinte, dacă în anul 2004 soldul datoriilor la contribuțiile de asigurări sociale calculate din salariu constituiau 84% din totalul datoriilor față de BASS, iar suma amenzilor și penalităților – respectiv 16%; atunci în 2007 acest raport constituit deja 82% și 18% respectiv. Considerăm că este iarăși un factor pozitiv în favoarea colectării contribuțiilor de asigurări sociale – crește rata achitărilor benevole a contribuțiilor de asigurări sociale, și în același timp crește ponderea amenzilor și penalităților din totalul datoriilor față de BASS – ceea ce considerăm a fi un rezultat al înăsprii factorului legislativ din domeniul respectiv.

Analiza evoluției indicatorilor bugetului asigurărilor sociale de stat în ultimii ani denotă progres insuficient în realizarea celui mai esențial obiectiv, instituit de către Uniunea Europeană pentru țara noastră – consolidarea stabilității financiare a sistemului. Până în anul 2005 veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat au fost în creștere față de cheltuieli, însă spre sfârșitul anului în buget s-a format un deficit bugetar destul de considerabil, cheltuielile totale ale bugetului depășind veniturile cu 1,8 mil. lei. lei sau cu 0,05%. Tendința dată se păstrează și în anii următori. În caz dacă nu vor fi luate măsuri esențiale pentru lichidarea

deficitului bugetului asigurărilor sociale de stat, rezervele financiare existente vor fi folosite pentru acoperirea deficitului bugetar și în anii 2009-2010 va apărea problema achitării la timp a plăților curente (pensii și alocații). Mai mult ca atât, tendințele demografice și de migrație indică creșterea riscurilor pentru durabilitatea financiară a sistemului pe termen mediu și lung, lucru care reiterează necesitatea urgentării implementării complete a reformei demarate în anul 1998.

Pentru creșterea gradului de participare și, respectiv, îmbunătățirea stabilității financiare a sistemului, Guvernul a continuat, în anul 2008, implementarea politicii de redistribuire treptată a contribuției de asigurări de la angajator la angajat. Contribuția angajaților s-a majorat cu 1% față de anul 2007 și constituie 5% din venitul asigurat, concomitent, contribuția angajatorului fiind redusă de la 25 la 24%.

Între timp, sustenabilitatea financiară a sistemului continuă să fie subminată de neuniformitatea tarifelor contribuțiilor pentru diferite sectoare. Spre exemplu, în anul 2006, angajații din sectorul agrar au contribuit doar cu 5% din întreaga suma virată la BASS, beneficiind în proporție de 51% din mijloacele BASS. Pe de altă parte, nivelul înalt al contribuțiilor de asigurări sociale stabilite pentru contribuabilii din alte ramuri al economiei naționale, are ca consecință eschivarea de la plata contribuțiilor și tănuirea veniturilor. Pentru diminuarea acestor discrepanțe, Guvernul a aprobat recent Strategia de reformare a sistemului de pensionare în sectorul agrar, prin care se propune aplicarea cotei contribuției individuale a agricultorilor și subsidării parțiale de la bugetul de stat, ceea ce va conduce la creșterea veniturilor BASS din sectorul dat (ceea ce parțial s-a implementat deja).

Pentru îmbunătățirea stabilității financiare a sistemului de asigurări sociale de stat în termen mediu a fost constituit grupul tehnic interministerial de monitorizare a realizării “Planului pentru asigurarea stabilității financiare a bugetului asigurărilor sociale de stat”, aprobat de către Consiliul de Administrație al CNAS, prin care se prevede excluderea din bugetul asigurărilor sociale de stat a cheltuielilor ce nu reprezintă acoperirea riscurilor de asigurări sociale, stabilirea condițiilor și a drepturilor egale la realizarea dreptului de pensie pentru toți contribuabilii din sistemul public de asigurări sociale, etc. În același context, pe parcursul ultimilor ani, au fost întreprinse unele măsuri de unificare a normelor de pensionare, realizarea cărora necesită timp îndelungat.

Concluzionând cele menționate de până acum, putem evidenția faptul că Bugetul asigurărilor sociale de stat continuă a fi fragmentat și puțin transparent din punctul de vedere al circuitului resurselor în fonduri. Astfel în cadrul bugetului, banii nu sunt strict distribuiți fondurilor, dar circulă dintr-un fond în altul conform necesităților de plată, ceea ce nu permite analiza eficienței transferurilor bugetare pe programe.

Referințe bibliografice:

1. Legile anuale al BASS pe anii 2000 – 2008
2. Rapoartele anuale al CNAS

INTEGRAREA TRANSPORTURILOR ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ ȘI STRATEGIA GLOBALĂ

*Prof. univ. dr. Romeo Ionescu
Facultatea de Drept
Universitatea "Dunărea de Jos" Galați - România*

Rezumat:

The paper deals with the European transports development and with its specific legislation and tries to evidence the Romania's position as a new Member State of the E.U.

For the beginning, we define the organizational framework, the necessity and the objectives of an efficient common transport policy under a sustainable development. Moreover, we analyse the different types of transports, their regulations and their impact on the socio-economical development.

Every part of the paper presents concrete aspects of the Romanian transport infrastructure in order to support its integration into the European transports networks.

Lucrarea analizează problematica dezvoltării transporturilor europene și cea a legislației aferente acestui proces, luând în considerare poziția României ca membră a U.E.

Prima parte a lucrării definește cadrul organizatoric, necesitatea și obiectivele dezvoltării unei politici comunitare a transporturilor eficiente în contextul unei dezvoltări durabile. Apoi, sunt analizate pe rând diferitele tipuri de transport, evoluția lor, legislația în domeniu și impactul asupra dezvoltării socio-economice.

În cadrul fiecărui subcapitol al lucrării, sunt prezentate aspecte concrete ale infrastructurii de transport din România în contextul integrării ei în structurile de transport europene.

Key words: *Transport White Paper, sustainable development, transport infrastructure, TEN-T*

JEL Classification: *L9, R4.*

1. Prezentare generală

Acest element strategic urmărește, prin intermediul măsurilor sale, integrarea principiilor dezvoltării durabile în cadrul sectorului transporturi, ca urmare a concluziilor Consiliului European de la Cardiff (1998) și a Strategiei Europene de Dezvoltare Durabilă (Goteborg 2001).

În România, în primul rând, se urmărește asigurarea inter-modalității prin punerea în aplicare a acțiunilor de îmbunătățire a infrastructurii feroviare și rutiere și prin crearea centrelor

logistice pentru transportul inter-modal feroviar-rutier, feroviar-fluvial, feroviar-maritim, rutier-fluvial, rutier-maritim și rutier-aerian.

O atenție deosebită va fi acordată accesibilității zonelor și stațiilor turistice sau cu potențial turistic.

O altă măsură importantă a strategiei dezvoltării transporturilor în România vizează îmbunătățirea siguranței traficului pe toate modurile de transport. Atingerea standardelor menționate se va realiza prin aplicarea unei măsuri de îmbunătățire a stării tehnice a rețelei de drumuri și poduri existente prin realizarea lucrărilor de siguranță specifice la nivelul cerințelor impuse de traficul în continuă creștere, implementarea programului meteo SIMIN (INMH) la nivel național (Secții și Districte de drumuri), stoparea tendințelor de depășire a normelor privind greutatea admisibilă pe osie prin intensificarea controlului autovehiculelor prin cântărire.

De asemenea, se vor aplica tehnologii moderne prin folosirea unor procedee și materiale care să ducă la reducerea grosimii constructive a straturilor rutiere și creșterea duratei de exploatare a drumurilor în condițiile asigurării unui confort ridicat al utilizatorilor. Amenajarea intersecțiilor de nivel, construcția de pasaje denivelate la trecerea peste calea ferată, semnalizare orizontală și verticală, informarea utilizatorilor, utilizarea în prioritizarea lucrărilor a programelor complexe PMS (Sistemul de Management al Pavajelor) și BMS (Sistemul de Management al Podurilor), a BCTDR (Banca Centrală de Date Tehnice Rutiere) și realizarea de marcaje și indicatoare de orientare și informare pe rețeaua rutieră vor fi prioritare în politica de dezvoltare și modernizare a infrastructurii rutiere.

De asemenea, se vor întreprinde acțiuni de implementare a acestei măsuri prin îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii fizice, prin măsuri preventive (semnalizare rutieră, localități lineare, campanii de presă etc.) și prin sprijinirea legislației privind traficul rutier.

Pentru creșterea siguranței transportului feroviar sunt necesare intervenții în infrastructură, în vederea îmbunătățirii parametrilor tehnici, aflați la limită comparativ cu prevederile normativelor, prin executarea de lucrări specifice de reabilitare. Vor fi continuate acțiunile de implementare ale mijloacelor de supraveghere și calmare a traficului (camere video, benzi producătoare de zgomot pentru atenționare, semnalizarea și protejarea trecerilor de pietoni etc.), precum și programele de reabilitare a infrastructurii în localitățile lineare și eliminarea trecerilor la nivel cu calea ferată. Va trebui întărită cooperarea cu autoritățile locale pentru a împiedica extinderea localităților lineare de-a lungul drumurilor sau/și de-a lungul variantelor ocolitoare, fapt ce ar anula aproape în totalitate obiectivele urmărite prin construirea acestora. Se au în vedere diversificarea și modernizarea serviciilor în traficul feroviar de marfă și călători prin utilizarea de tehnologii noi de construcție și întreținere a infrastructurii și implementarea rețelelor de comunicații specializate IT&C.

2. Transportul rutier

Prin transport rutier se înțelege orice operațiune de transport care se realizează cu vehicule rutiere pentru deplasarea mărfurilor sau a persoanelor, chiar dacă vehiculul rutier este, pe o

anumita porțiune a drumului, transportat la rândul său pe/de un alt mijloc de transport (vagon de cale ferată, bac).

Pentru a îmbunătăți siguranța rutieră, Comunitatea Europeană a adoptat un program de acțiune pentru perioada 2003-2010. În același timp, Carta Europeană privind Siguranța Rutieră are ca scop promovarea măsurilor efective pentru reducerea numărului de accidente rutiere în Europa. Obiectivul este reducerea numărului de victime cu 50% până în anul 2010.

Rețeaua rutieră din România prezintă caracteristici unice. Căile rutiere sunt influențate de caracteristicile cadrului natural și factorilor socio-economici. Lungimea rețelei rutiere din România este de 73 400 km, având o densitate medie de 31 km/100 km². Rețeaua rutieră acoperă și regiuni cu densități reduse: Carpații, Delta Dunării, Nordul Podișului Dobrogei și Podișul Bârladului.

În prezent, se urmărește luarea unor măsuri de întreținere și reparații, în vederea racordării rețelei rutiere naționale la marile coridoare europene IV, VII, IX. Rețeaua de autostrăzi măsoară în prezent 113 km (București-Pitești 96 km, Fetești-Cernavodă-17 km), preconizându-se pentru viitor 1300 km. Nodurile rutiere (puncte de convergență pentru 4-6 drumuri naționale) sunt: București, Ploiești, Târgoviște, Pitești, Craiova, Iași, Suceava, Arad, Timișoara, Oradea și Satu Mare. În plus, rețeaua rutieră din România prezintă două șosele de mare altitudine: Transfăgărășanul și Transalpina.

Din cele 10 șosele naționale, 4 reprezintă sectoare ale unor rute de importanță europeană:

- ✓ **TEM-** pe ruta Nădlac-Arad-Sebeș-Pitești-București-Constanța-în curs de completare și modernizare, continuată prin ferry-boat spre Istanbul sau Samsun;
- ✓ **E₆₀**-Hamburg-Oradea-Brașov-București –Constanța;
- ✓ **E₇₀**-Belgrad-Stamora Moravița-Timișoara-Craiova-București-Giurgiu-Sofia-Istanbul;
- ✓ **E₈₅**-Varșovia-Plovdiv-Cernăuți-Siret-Suceava-Buzău-Urziceni-București-Giurgiu.

Liberalizarea sistemului de cabotaj a fost însoțită de adoptarea unor aranjamente privind taxele pentru autostrăzi, permițând astfel supunerea utilizării infrastructurii unor taxe, pe o bază non-discriminatorie. Pe parcursul a trei ani, s-au făcut mai multe verificări și cercetări referitoare la indicatori statistici pentru transportul rutier; acești indicatori sunt prezentați în tabelul următor.

Tabelul 1: Indicatori statistici pentru transportul rutier

Indicatorul	2005	2006	2007
Lungimea drumurilor publice (km) din care:	79.001	79.454	79.904
- autostrăzi	113	228	228
- drumuri europene	5.827	5.868	5.873
Lungimea drumurilor modernizate (km)	20.368	20.880	21.148
Lungimea drumurilor cu îmbrăcămînți rutiere ușoare(km)	19.748	20.200	20.915
Lungimea drumurilor pietruite (km)	26.582	26.098	25.801
Lungimea drumurilor de pământ (km)	12.303	12.276	12.040
Motorete înmatriculate în circulație (buc)	132.880	130.193	103.556
Motociclete înmatriculate în circulație (buc)	102.970	104.509	93.845

Indicatorul	2005	2006	2007
Autobuze înmatriculate în circulație (buc)	25.829	25.421	21.976
Microbuze înmatriculate în circulație (buc)	16.118	17.771	17.297
Autoturisme înmatriculate în circulație (buc)	3.087.628	3.225.367	3.363.779
Autovehicule pentru transportul mărfurilor înmatriculate în circulație (buc)	463.099	482.425	493.821
Autovehicule pentru scopuri speciale înmatriculate în circulație (buc)	51.077	50.793	44.195
Tractoare agricole înmatriculate în circulație (buc)	239.992	204.235	182.336
Remorci și semiremorci înmatriculate în circulație (buc)	195.953	206.955	205.384
Autorulote înmatriculate în circulație (buc)	1.045	725	670
Autovehicule mixte	78.144	88.725	87.130
Accidente de circulație rutieră (nr.)	6.654	6.860	7.226
Numărul persoanelor accidentate (persoane) din care:	7.773	8.012	8.509
- morți	2.235	2.418	2.641
- răniți	5.538	5.594	5.868
Mărfuri transportate (mii tone) din care:	275.603	294.221	306.994
- național	266.122	281.717	289.568
- internațional	9.421	12.470	17.261
- transit	60	34	165
Parcursul mărfurilor (mii tone-km) din care:	30.853.581	37.220.316	51.531.438
- național	13.637.133	14.651.374	19.398.437
- internațional	17.145.036	22524984	32.066.904
- transit	71.412	43958	66.097
Pasageri transportați (mii pasageri) din care:	216.214	216524	238.017
- național	212.372	212474	234.320
- internațional	3.842	4050	3.697
Parcursul pasagerilor (mii pasageri-km) din care:	9.442.768	9437848	11.811.649
- național	7.454.777	7165979	8.975.039
- internațional	1.987.991	2271869	2.836.609
Distanța medie de transport a pasagerilor (km)	44	44	50

3. Transportul feroviar

Transportul feroviar a înregistrat un declin îngrijorător în Europa în ultimii treizeci de ani, în special transportul de bunuri. În anul 1970, cota căilor ferate a fost de 21% din totalul bunurilor transportate în cele 15 state ale Uniunii Europene (dinainte de extinderile U.E.). În anul 2000, această valoare scăzuse la 8,1%. În aceeași perioadă, cota transportului rutier de bunuri a crescut de la 30,8% la 43,8%. Sectorul feroviar este singurul care a înregistrat o scădere, toate celelalte și-au îmbunătățit performanțele. Traficul feroviar de pasageri a scăzut, de asemenea, însă nu la fel de dramatic.

În România, în anul 2000, a început derularea Programului de Reabilitare a Infrastructurii și de Racordare Modernă la Coridoarele Europene, care impune reabilitarea unor tronsoane pentru a permite viteze mai mari (Brașov-București, București-Fundulea, Simeria-Arad).

Pentru realizarea compatibilității rețelei feroviare românești cu cele ale Uniunii Europene, este necesară luarea următoarelor măsuri:

- ✓ integrarea României în cele trei coridoare transeuropene IV (Berlin-Arad-Brașov-București-Constanța-Istanbul), IX (Helsinki-Moscova-Kiev-Chișinău-București-Plovdiv), respectiv Berlin-Timișoara-Calafat-Sofia-Salonic;
- ✓ alinierea tehnică a infrastructurii la trenurile de mare viteză incluse în TER (Rețeaua Transeuropeană de Căi Ferate);
- ✓ extinderea trenurilor Intercity;
- ✓ crearea unor servicii la standarde europene;
- ✓ introducerea trenurilor expres de noapte pe rutele lungi interne și internaționale.

4. Transportul pe căile navigabile interioare

Transporturile pe apele de interior sunt încă insuficient exploatate, motiv pentru care se propune promovarea susținută a acestui tip de transport durabil (Cartea Alba 2001). În vederea introducerii unor noi tehnologii, Regulamentul Consiliului 718/99 prevede diferite forme de ajutor venite din partea statului. Mai mult, pentru achiziționarea de motoare care să reducă consumul de energie, poluarea și zgomotul, Comisia ar putea acorda subvenții dacă va fi adoptată „politica europeană de acordare a subvențiilor pentru achiziționarea de motoare”, propusă de Cartea Albă.

Accesul nediscriminatoriu la piața forței de muncă și echivalarea calificărilor sunt reglementate de Directiva 87/540/CEE. Recunoașterea reciprocă a certificatelor de conducător de navă pentru transportul fluvial de mărfuri și pasageri este reglementată de Directiva 91/672/CE, iar Directiva 96/50/CE armonizează condițiile în care se eliberează aceste certificate.

La capitolul pregătire și perfecționare a personalului navigant român, O.U.G. nr. 74/2006 stabilește noi reguli. Astfel, activitățile de educare, formare profesională și perfecționare a personalului navigant român se desfășoară numai printr-o formă de pregătire aprobată. Forma de pregătire aprobată reprezintă totalitatea cursurilor organizate de un furnizor de educație, de formare profesională sau de perfecționare, aprobate de Autoritatea Navală Română.

5. Transportul maritim

Transportul maritim internațional este prin definiție o activitate liberalizată.

Directiva 96/1692 prevede că, până în anul 2010, va fi stabilită rețeaua trans-europeană de transport care va integra rețelele rutiere, aeriene și maritime, ca și infrastructura aferentă de pe teritoriul Comunității. În legătură cu porturile maritime, Comisia Europeană a identificat porturile care intră în această rețea, ca și proiectele de interes comun care să promoveze interoperabilitatea și combinarea diferitelor tipuri de transport. Contractul de transport maritim de mărfuri este acel contract prin care una din părți – o companie de transport naval

(navlosantul)- se obligă să transporte mărfuri dintr-un port în altul pe mare, iar cealaltă parte – navlositorul (expeditorul)- să plătească prețul stabilit, denumit navlu.

În ceea ce privește natura juridică a acestui contract, unii autori susțin că ar fi un contract de locațiune a unui bun, sau că ar fi un contract de navlosire atunci când se închiriază nava și armamentul, iar alți autori susțin că ar fi un contract de transport, deoarece are același conținut economic ca și celelalte contracte încheiate în toate categoriile de transporturi.

6. Transportul aerian

Dintre toate modurile de transport, cel aerian a înregistrat de departe cea mai impresionantă creștere în Uniunea Europeană, în ultimii douăzeci de ani. În termeni de pasageri-kilometri, traficul a crescut cu o medie de 7,4% pe an între 1980 și 2007, pe când traficul în cadrul aeroporturilor din cele 15 State Membre (de dinainte de extinderilor U.E.) a crescut de cinci ori, din anul 1970.

Legislația care reglementează accesul la piață se referă în special la acordarea licențelor, la accesul la rutele Comunității și la taxele și tarifele pentru serviciile furnizate. Directiva 2407/92 reglementează modul de atribuire și menținere, ca și valabilitatea licențelor de operare aeriene pentru transportatorii stabiliți în Comunitate. Criteriile și procedurile aplicabile în materie de stabilire a costului călătoriei și tarifele pentru serviciile de transport aerian sunt reglementate de Directiva 2409/92/CE. Conform acestei directive, tarifele se stabilesc liber, în funcție de cererea existentă pe piață.

Managementul traficului aerian este reglementat de Directiva 93/65, amendată ulterior în anii 1997 și 2000. Directiva hotărăște folosirea de sisteme și echipamente compatibile, în special cele referitoare la sistemele de comunicații, sistemele de supraveghere, sistemele de asistare automată a controlului traficului aerian și sistemele de navigare. Conform directivei, echipamentele și sistemele trebuie să corespundă standardelor Eurocontrol.

În România, transportul aerian se caracterizează prin:

- ✓ după anul 1990, transporturile aeriene s-au dezvoltat mult mai rapid, datorită cererii pieței;
- ✓ rutele interne au un caracter radial cu centrul în București;
- ✓ a fost restructurată Compania națională TAROM și au apărut firme particulare românești sau internaționale;
- ✓ principalele aeroporturi internaționale sunt: București-Otopeni, Timișoara, Arad, Mihail-Kogălniceanu, Satu Mare, Cluj-Napoca, Suceava, Iași, Sibiu;
- ✓ aeroporturi care deservește traficul intern sunt: București-Băneasa, Oradea, Baia Mare, Târgu Mureș, Bacău, Tulcea, Caransebeș.

7. Concluzii

Uniunea Europeană este fundamentată pe o foarte extinsă rețea de transport. Facilitățile aferente transportului aerian, auto, feroviar sau maritim s-au înmulțit și și-au mărit calitatea.

Politica comună europeană în domeniul transporturilor este complet diferită de celelalte politici comunitare. Aceasta deoarece politica transporturilor prezintă atât o dimensiune internă, cât și una internațională.

Pe plan intern, politica în domeniul transporturilor se confruntă, în continuare, cu probleme legate de finanțarea investițiilor în infrastructură și de dimensionarea cât mai corectă a costurilor sociale și de mediu pe fiecare tip de transport. O altă problemă importantă este cea legată de faptul că proiectarea rețelelor europene de transport se realizează în perioade mari de timp în timp ce infrastructura de transport este operațională doar câteva decenii.

Ultimele două extinderi ale Uniunii Europene din 2004 și 2007 redimensionează politica europeană în domeniul transporturilor. Astfel, lărgirea Pieței Unice europene și intensificarea schimburilor comerciale fac din transporturi un serviciu vital pentru funcționarea economiei europene. Implementarea rețelelor transeuropene reprezintă un „*catalizator indispensabil unei mobilități durabile a bunurilor, persoanelor și energiei în interiorul Uniunii Europene*”.

Interconectarea Europei prin rețelele comunitare de transport presupune o bună coordonarea între statele membre U.E. în vederea realizării, la orizontul anilor 2020, a celor 26 de proiecte prioritare, a căror valoare însumează aproximativ 220 miliarde euro, bani ce vor fi cheltuiți cu prioritate în perioada 2007-2013. Aceste proiecte vizează: măsuri de conectare între porturi și rețelele de transport terestre (2010), amenajarea rețelelor feroviare naționale de mare viteză interconectate (2012) și dezvoltarea unei rețele feroviare pentru transportul de mărfuri în regiunea centrală a Europei (2015).

Referințe bibliografice:

1. Călin Ana, *Dreptul transporturilor*, ediția a IV-a revizuită, Editura Pax Aura Mundi, Galați, 2004;
2. Căpățîna O., *Dreptul transporturilor*, Editura Lumina Lex, București, 2002;
3. Caraiani Gh., *Acquis-ul comunitar și politica sectorială din domeniul transporturilor în uniunea europeană*, Editura Pinguin book, București, 2006;
4. Diaconescu M., *Economie Europeană*, ediția a II-a revăzută și adăugită, editura Uranus, București, 2004;
5. Pascal I., Deaconu Ș., Vrabie C., Fabian N., *Politica în domeniul transporturilor*, Editura Centrul de resurse judiciare, București, 2002;
6. Stancu Gh., *Dreptul transporturilor*, Editura Lumina Lex, București, 2005;
7. Commission Européenne (2004) *Construire notre avenir comun. Défis politiques et moyens budgétaires de l'Union élargie – 2007-2013*, Communication de la Commission au Conseil et au Parlement européen, COM (2004) 101 final, Bruxelles, 10 février;
8. European Commission, *Transport White Paper*, COM 370/2001;
9. <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.
 - *** *Politici Europene*, Institutul European din România, Editura MasterPrint, București, 2005;
 - *** Programul Operațional Sectorial de Transport (POS- T);
 - *** Strategii comunitare privind coeziunea - decizia nr. 11807 a Consiliul Uniunii Europene din 18 august 2006.

ETICA IN MANAGEMENTUL AFACERILOR

*Cons. jr. Hâncu Mihaela Estela
România*

Rezumat:

Lucrarea de față își propune să facă un studiu succint asupra modului cum e privită etica într-un sector controversat de acțiune, cel al afacerilor. Observăm că în condițiile actuale de piață se pune tot mai mult întrebarea dacă e corect din punct de vedere moral să acționezi într-un anumit fel pe piață, dacă concurența e loială, ajungându-se chiar la elemente de corupție pentru a putea accede la ținta dorită. Pană unde ar trebui să se meargă cu anumite practici concurențiale e greu de spus. Important e să se traseze un cadru general în care toți actorii de pe scena afacerilor să aibă aceleași șanse de reușită.

Key words: *etica, morala, afaceri, management, corupție*

1. MORALA SI ETICA

"Dicționarul explicativ al limbii române", prin ediția sa din 1998 editura "Univers Enciclopedic" definește morala ca fiind: *"ansamblul normelor de conviețuire, de comportare a oamenilor unii față de alții și față de colectivitate, și a căror încălcare nu este sancționată de lege, ci de opinia publică"*.

"Dicționarul explicativ al limbii române", prin ediția sa din 1998, editura "Univers Enciclopedic" definește etica ca fiind: *"știința care se ocupă cu studiul principiilor morale, cu legile lor de dezvoltare istorică, cu conținutul lor de clasă și cu rolul lor în viața socială; totalitatea normelor de conduită morală corespunzătoare unei anumite clase sau societăți."*

O înțelegere a eticii este critica pentru noi ca indivizi, pentru că o etică sănătoasă reprezintă însăși esența unei societăți civilizate. Etica este fundația pe care sunt clădite toate relațiile noastre. Ea înseamnă ansamblul nostru de a ne relaționa față de patroni, față de angajați, de colegi, de clienți, de subordonați, de furnizori, față de comunitatea în care ne aflăm și unii față de alții. Etica nu se referă la legăturile pe care le avem cu alte persoane - toți avem legături unii față de alții - ci la calitatea acestor legături.

2. ETICA AFACERILOR

Lumea afacerilor este o lume a profitului. Prin definiție, activitățile avute în vedere în această lucrare sunt cele care aduc avantaje pecuniare celor care le derulează. Obținerea de profit este o condiție *sine qua non* și incontestabilă a derulării unei afaceri.

„Statutul moral al profitului rezultat din comerț”

Afacerile nu au fost dintotdeauna considerate drept ocupații respectabile. Spre exemplu, Aristotel în scrierile sale referitoare la etică, considera comerțul ca împărțindu-se în comerț dus în vederea menținerii unei gospodării și cel dus în vederea exclusivă a profitului. Dacă cel dintâi tip de comerț era considerat esențial pentru existența unei societăți cât de cât complexe, cel de al doilea tip de comerț era considerat unul parazitar.

Pentru gândirea contemporană, afacerile și-au câștigat respectabilitatea, iar orientarea către profit este recunoscută ca o motivație pertinentă din punct de vedere moral. Totuși, afacerile sunt încă de multe ori taxate din start drept imorale întrucât se judecă nu atât ce sunt efectiv aceste activități, ci numai o imagine deformată și redusă a ceea ce înseamnă o afacere.

O altă prejudecată care dă seama de imaginea deformată a afacerilor este aceea care consideră că lumea afacerilor este o lume a junglei, în care nu există nici un fel de reguli, singurul lucru care contează fiind obținerea profitului. În primul rând, considerăm că profitul nu este singurul scop al afacerilor. În al doilea rând, a considera că în afaceri este permis orice, că predomină legea junglei, a lui “care pe care”, a „călcării peste cadavre” - este, din nou, o eroare. Fără îndoială, lumea afacerilor este una competitivă, în care rezistă numai cei care reușesc să se adapteze cel mai bine pieței. Dar trebuie subliniat, în primul rând, că această competiție se desfășoară după niște reguli, unele stabilite prin lege, altele cutumiare. Afacerile nu se pot desfășura decât într-un cadru social, și de cele mai multe ori relațiile de afaceri (fie cu partenerii de afaceri, fie cu clienții sau angajații) se bazează pe cooperare.

Iată câteva dintre exemple de abateri sau neglijențe considerate grave:

- Nerespectarea serioasă a prevederilor Codului de conduită în afaceri;
- Nerespectarea altor legi aplicabile, reguli, coduri de practică sau declarații profesionale;
- Management defectuos;
- Abuz de putere;
- Pericol pentru sănătatea și siguranța publică sau a angajaților;
- Alte comportamente sociale necorespunzătoare;
- Tăinuirea abaterilor de orice fel

3. IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA ETICII AFACERILOR

Globalizarea aduce complicații suplimentare pentru problemele eticii afacerilor deja discutate, de exemplu prin faptul că părțile interesate într-o firmă sunt mult mai greu de localizat, având în același timp interese mult mai diverse decât cele considerate anterior.

Etica afacerilor în contextul globalizării se confruntă cu teme noi, care nu intră în sfera de interes a eticii tradiționale a afacerilor. Se observă că dincolo de considerațiile metodologice (cum ar fi discuția despre relativism), sunt necesare analizele locale, adaptate particularităților fiecărui caz. În același timp, trebuie luate în calcul și considerații ce țin de dreptatea la nivel global. Spre exemplu, răspunsul la întrebarea “Când ești în Roma, trebuie să te porți sau nu precum romanii?”, este determinat și de implicațiile pe care comportamentul din Roma al unei firme îl are asupra ne-romanilor.

4. CORUPȚIA

Corupția socială, politică, economică și financiară

Banca Mondială, într-una din cercetările sale, arată faptul că 51 % dintre firmele românești oferă mită pentru a-și înlesni afacerile, acesta fiind un procent foarte ridicat în comparație cu firmele din celelalte state din centrul și estul Europei unde acest procent se situează la nivelul de 20 %; în aceste condiții aproape 4% din venitul anual al firmelor reprezintă bani destinați oferirii de mită.

Transparency International, o organizație internațională a cărei obiectiv îl reprezintă lupta împotriva corupției, efectuează, anual, un amplu studiu de evidențiere a acestui fenomen în 99 de țări, poziționează România, în 1998 pe locul 61, cu "nota" 3,0, iar în 1999 pe locul 67 în ceea ce privește lipsa corupției cu "nota" 3,3 ; studiul s-a realizat pe baza unui complex de 6 sondaje independente.

În ceea ce privește societatea românească se poate observa că ea este condusă mai mult de interese individualiste - sau cel mult interese ale unuia grup restrâns, decât de principii care să servească interesului național. Iar sărăcia, subdezvoltarea economică, violența, agresiunile sociale, nu ar putea fi înlăturate decât prin creșterea gradului de cultură, educație și desăvârșire morală. Și acest lucru deoarece starea socială a unei societăți se determină prin starea ei economică, intelectuală și morală.

Indicatorului Dezvoltării Umane, elaborat de Națiunile Unite în cadrul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, situează România (în anul 1995) pe locul 74, din 174 de țări cuprinse în acest program, cu IDU egal cu 0,767, unde IDU reprezintă un complex de indicatori referitori la speranța de viață, gradul de cuprindere în învățământ și PIB.

Efectele prezenței corupției

Într-un alt studiu realizat de Banca Mondială asupra managerilor, aceștia au declarat că principalul obstacol în realizarea afacerilor îl constituie corupția, evidențiată de către subiecți în procent de 18%, în țările dezvoltate, în țările în curs de dezvoltare în proporție de 54% - din care face parte și România. Din această cauză multe companii străine, importante surse de finanțare, și-au retras activitatea din țara noastră.

Astfel apar titluri ca "România este în afara zonei de interes al investitorilor" (articol publicat în cotidianul Curierul Național), titluri care, din păcate, reflectă practic o realitate, cauzată de un climat instabil din punct de vedere juridic și financiar, dar și ca efect al prezenței pe scară largă a birocrăției și corupției în țara noastră.

Cauzele corupției

Cauza principală a corupției o reprezintă lipsa unui sistem de valori bine determinat și îndoctrinarea societății românești, timp de aproape 50 de ani, în mod barbar, cu ateismul materialist, concepție care nega existența divinității, potrivit căreia materialul este factorul prim, iar conștiința este factorul derivat. De menționat este și faptul că, în creștinism, morala este definitorie pentru înălțarea spirituală și pentru creșterea ființei umane. În aceste context,

odată cu prăbușirea sistemului social comunist, neexistând o limitare morală și etică, alta decât cea comunistă, nu a mai existat nimic care să împiedice oamenii aflați în posesia pârghiilor politice, economice, juridice și sociale să le folosească în interesul personal sau al cercului de prieteni apropiați. Acest lucru fiind posibil și datorită faptului că morala nu poate fi impusă prin lege, pentru că un om care nu acceptă morala și etica nu va accepta nici legile care ar impune-o, și le-ar eluda oricum .

În viața societății se manifestă o strânsă interdependență între subsistemele ce o alcătuiesc – politic, economic, social, moral. Ca urmare, în procesul de tranziție pe care îl parcurgem, criza din economia românească se întrepătrunde cu o puternică criză morală.

În prezent, în România legea 21/1996, cu modificările ulterioare, are drept scop protecția, menținerea și stimularea concurenței și a unui mediu concurențial normal, în vederea promovării intereselor consumatorilor. Dispozițiile prezentei legi se aplică actelor și faptelor care au sau pot avea ca efect restrângerea, împiedicarea sau denaturarea concurenței săvârșite de: agenți economici sau asociații de agenți economici, organele administrației publice centrale sau locale, în măsura în care acestea, prin deciziile emise sau prin reglementările adoptate, intervin în operațiuni de piață, influențând direct sau indirect concurența, cu excepția situațiilor când asemenea măsuri sunt luate în aplicarea altor legi sau pentru apărarea unui interes public major.

S-a înființat de asemenea și Consiliul Concurenței, autoritate administrativă autonomă în domeniul concurenței, cu personalitate juridică, care își exercită atribuțiile potrivit prevederilor prezentei legi. Sediul Consiliului Concurenței este în municipiul București. Din păcate, însă, sunt puțini dintre cei care cunosc această lege și dispozițiile ei, precum și avantajele pe care le oferă pentru practicarea unei concurențe sănătoase, care să vină în interesul consumatorului, dar care să și dea posibilitatea de afirmare tuturor agenților economici de a avea dreptul la o concurență corectă pe piață în promovarea serviciilor obiectului lor de activitate.

Se impune, în aceste condiții o mai bună informare atât a clienților cât și a firmelor existente pe piață prin diverse canale mass-media ori sondaje de opinie, broșuri, seminarii, cursuri.

Concluzii

Etica include o sferă largă și delicată de problematici. Pe parcursul acestei lucrări, am încercat să țintesc câteva din subiectele ce au legatură cu etica la nivel de management național și internațional în ceea ce privește afacerile.

O bună afacere înseamnă prosperitate. Ne rămâne în sarcină să ne păstrăm noi înșine la un nivel moral ridicat și să nu uităm că Etica într-o afacere nu se cumpără, ea e dobândită în virtutea calității umane și trebuie aplicată în orice întreprindem.

Referințe bibliografice:

1. Publicistica web: Deontologia profesionala în PR sau etica în versiune beta – articol de Antonel Neculai, specialist PR CCIRB (Chamber of Commerce and Industry of Romania and Bucharest);
2. Dicționarul explicativ al limbii romane, Ediția 1998, Editura Univers Enciclopedic, București;
3. Legea nr. 21/1996, Lege Concurenței, modificată și actualizată în data de 03.12.2004.

MARKETING ȘI ECOTURISM MARIN

*Conf. dr. Silvia Muhcină,
Prof. univ. dr. Gheorghe Negoescu
Facultatea de Științe Economice
Universitatea "Ovidius" Constanța - România*

1. Introducere

Înțeles și definit în moduri diferite, ecoturismul a devenit o nouă modalitate de recreere sau petrecere a vacanțelor în zone naturale, sălbatice sau izolate de pe întinsul planetei. Alături de numeroși alți factori interesați, mulți turiști iubitori de natură pură, au devenit conștienți de faptul că este necesar să se practice un turism sănătos, „pașnic”, care să contribuie la conservarea mediului natural, să permită „folosirea” în scop turistic a elementelor de mediului natural și cultural, astfel încât de acestea să beneficieze și generațiile viitoare, în condiții de asigurare a unei dezvoltări economice locale echilibrate. Nișă de piață în cadrul turismului în arii naturale, ecoturismul marin poate deveni o oportunitate de afaceri, cu condiția de a se derula în condiții de responsabilitate sporită față de mediu.

2. Conceptul de ecoturism

Ecoturismul reprezintă o formă de turism care „utilizează” diverse elemente naturale și zonele de localizare ale acestora în scop turistic (Stănciulescu et al, 2000, p. 13). Opiniile analiștilor activității ecoturistice sunt împărțite, de la critici aduse activităților implicate, până la susținerea faptului că ecoturismul contribuie și ajută în procesul de menținere a siturilor naturale.

Pentru a păstra caracterul durabil al turismului în natură, plecând de la o bună cunoaștere a istoriei și culturii locale, ecoturistii trebuie să interacționeze cu populația locală, să urmeze regulile gazdelor în ceea ce privește consumul resurselor, să se implice în mod armonios și echilibrat în viața comunităților locale.

Fără un management corespunzător, dezvoltarea turismului în ariile naturale poate reprezenta o amenințare pentru integritatea ecosistemelor și comunităților locale. În mod obișnuit, cu cât numărul vizitatorilor crește (contribuind la dezvoltarea economică a zonelor turistice), cu atât echilibrul fragil al ecosistemelor se deteriorează.

Ecoturismul s-a dezvoltat tocmai plecând de la mișcarea de conservare a biosferei, dovedindu-se a fi o sursă consistentă de venituri pentru ariile naturale care aveau nevoie de protecție. În anii 70 și 80, turismul în zonele sălbatice din Africa, vizitarea pădurilor tropicale din America de Sud sau a recifelor de corali au devenit subiect de interes pentru tot mai mulți iubitori de mediu și amatori de călătorii în aer liber, fiind considerate primele forme de ecoturism.

Deși dificil de definit, datorită lipsei posibilităților de descriere a activității de bază desfășurate (aventură, afaceri, recreere etc.), ecoturismul reflectă o formă distinctă de turism, care întrunește patru criterii de bază (Nistoreanu et al, 2003, p. 75):

- se desfășoară în spații naturale și culturale relativ nealterate;
- implică măsuri de conservare;

-
- încurajează implicarea comunității locale;
 - susține bunăstarea localnicilor.

Conform aceleiași opinii, ecoturismul este o formă de turism durabil desfășurat în arii naturale, al cărui scop îl reprezintă cunoașterea și aprecierea naturii și culturii locale, care presupune măsuri de conservare și asigură o implicare activă, generatoare de beneficii pentru populația locală.

Data fiind importanța și amploarea fenomenului ecoturistic, la nivel mondial s-au înregistrat numeroase preocupări privind înțelegerea și adoptarea unei poziții comune pro ecoturism. Anul 2002 a fost declarat de către Națiunile Unite drept Anul Internațional al Ecoturismului, iar cea mai importantă acțiune a fost Summitul Mondial de Ecoturism, desfășurat în perioada 19-22 mai, în orașul canadian Quebec.

Printre obiectivele principale ale summitului se înscriu următoarele (Declarația de la Quebec, Nistoreanu et al, 2003, p. 97):

- sublinierea rolului ecoturismului în cadrul dezvoltării durabile;
- schimb de informații privind modalitățile de planificare durabilă, dezvoltare, management și marketing ecoturistic;
- evaluarea și înțelegerea impactului social, economic și asupra mediului al ecoturismului;
- stabilirea unor mecanisme de monitorizare și control a impactului ecoturismului;
- convingerea guvernelor, sectorului privat și organizațiilor nonguvernamentale de a utiliza ecoturismul ca metodă în procesul edificării dezvoltării durabile;
- identificarea unor noi domenii de colaborare internațională în scopul contribuirii la dezvoltarea durabilă și răspândirea managementului ecoturistic.

Prezentările susținute au fost structurate în patru teme de importanță majoră:

- A. Planificarea ecoturistică și dezvoltarea producției;
- B. Monitorizarea și standardizarea în ecoturism;
- C. Marketingul și promovarea ecoturismului;
- D. Costuri și beneficii în ecoturism: o distribuție durabilă între toți stakeholderii (factori implicați și/sau influențați de anumite decizii).

Abordat pe de o parte ca oportunitate de afaceri, iar pe de altă parte, ca un concept cu principii, ecoturismul reprezintă un segment de piață în plină evoluție.

3. Ecoturismul marin

Formă a turismului durabil, nișă de piață în cadrul turismului în ariile naturale și modalitate specifică de ecoturism, ecoturismul marin reprezintă o formă de călătorie în scop turistic, responsabilă de zonele maritime care conservă mediul natural și susțin bunăstarea populației locale (Stănciulescu, 2000, p. 22).

Desfășurate inițial ca modalități de informare și documentare în scop științific, mai ales prin observarea recifelor de corali (în anii 70-80 ai secolului trecut), activitățile specifice ecoturismului marin s-au extins și amplificat relativ repede, numărul celor care vizitează ecosistemele marine și chiar se implică în mod responsabil în activități de conservare a biodiversității crescând an de an.

Dezvoltarea turismului de masă în zona litorală, efectele negative ale activităților economice în zonele costiere (pescuit, industrie, activități portuare etc.) au condus adesea la distrugerii semnificative și chiar ireparabile ale ecosistemelor marine.

Din acest motiv, ecoturismul marin a fost uneori considerat ca o reacție de răspuns la activitățile umane necontrolate, ecoturii fiind implicați adesea în diverse activități de cercetare a diverselor aspecte din viața viețuitoarelor marine (cum ar fi observarea și inventarierea diferitelor tipuri de specii), la acțiuni de conservare a mediului natural, la operațiuni de curățare a plajelor și apelor marine.

Ecoturismul se deosebește de formele clasice de turism marin, caracterizate mai ales prin fluxuri masive de turiști amatori de vacanțe, călătorii și practicarea sporturilor nautice în zonele de litoral. Deși efectele economice ale turismului marin clasic sunt considerabile, anumite opinii susținând că cifra de afaceri a turismului marin în Europa la nivelul anului 2004 ar fi fost de 72 miliarde de euro, rata de creștere anuală a industriei croazierelor s-ar situa în jurul a 10% iar industria bărcilor de agrement ar înregistra o creștere anuală de 5-6% în cadrul UE (Cartea Verde a Politicii Maritime, 2006), efectele în ceea ce privește mediul sunt de cele mai multe ori dureroase.

Pentru ca turismul marin să se desfășoare în condițiile impuse de principiile dezvoltării durabile, este necesar ca activitățile turistice să fie inițiate, organizate și desfășurate în condiții de protejare corespunzătoare a mediului ambiant.

Asigurarea unui nivel ridicat al protecției zonelor de coastă și a mediului marin este esențială pentru susținerea turismului în general și pentru dezvoltarea ecoturismului în special.

Ecoturismul marin vizează în mod fundamental stabilirea și menținerea unei relații simbiotice între turism și mediul natural marin și generează efecte pozitive asupra mediului natural, oferind alternative economice la activitățile care degradează mediul

4. Marketing și ecoturismul marin

Ecoturismul marin vizează aprecierea naturii și implică (Genuinely Sustainable Marine Ecotourisme in the EU Atlantic Area, University of the West of England):

- participare locală în planificare și management;
- management durabil, protecția mediului fiind obiectivul-cheie;
- educarea participanților în spiritul înțelegerii și conservării mediului înconjurător;
- un mix corespunzător de măsuri formale și voluntare;
- colaborarea între toți factorii implicați și interesați (stakeholders);
- marketing responsabil;
- monitorizare și evaluare.

Activitățile de ecoturism marin se bazează pe utilizarea separată sau combinată a două elemente de mediu: apa și pământul, bază a existenței diverselor specii de floră și faună a căror observare poate constitui punctul de plecare în realizarea diverselor produse turistice. Din punct de vedere al opticii de marketing, produsul turistic reprezintă un ansamblu de elemente specifice, structurate pe următoarele categorii (Balaure, 2005, p. 268-270):

- elemente corporale, cu structură materială (tangibilă), care constituie suportul atracției turistice și anume: patrimoniul de resursele de mediu natural și antropic, infrastructura generală a destinației turistice și echipamentul turistic;
- elemente acorporale, reprezentând ansamblul serviciilor puse la dispoziția turiștilor de către ofertantul de produse turistice;
- comunicații referitoare la produs, respectiv ansamblul informațiilor referitoare la produs, transmise de către ofertanți, prin intermediul instrumentelor politicii promoționale;

-
- imaginea produsului, respectiv rezultatul modului în care este perceput produsul de către turiști.

Plecând de la această accepțiune a produsului turistic, se poate considera că ecosistemul marin (sau diversele sale elemente componente) constituie baza corporală care reprezintă atracția turistică, iar prin adăugarea celorlalte elemente-standard, în principal servicii turistice de bază și suplimentare, se creează și este oferit pe piață ca și produs ecoturistic marin.

Pentru a satisface în mod corespunzător nevoile ecoturistilor, rolul-cheie al marketingului constă în asamblarea corespunzătoare a acestor elemente ale produsului turistic, astfel încât să se conserve integritatea mediului ambiant, să se mențină și chiar să se îmbunătățească calitatea mediului marin.

Printre activitățile care constituie elemente componente ale produselor turistice ecomarine pot fi menționate: urmărirea viețuitoarelor marine, animale (balene, delfini, foci etc.) și păsări, efectuarea de scufundări, excursii cu bărci sau submarine, plimbări costiere etc.

Un marketing corespunzător trebuie să permită ca ecoturistul să obțină o experiență satisfăcătoare (odată ce se plătește pentru un astfel de produs), comunitățile locale să prospere, ceilalți factori interesați (prestatorii de servicii, furnizorii de produse, agențiile de turism etc.) să obțină avantaje economice, iar mediul natural să rămână intact, nealterat.

Urmărind, pe cât posibil, armonizarea intereselor factorilor implicați (autorități guvernamentale, comunități locale, agenți economici, turiști), managementul activității de marketing în domeniul ecoturismului trebuie să aibă în vedere următoarele categorii de activități (Kotler, 1997):

- analiză;
- planificare;
- implementare;
- control.

Analiza situației existente, identificarea segmentelor de piață, a concurenților, definirea pieței-țintă, poziționarea produsului, realizarea unui mix corespunzător, elaborarea strategiilor de marketing, elaborarea programelor de marketing (Stăncioiu, A.F., 2005) etc., monitorizarea și evaluarea rezultatelor sunt activități indispensabile pentru a realiza un marketing de succes al ecoturismului marin.

5. Concluzii

Preocupările vizând dezvoltarea activităților de ecoturism marin sunt multiple. Alături de numeroasele destinații turistice pe glob oferite ca produse ecoturistice marine (Galapagos, recifele de corali din Pacific, insule sau zone costiere din America Centrală și de Sud etc.), ecosistemul Mării Negre ar putea deveni o destinație ecoturistică. Printre eforturile înregistrate în acest sens se numără și proiectul TACIS/PHARE elaborat în anul 1995 pentru a organiza turismul durabil în zonele de coastă ale Bulgariei, Georgiei, României, Rusiei și Ucrainei (Stănciulescu et al, 2000). Reconstrucția ecosistemului Mării Negre necesită o strânsă cooperare între guvernele diferitelor țări riverane, iar dezvoltarea și promovarea acestuia ca produs sau gamă de produse turistice necesită eforturi considerabile, factorii implicați fiind deopotrivă autorități publice centrale și locale, furnizori de bunuri și prestatori de servicii turistice, tur-operatori etc.

Pentru ca ecoturismul să rămână o oportunitate de afaceri, o cale de câștig în condiții de respect față de oameni și mediu, un marketing responsabil ar trebui să aibă în vedere:

- cooperare responsabilă între factorii interesați și management durabil;
- definirea corespunzătoare a pieței-țintă;
- analiza mediului de marketing;
- stabilirea strategiei de marketing;
- elaborarea unui mix judicios de marketing, ținând cont de următoarele aspecte: produsele oferite trebuie să încorporeze fără a deteriora elementele de natural și antropoc, prețul la care vor fi oferite trebuie să indice raritatea și calitatea acestor produse, distribuția și promovarea trebuie să indice caracterul durabil al acestor produse;
- utilizarea preponderentă a resurselor materiale, umane și logistice locale, astfel încât produsele oferite să exprime autenticitate;
- educarea turiștilor în spiritul creșterii responsabilității față de natură și utilizarea unor metode de etalare mai uniformă a cererii, pentru a nu afecta durabilitatea activității;
- monitorizare și evaluare permanentă a rezultatelor activității.

Referințe bibliografice:

1. Balaure, V., Cătoi, I., Vegheș, C., „Marketing turistic”, Ed. Uranus, București, 2005,;
2. Bran, F., Simon, T., Nistoreanu, P., „Ecoturism”, Ed. Economică, București, 2000;
3. Eagles, P., „International Ecotourism Management”, www.ahs.uwaterloo.ca, 1997;
4. Firth, T., „Marketing for Sustainable Tourism”, University of Sydney, on www.Besteducationnetwork.org;
5. Middleton, VTC, Hawkins, R., „Sustainable Tourism: A Marketing Perspective”, Butterworth-Heinemann, Oxford, 1998;
6. Middleton, VTC, Clarke, J., „Marketing in Travel and Tourism”, Third Ed., Butterworth-Heinemann, Oxford, 2001;
7. Nistoreanu, P. (coord.), „Ecoturism și turism rural”, Ed. a II-a, Ed. ASE, București, 2003
8. Stăncioiu, A.F. (coord.), „Planificarea strategică de marketing în turism”, Ed. Economică, București, 2005;
9. Stănciulescu, G. (coord.), „Managementul turismului durabil în țările riverane Mării Negre”, Ed. All Beck, București, 2000;
10. Țigu, G., „Resurse și destinații turistice pe plan mondial”, Ed. Uranus, București, 2003;
11. www.ecotourism2002.org;
12. Cartea Verde a Politicii Maritime, 2006, retrieved on May 2008 from www.mie.ro/arhiva_mie/ro/relatiile_ro_ue/ro18_1160555349Cartea%20Verde%20a%20Politicii%20Maritime.pdf;
13. Genuinely Sustainable Marine Ecotourism in the EU Atlantic Area: A Blueprint for Responsible Marketing, retrieved on May, 2008 from www.tourism-research.org/sustainable.pdf.

INTERNAȚIONALIZAREA SERVICIILOR - ELEMENT DE REFERINȚĂ ÎN MARKETINGUL GLOBAL

Conf. dr. ec. Micu Adrian, Lect. dr. Micu Angela-Eliza
mkdradrianmicu@yahoo.com , angelaelizamicu@yahoo.com

Facultatea de Științe Economice
Universitatea "Dunarea de Jos" Galați - România

Rezumat:

In fața globalizării și a lumii tot mai interconectate, multe firme încearcă să-și extindă vânzările pe piețele externe. Extinderea internațională oferă noi piețe, potențial profitabile, ajută la creșterea competitivității companiilor și ușurează accesul spre idei pentru produse noi, inovații de fabricație și tehnologiile cele mai moderne. Totuși, internaționalizarea nu pare să reușească decât dacă firmele sunt pregătite dinainte. Planificarea dinainte a fost deseori privită ca importantă pentru reușita aventurilor internaționale noi (Knight...). Solberg discută condițiile în care compania ar trebui să "stea acasă" sau să "își întărească poziția".

Cuvinte cheie: *serviciu, international, marketing*

Introducere

Deoarece mărfurile trec printr-un lanț valoric din ce în ce mai complex spre a mări avantajul concurențial al firmei, serviciile vor juca un rol mai important în marketingul companiei. Serviciile în sine devin și ele mai complexe pe măsură ce tehnologia informației le permite variații nelimitate atât pentru vânzări, cât și pentru susținerea de după vânzări pe piețele țintă. În literatura despre marketingul internațional al serviciilor o strategie de internaționalizare este considerată deseori mai riscantă pentru firmele de servicii decât pentru fabricanți. Principalul motiv pentru aceasta este că la multe servicii producătorul și instalațiile de producție sunt parte din serviciu, ceea ce cere ca firma să aibă un control mai mare asupra resurselor sale decât ar fi altfel cazul. În modelele de marketing internațional tradiționale ce se concentrează pe nevoile firmelor fabricante, procesul de internaționalizare poate începe la scară mică folosind canale de export indirecte urmate de o mișcare pas cu pas spre canale mai directe. Aceasta îi permite firmei să-și mărească treptat înțelegerea asupra așteptărilor în privința calității, cerințelor de personal, structurilor de distribuție și a particularității comportamentului cumpărătorilor de pe piața străină. Pentru firmele de servicii situația este diferită. Ele trebuie să se confrunte imediat cu toate acestea și cu alte probleme legate de intrarea pe o piață străină. O firmă de servicii trebuie să găsească un mod de a intra și o

strategie care să se descurce cât mai bine posibil. Alegerea, firește, depinde de tipul de serviciu și de piață.

Caracteristici ale serviciilor

Un serviciu este un fenomen complicat. Cuvântul are multe înțelesuri, de la un serviciu personal la serviciul ca produs. Serviciile nu sunt lucruri, sunt procese sau activități și acestea sunt de natură intangibilă. Termenul poate fi chiar lărgit. O mașină sau aproape orice produs fizic poate fi transformat într-un serviciu pentru un client dacă vânzătorul face eforturi să croiască soluția spre a ieși în întâmpinarea celor mai amănunțite cerințe ale clientului. O mașină este tot un bun fizic, desigur, dar felul în care tratezi clientul cu o mașină adecvat proiectată este un serviciu.

Adesea, un serviciu implică interacțiuni de un anumit fel ale furnizorului de servicii. Sunt și situații în care clientul, ca individ, nu interacționează cu firma de servicii.

Caracteristicile de bază ale serviciilor:

1. Serviciile sunt, până la o anumită limită, produse și consumate simultan.

Aceasta este caracteristica de ‘inseparabilitate’. Este greu să conduci controlul calității și să faci marketing în sens tradițional dacă nu există o calitate produsă anterior de controlat înainte ca serviciul să fie vândut și consumat.

Ar trebui înțeles că partea vizibilă a procesului serviciului este cea care contează în mintea clientului. În ceea ce privește restul, un client poate experimenta doar rezultatul. Activitățile vizibile sunt experimentate și evaluate în detaliu. Controlul calității și marketingul trebuie de aceea să aibă loc în timpul și spațiul serviciului simultan de producție și consum.

2. Clientul participă la procesul de producere a serviciului, cel puțin până la o anumită limită.

Clientul nu este doar cel care primește serviciul, ci și participă la procesul de producere a serviciului ca o resursă de producție, în interacțiune cu personalul firmei. De aceea, serviciul pentru un client nu este exact același precum ‘același’ serviciu pentru clientul următor.

3. Serviciile sunt procese ce constau în activități sau serii de activități, mai degrabă decât în lucruri.

O caracteristică a serviciilor este natura procesului lor. Sunt procese care constau într-o serie de activități în care mai multe feluri de resurse - oameni sau alte resurse - se folosesc, adesea în interacțiune directă cu clientul, spre a se găsi o soluție la problemele clientului. Din cauză că și clientul participă la proces, procesul devine parte a soluției.

Spre a înțelege serviciul de management și marketingul serviciilor este foarte important faptul că și consumul unui serviciu este un proces de consum. Consumatorul sau utilizatorul percepe procesul serviciului (sau procesul de producere a serviciului) ca parte a consumului serviciului, nu doar ca simplul rezultat al unui proces, ca în marketingul tradițional al bunurilor fizice. Când, consumând un produs fizic, consumatorii folosesc produsul în sine, adică ei consumă rezultatul procesului de producție. Dimpotrivă, când consumă servicii, clienții percep procesul de producere a serviciului într-un grad mai mare sau mai mic, dar întotdeauna până la o anumită limită, dar și faptul că iau parte la proces.

Factori de luat în considerare la internaționalizarea serviciilor-Tehnologii ale informațiilor

Prin serviciul de tehnologie a informațiilor, marketerii pot interacționa cu clienții spre a le anticipa și deservi nevoile. Îmbunătățirea ofertei de servicii, furnizarea de alternative în alegerea serviciilor livrate și comunicarea cu clienții duc la relații mai bune cu clienții. Folosirea comunicațiilor prin calculator îi permit marketerului să stabilească relații continue cu clientul, în fiecare etapă a procesului de consum. Bazele de date online cu clienții pot arăta modele de consum și ajuta la trasarea fluctuațiilor cererii. Mecanisme de livrare automată a serviciilor pot oferi mijloacele de diferențiere a nivelurilor serviciilor. Pe scurt, marketerii serviciilor internaționale trebuie să cerceteze tehnologiile informatice spre a descoperi modalități mai bune de administrare a relațiilor cu clienții.

Proliferarea tehnologiei informațiilor a făcut posibil ca firmele de servicii internaționale să deservească clienți 24 de ore pe zi și șapte zile pe săptămână. Tehnologiile informatice transformă scara și economia organizațiilor de servicii. Organizațiile de servicii de acasă sunt capabile acum să deservească nevoile clienților din toată lumea printr-o combinație de computere, telefoane, faxuri și poșta electronică. În viitor va fi ușor pentru grupurile de organizații de servicii de acasă să formeze rețele flexibile care să se adapteze rapid la nevoile clienților. Totuși, chiar și o firmă care alege să se internaționalizeze folosind marketingul electronic nu își poate administra operațiunile de servicii singură în totalitate. Pe o piață străină trebuie, de exemplu, să se bazeze cel puțin pe servicii poștale sau de livrare. Posibilitatea ca o firmă de servicii să controleze asemenea parteneri din rețea este foarte limitată.

Chestiunile culturale

Acestea vor avea în mod obligatoriu un mare impact asupra acceptabilității și adoptării modelului de servicii. Deoarece serviciile implică un anumit nivel al interacțiunii umane, probabilitatea incompatibilității culturale este mai mare.

Oricum ne-am proiecta serviciul și orice mijloace de deservire a pieței am alege, tot va fi nevoie să le ajustăm la preferințele culturale locale. Unele mijloace de internaționalizare—franciza, de ex.—oferă o rută mai ușoară în livrarea de servicii sensibile din punct de vedere cultural prin atragerea cunoștințelor managementului local. Serviciile de consum par să ceară o mai mare adaptare culturală decât serviciile de afaceri directe.

Nu putem ignora cultura și toate firmele care oferă servicii internaționale iau în considerare o instruire culturală potrivită a personalului, folosirea de angajați locali și schimbarea ofertei de servicii în sine. Fără acestea, compania riscă să-și piardă afacerea în fața companiilor locale sau a furnizorilor internaționali de servicii mai conștienți din punct de vedere cultural. Afacerea cu servicii poate fi 'pentru oameni', dar tehnologia și sistemele rămân importante. Chiar și oamenii cei mai buni se luptă să le livreze când sistemele nu le ușurează livrarea.

Serviciile nu au nevoie de prezența fizică. Pentru afacerile de servicii, confruntarea cu concurenții prin internet (sau prin televiziune digitală) înseamnă o provocare majoră, mai ales pentru firmele care au investiții extensive în proprietăți și personal în toată lumea.

Amplasările geografice

Chestiunea strategică a amplasării poate fi împărțită după două aspecte, acela de amplasare a operațiunilor și apoi de selectare a locurilor potrivite. În industria hotelieră, factorul cheie al deciziei de amplasare este cererea. Operațiunile sunt localizate acolo unde cererea este cea mai mare, pentru a fi ușor de satisfăcut. Succesul strategic derivă din potrivirea între tipul și dimensiunea afacerii cu locul adecvat.

Factorii care influențează amplasarea în sectoarele de cazare și servicii alimentare sunt diferiți. Hotelurile sunt situate în special în apropierea locurilor pe unde călătoresc oamenii sau la destinații ce îi obligă să stea departe de casă.

Standardizare versus diversificare după client

O chestiune strategică importantă în serviciile de marketing internaționale este limita până la care fiecare serviciu poate fi standardizat. În plus la nevoia clientului de a intra în contact cu multe categorii de servicii, multe reguli ale guvernului gazdă din numeroase sectoare de servicii, fac standardizarea foarte dificilă. Piețele serviciilor de contabilitate și finanțe sunt guvernate de reguli foarte diferite în lume.

Cu globalizarea, impactul adaptării culturale va trebui să fie central în studiul zonelor operaționale tipice precum joint venture, managementul materialelor, aprovizionarea, dezvoltarea de noi produse, proiectarea, supervizarea și motivarea, instruirea, orarul de lucru, managementul mediului și relații de muncă. Acestea sunt toate zone cheie pentru management și par să necesite adaptarea de la țară la țară a serviciilor ce se globalizează.

Lucrătorii locali nu trebuie instruiți în limba lor maternă. Globalizarea operațiunilor cu contact verbal cu clientul depinde mult de adaptarea culturală a serviciului. Compania Walt Disney a avut multe probleme când a deschis Disneyland Paris. Unele concesii făcute culturii franceze au trebuit făcute, precum adoptarea limbii franceze în parc. Totuși, problema cea mai grea a fost instruirea pentru ca francezii să acționeze ca personaje Disney și să-și facă datoria într-o manieră politicoasă. Când serviciul este definit prin experiența contactului cu clientul, atunci traducerea comportamentului uman necesar personalului serviciului dincolo de granițele naționale devine o provocare.

Clienții obișnuiți au nevoie de servicii variate în țări diferite, iar acest lucru se simte mai mult decât în cazul produselor. Adresarea către acești clienți necesită soluții adaptate locului respectiv.

Implicații pentru marketingul internațional al serviciilor

Se disting 5 strategii pentru serviciile internaționale, care se exclud reciproc. Se potrivesc și pentru bunuri fabricate: export direct; exportul sistemelor/urmărirea marilor clienți în străinătate; intrare directă/filială proprie; intrare indirectă/ mod intermediar; marketing electronic/ internet;

1. Exportul direct al serviciilor poate avea loc pe piețele industriale. Consultanții și firmele de reparații și întreținere de echipamente își pot avea baza pe piața autohtonă și când este nevoie de mutări de resurse și de sisteme spre a produce serviciul se duc la clientul din străinătate. Serviciile de reparații ale echipamentelor sunt adesea exportate astfel. Unii

consultanți lucrează așa. Nu are loc o învățare pas cu pas, căci serviciul trebuie produs imediat. Din această cauză, riscul de a face greșeli este mare.

2. Exportul sistemelor/ urmărirea marilor clienți în străinătate reprezintă un export unit a două sau mai multe firme ale căror soluții se completează una pe alta. O firmă de service poate sprijini o firmă exportatoare de mărfuri sau altă firmă. Când un fabricant livrează echipament sau fabrici la cheie cumpărătorilor internaționali, există o nevoie de servicii ingineresti, distribuitori, servicii de curățenie, de securitate etc. Aceste firme de servicii au oportunitatea să se extindă pe piețele din străinătate. Exportul sistemelor este modul tradițional de export al serviciilor. Agențiile de publicitate și băncile își extind accesibilitatea în străinătate datorită activităților clienților lor în alte țări. Firmele de avocatură se extind în mai multe orașe spre a se alinia cu corporațiile deservite, companiile de service sunt împinse de clienții lor să opereze în aceleași țări în care se află aceștia. O adevărată companie globală vrea și cere adevărate servicii globale de la agenții săi, de la auditori, consultanți etc. Partea slabă a acestei strategii pentru o companie care deja s-a angajat în operațiuni internaționale este că ignoră posibilele vaste piețe unde clienții săi nu sunt reprezentați.
3. Intrare directă / filială proprie înseamnă că firma de servicii își stabilește o organizație producătoare de servicii proprie pe o piață străină. Pentru bunuri fabricate în prima etapă a procesului de învățare un oficiu de vânzări poate fi așa ceva. Pt. O firmă de servicii, o organizație locală trebuie să producă și să livreze servicii de la început. Timpul de învățat este foarte scurt. Chiar din prima zi, o firmă trebuie să poată coopera spre rezolvarea problemelor de producție, de managementul resurselor umane și de comportare a consumatorului. Guvernul gazdă poate considera însă că noul furnizor internațional de servicii este o amenințare pt firmele locale și chiar pt mândria națională
4. Intrare indirectă/ mod intermediar. Se folosește când firma de servicii vrea să evite să stabilească o operațiune locală ce îi aparține total sau parțial, dar vrea să stabilească o operațiune permanentă pe o piață străină.
 - înțelegerea asupra licențelor îi oferă unei firme locale drepturile exclusive de a folosi conceptul profesional al firmei. Se cere ca drepturile exclusive să poată fi garantate.
 - francizarea este un concept folosit adesea de restaurante și industria alimentară pt o intrare indirectă pe o piață străină. Firma de servicii locală obține dreptul exclusiv al unui concept de marketing, care poate include drepturile unui anumit mod de operare, astfel că respectivul concept poate fi repetat cât timp permite cererea de pe piața străină. Firma care se internaționalizează ca francizor dobândește cunoștințele locale ale francizatei, în timp ce aceasta din urmă are oportunitatea de a crește cu noul concept.
 - altă formă de intrare indirectă o reprezintă contractele de management, deseori folosite în afaceri hoteliere, de ex. Intrarea indirectă este cea mai puțin riscantă dintre strategiile de internaționalizare discutate, dar internaționalizarea controlului firmei asupra operațiunilor din străinătate este mai limitată când se folosește această strategie de intrare.
5. Marketingul electronic/internetul ca strategie de internaționalizare înseamnă că firma de servicii își extinde accesibilitatea prin folosirea unei tehnologii electronice avansate.

Internetul îi oferă firmei o cale de comunicare a ofertelor și de colectare a datelor despre obiceiurile cumpărătorilor și modelele de clienți și a modului de folosire a partenerilor din rețea pentru a aranja livrarea și plata. Amazon.com este un bun exemplu de internaționalizare a serviciilor prin marketing electronic. TV shop-urile sunt alte exemple de internaționalizare a serviciilor folosind tehnologii de vârf. Când utilizează marketing electronic, firma nu este legată de o anumită amplasare. Serviciul poate fi administrat de oriunde de pe glob și ajunge la clienții dintr-o vastă piață internațională prin conexiuni de internet sau televiziune prin sateliți.

Referințe bibliografice:

1. Micu Adrian, Marketing strategic, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 2004;
2. Micu Angela-Eliza, Marketing international, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 2004;
3. Micu Adrian, Strategii de marketing, Editura Libertatea, Serbia, 2006.

ANALIZA RATELOR DE LICHIDITATE PRINTR-UN INDICE SINTETIC

*Prof. univ. dr. Bălănuță Vladimir,
Lector univ. dr. N. Muntean
Republica Moldova*

Rezumat:

Acest articol abordează problema analizei ratelor de lichiditate în contextul analizei comparate. Sunt descrise cele mai utilizate rate de lichiditate și un indice sintetic de lichiditate este propus pentru a clasifica într-o manieră justificată o întreprindere în domeniul economic.

Ratele de lichiditate sunt probabil cele mai utilizate dintre ratele activităților comerciale. Acestea provin din Bilanț și prin urmare măsoară lichiditatea unei întreprinderi într-o anumită zi, adică în ziua în care a fost elaborat bilanțul.

Ratele de lichiditate conferă informații cu privire la capacitatea unei companii de a-și îndeplini obligațiile financiare pe termen scurt. În general companiile își plătesc dobânzile și alte debite pe termen scurt cu active circulante. Prin urmare, este esențial ca acea companie să aibă un surplus de active circulante pentru a-și putea îndeplini obligațiile. Dacă o companie nu are active circulante nu va putea să efectueze plata datoriilor sale.

Sunt de un interes deosebit pentru aceia care prelungesc creditul pe termen scurt al companiei. Creditorii pot adesea fi în special interesați în acestea deoarece ele indică abilitatea afacerii de a genera rapid numerarul necesar pentru plata facturilor. Aceste informații ar trebui să fie de asemenea foarte interesante din moment ce incapacitatea de a îndeplini obligațiile pe termen scurt ar putea fi o problemă care necesită imediată atenție. Ratele de lichiditate sunt de obicei analizate de către bănci atunci când evaluează o cerere de împrumut. Odată ce obțineți împrumutul, creditorul dvs. vă poate cere de asemenea să continuați să mențineți un coeficient minim ca parte a contractului de împrumut. Din acest motiv, sunt necesari pași pentru îmbunătățirea ratelor de lichiditate.

Pentru a evalua capacitatea companiei de a-și îndeplini obligațiile pe termen scurt, au fost dezvoltate diverse rate.

În procesul economic se aplică următoarele rate de lichiditate:

Rata numerarului este cea mai conservatoare rată de lichiditate. Aceasta exclude toate activele circulante cu excepția celor mai lichide: numerarul și echivalentele de numerar. Rata numerarului este de asemenea un indicator al capacității companiei de a-și amortiza pasivele

curente dacă, dintr-un anumit motiv, ar fi cerute plăți imediate. Nivelul său de siguranță este între 0,2 și 0,25.

Formula Ratei Numerarului este:

$$\text{Rata numerarului} = \text{Numerar} / \text{Total pasive curente.}$$

Rata rapidă. Câteodată o companie ar putea deține un stoc mare ca parte a activelor sale circulante, care ar putea fi învechit sau cu mișcare lentă. Astfel, eliminarea stocului din cadrul activelor sale circulante și realizarea din nou a testului de lichiditate este măsurată prin această rată. Rata este privită ca fiind testul acid pentru lichiditatea unei companii. Acesta exprimă relația „adevăratului capital operațional” a numerarului, conturilor de încasat, plăților anticipate și a sumelor de încasat în numerar disponibile pentru a îndeplini obligațiile curente ale întreprinderii. La fel ca și Rata lichidității curente, este de dorit a avea o Rată rapidă în domeniul apropiat al mediei industriei. Nivelul său de siguranță este de la 0,8 la 0,7.

Această rată este obținută prin împărțirea Activelor Disponibile Totale ale unei companii la Pasivele Curente Totale. Activele circulante folosite în rata rapidă sunt numerarul, conturile de încasat.

$$\text{Rata rapidă} = \text{Total Active Disponibile} / \text{Total Pasive Curente,}$$

unde *Active Disponibile = Total Active circulante (minus) stocul.*

Rata curentă măsoară capacitatea unei companii de a-și plăti obligațiile curente. Cu cât activele curente depășesc mai mult obligațiile curente, cu atât este mai ușor pentru o companie să-și îndeplinească obligațiile pe termen scurt. Este privit ca un test de lichiditate pentru companie. Creditorii pe termen scurt preferă o rată de lichiditate curentă mare deoarece le reduce riscurile. Acționarii ar putea prefera o rată curentă mai mică pentru ca mai multe active ale companiei să lucreze la creșterea afacerii. Valorile tipice ale ratei curente variază în funcție de companie și industrie, de aceea nivelul său de siguranță este de la 2,0 la 2,5.

Rata curentă se obține prin împărțirea Activelor Circulante Totale ale unei companii la Pasivele Curente Totale:

$$\text{Rata curentă} = \text{Total Active Circulante} / \text{Total Pasive Curente}$$

Rata curentă, rapidă și de numerar ar trebui puse alăturate pentru a ne ajuta să înțelegem ce se întâmplă cu afacerea. Astfel, la primul pas este nevoie să scădem datele inițiale din bilanț într-un tabel special (vezi tabelul 1).

Tabel 1. Data inițiale pentru analiza lichidității

Indicatori	(mii lei)	
	Anul anterior	Anul în curs
1. Numerar și echivalente în numerar	86,6	7,2
2. Sume de încasat pe termen scurt	4441,9	5256,5
3. Stocuri	9297,1	11858,0
4. Alte active circulante	30,8	19,8
5. Total active circulante	13856,4	17141,5
6. Pasive pe termen scurt	7912,5	10182,5

În etapa următoare, cu ajutorul datelor din tabelul 1, trebuie să determinăm ratele de lichiditate (vezi tabelul 2).

Tabel 2
Calculul ratelor de lichiditate

Indicatori	Metoda de calcul	Anul anterior	Anul curent	Diferența absolută (+;-)	Nivel de siguranță
A	B	1	2	3	4
Rată numerar	Numerar / Pasive curente	0,0194	0,0007	-0,0187	0,2 – 0,25
Rata rapidă	(Active circulante - stocuri) / Pasive curente	0,5762	0,5189	-0,0573	0,7 – 0,8
Rata curentă	Active circulante / Pasive curente	1,7512	1,6834	-0,0678	2,0 – 2,5

Compania are 1,68341 lei Active curente, 0,5189 lei Active disponibile și 0,0007 lei numerar pentru a plăti 1,00 leu din Pasivele Curente din anul în curs. Nici o rată nu atinge nivelul de siguranță. Mai mult, aceste rate au scăzut în ultimii doi ani, ceea ce înseamnă că firma stă mai prost decât înainte la capitolul lichidități. În mod normal acesta este un lucru rău. Deci, ratele companiei nu au atins nivelul optim în anul anterior (compania nu a reușit să obțină credite pe termen lung și scurt, fiind insolubilă). Pe de altă parte, ratele de lichiditate și-au redus nivelul de siguranță pe anul în curs, ceea ce înseamnă că acea companie nu are destule active circulante.

După calcularea *ratelor de lichiditate* pentru o companie, aceasta trebuie comparată cu alte companii din aceeași industrie. Ratele mai scăzute decât media industriei sugerează faptul că acea companie ar putea avea probleme cu lichiditățile. Totuși, rate semnificativ mai mari ar putea sugera că acea companie nu își utilizează în mod eficient fondurile. *Rate de lichiditate* satisfăcătoare pentru o companie vor fi în domeniul mediei industriei. Pe de altă parte, atunci când toate ratele descresc dinamic și nu ajung la nivelul de siguranță este foarte dificil de apreciat care sunt tendințele lor cu alte companii din aceeași industrie.

Astfel, tragem concluzia că evoluția indicatorilor de lichiditate în comparație cu nivelurile lor de siguranță poate fi relevată numai printr-un singur indicator precum: **rata sintetică de lichiditate**. În opinia noastră, această rată se poate calcula folosind următoarea formulă:

$$RSL = \frac{(RA * 1/k_a) + (RR * 1/k_q) + (RCL * 1/k_c)}{k_a + k_q + k_c}, \text{ unde:}$$

RSL – rata sintetică de lichiditate,

RA, RR, RCL – rata absolută, rata rapidă și rata curentă de lichiditate,

k_a, k_q, k_c – valori medii ale nivelului de siguranță.

Pentru unitățile de producție valoarea minimă a acestui indicator nu trebuie să fie mai mică de 0,5. Dacă este mai apropiată de 1, aceasta înseamnă că acea companie are o poziție puternică în ceea ce privește lichiditatea. În mod normal aceasta este un lucru bun.

Pentru a face o analiză mai profundă a lichidității unei companii, rata sintetică a lichidității trebuie să fie calculată și pentru anii trecuți și pentru anul curent.

Astfel, în exemplul nostru, vom obține următoarea formulă:

$$RSL_{\text{pentru anul precedent}} = \frac{(0,0194 * 1 / 0,2250) + (0,5762 * 1 / 0,7750) + (1,7512 * 1 / 2,25)}{0,2250 + 0,7750 + 2,2500} = 0,4948$$

$$RSL_{\text{pentru anul în curs}} = \frac{(0,0007 * 1 / 0,2250) + (0,5189 * 1 / 0,7750) + (1,6834 * 1 / 2,25)}{0,2250 + 0,7750 + 2,2500} = 0,4372$$

Din anul precedent până în anul în curs, RSL a scăzut de la 0,4948 la 0,4372 și a atins nivelul minim. Scăderea RSL indică faptul că compania nu își poate plăti obligațiile curente. Acest fapt determină compania să confere mai multă atenție procesului de activitate. Sumele mici de primit sau rulajul stocului limitează utilitatea RSL. Stocul vechi sau sumele de primit ce nu pot fi încasate nu pot constitui surse de numerar.

În cele din urmă, se poate spune că următoarea rată de lichiditate (rata sintetică de lichiditate) este realizată pentru a evalua capacitatea unei companii de a-și acoperi obligațiile pe termen scurt. Aceste unelte sunt neprețuite în luarea de decizii investiționale înțelepte și de a da posibilitatea de a determina de o manieră justificată clasificarea companiei în domeniul economic.

Referințe bibliografice:

1. Balanuță Vladimir, Diagnosticul financiar al activității firmei. Editura departamentului Editorial-Poligrafic ASEM, 2001;
2. Niculescu M., Diagnostic financiar – vol.2. Editura Economica, București, 2005;
3. Prodan N., Slobodeanu N., Curs didactic și aplicativ în analiza economică și financiară pentru studenții de limbă engleză. Ch.: Dep. Ed.-Poligr. ASEM, 2005;
4. Erich A. Helfent, Tehnici de analiză financiară, ediția a 6-a. IRWIN, 1987, Homewood, Illinois.

PERFORMANȚELE COMERȚULUI DIN MOLDOVA

*Prof. univ. dr. hab. Boris Chistrug
Drd. Marcel Chistruga
Republica Moldova*

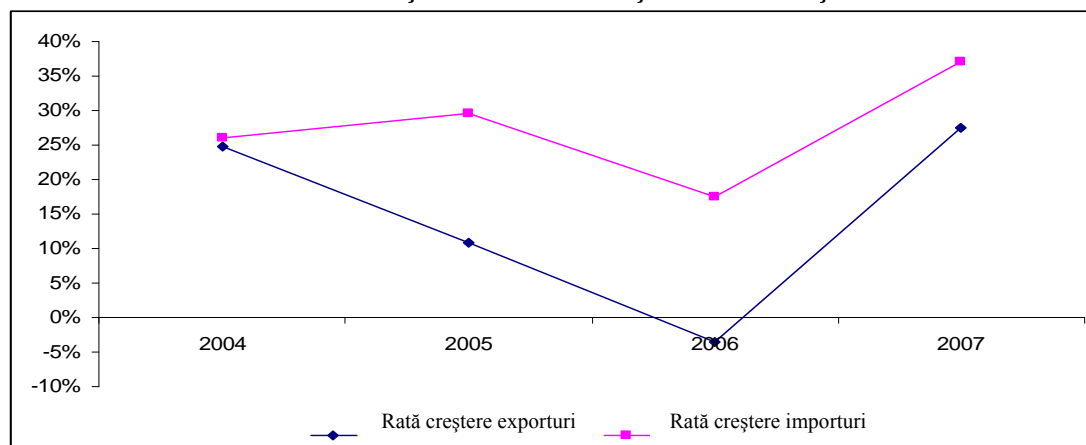
Rezumat:

Această lucrare investighează dinamica performanțelor comerțului în Republica Moldova. Aceasta analizează doi indicatori comerciali, penetrația importului și indicii de concentrare și diversificare. Analiza a fost realizată pe o perioadă relativ scurtă pentru a înțelege care au fost trendurile comerciale reale din economia moldovenească după șocul de cerere din 2007.

Performanța comercială este măsurată prin ratele de creștere ale importurilor și exporturilor. După cum se poate vedea din grafic, rata de creștere a exporturilor scade și ajunge la o rată negativă de creștere în 2006, în special datorită industriei vinului. Șocurile externe care au avut loc în 2006 au provenit mai întâi din Federația Rusă (interdicția asupra vinului) și în al doilea rând datorită intrării României și Bulgariei în Uniunea Europeană. Aceste două șocuri au modificat exporturile de vin, reducând capacitatea de export de la 312 miliarde USD în 2005 la 134 miliarde USD în 2007.

O economie mică și deschisă către economia de piață ca aceea a Moldovei este vulnerabilă la șocurile externe. Deși în 2008 se pare că exporturile din sectorul vinificației, în special către CSI, au crescut din nou și își revin rapid, fluxul principal, conform Biroului Național de Statistică, a fost ușor absorbit de către Federația Rusă.

Tabel: Evoluția ratelor de creștere a comerțului.

Sursă: Calculele autorului pe baza Biroului Național de Statistică.

Pentru a putea înțelege mai bine performanțele comerțului din Republica Moldova, se folosesc mai mulți indicatori comerciali. Unul dintre aceștia se leagă de Penetrația Importului. Rata de penetrație a importului arată în ce măsură cererea internă este satisfăcută de către importuri. Rata importurilor totale pe cererea internă este de la 0 (fără importuri) la 100% atunci când întreaga cerere internă este satisfăcută numai prin importuri (nu există producție internă și nici exporturi).

Cifrele pentru Moldova ne arată că importurile au satisfăcut mai mult de 50% din cererea globală din 2003. Penetrația Importului este relativ stabilă pe perioada analizată ceea ce înseamnă că economia națională nu este încă independentă.

Pentru a ști exact în ce zone trebuie să ne concentrăm am putea calcula acest indicator pe bază sectorială, folosind importurile sectoriale și valoarea adăugată.

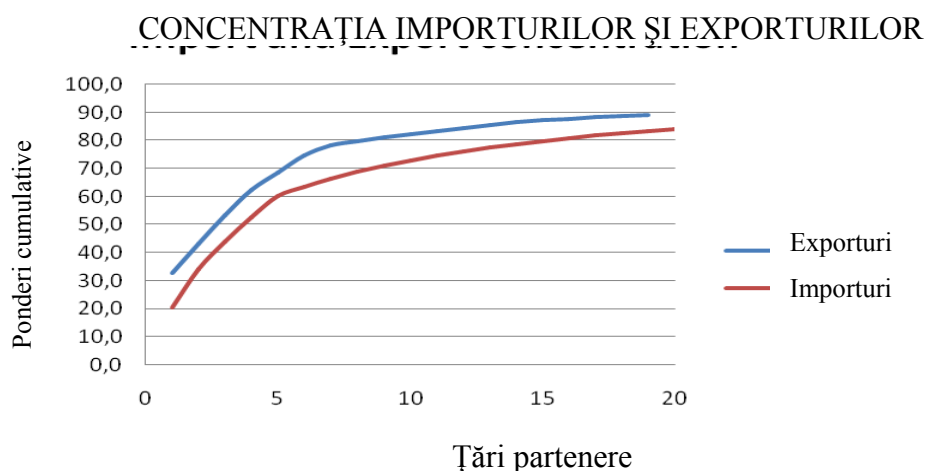
Tabel 3. Indicatorul de Penetrație a Importului

	PIB	Exporturi	Importuri	Cererea internă	Penetrația Importului
2003	1981,3	790	1402,3	2.594	54%
2004	2600	985,17	1768,5	3.383	52%
2005	2988,2	1091,2	2292,2	4.189	55%
2006	3356,3	1051,62	2693,1	4.998	54%
2007	4369,3	1341,7	3689,8	6.717	55%

Sursă: Calculele autorului pe baza Biroului Național de Statistică.

O altă metodă de analiză a performanței este prin calculul concentrației comerciale. Această parte include indicatorii care arată schimbările din structura de mărfuri a comerțului și astfel, sunt foarte utili pentru a înțelege poziția comerțului în Moldova. Sunt de asemenea foarte relevanți pentru formularea de strategii de dezvoltare deoarece aceștia reflectă direct sau indirect capacitatea competitivă a sectoarelor sau activităților economice ale țării sau regiunii.

Privind la graficul de mai jos, exporturile noastre par să fie mai concentrate decât importurile. Valorile Importurilor și Exporturilor au fost realizate ca medie geometrică a ponderii principalilor parteneri comerciali din 2001 până în 2007.

O metodă mult mai relevantă de a descrie concentrațiile importului și exportului și diversificarea este prin calculul Hirschman-Normalizat și Gini-Hirschman.

Tabel. Indicii Gini - Hirschman și Herfindahl-Hirschman.

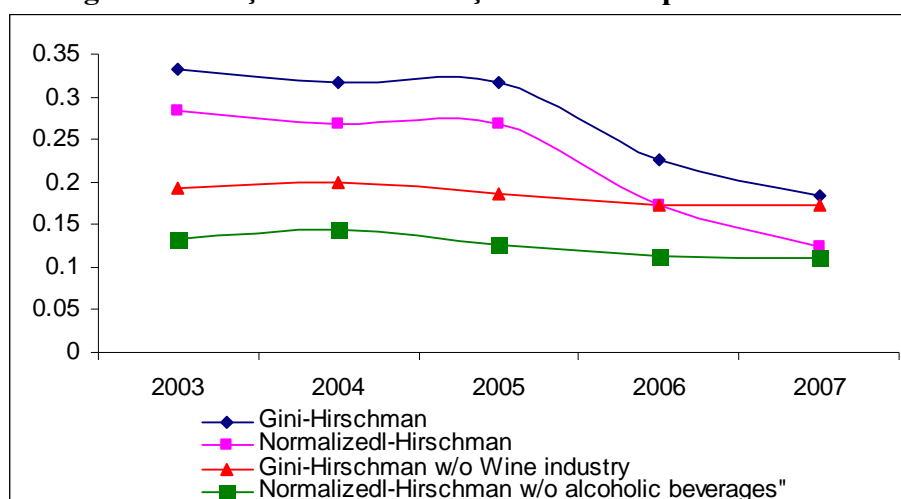
SITC	2003	2004	2005	2006	2007
Gini-Hirschman	0,333	0,316	0,316	0,227	0,184
Herfindahl-Hirschman	0,284	0,267	0,267	0,172	0,125
N (3 cifre) =	210	222	219	230	215
SITC fără băuturi alcoolice	2003	2004	2005	2006	2007
Gini-Hirschman	0,192	0,2	0,185	0,172	0,172
Herfindahl-Hirschman	0,132	0,143	0,126	0,114	0,111
N (3 cifre) =	209	221	218	229	214

Indicele Gini-Hirschman scade din 2003, teoretic aceasta înseamnă că exporturile moldovenești sunt mai puțin concentrate și exporturile naționale nu se mai bazează doar pe câteva mărfuri.

Dacă calculăm indicele fără băuturile alcoolice, atunci în 2007 există evidența unor exporturi mai concentrate și o ușoară creștere a indicelui GH.

Din grafic este clar că scăderea bruscă a ambelor concentrații și a indicilor de diversificare (GH și Hirschman Normalizat) s-a datorat în principal interdicției rusești. Dacă scoatem Băuturile Alcoolice putem vedea că în perioada analizată nu există mari fluctuații.

Figură: Evoluția indicilor GH și Hirschman pentru Moldova

Aceste reprezentări pot fi explicate după cum urmează. La nivel global, indicele de concentrație (GH) a scăzut, însemnând că exporturile moldovenești nu mai sunt atât de concentrate. Acest trend descrescător este confirmat de anul 2006 când are loc o scădere

bruscă a indicelui GH datorită contractării exporturilor din industria băuturilor alcoolice. Datorită ponderii mari din cadrul totalului exporturilor moldovenești și a performanței slabe din această zonă, reduce inevitabil indicele la nivelul de 0,18 în 2007, în comparație cu 0,22 în 2006.

Atunci când calculăm indicele fără efectele interdicției asupra vinului, vedem că indicii sunt mai mult sau mai puțin aceeași ca în 2007. Dar, acum nu vedem trendul evident de deconcentrare a economiei. Nu existau fluctuații și trendul era stabil. De altfel IMF a sugerat că nivelurile exporturilor către Federația Rusă nu vor atinge nivelurile anului 2005 până în 2009. Reluarea exporturilor de vin în 2008 duce la creșterea indicelui de concentrare GH, ceea ce înseamnă că exporturile moldovenești sunt încă destul de concentrate pe Industria alcoolului și băuturilor alcoolice.

În esență, indicele Hirschman Normalizat are același trend ca și Gini-Hirschman, dar logica din spatele acestor trenduri este diferită.

Din moment ce exporturile moldovenești au trecut peste problemele Interdicției Vinului și nu au mai existat exporturi concentrate ale unor astfel de mărfuri aparte, indicele a scăzut, însemnând că economia și-a diversificat exporturile.

În ceea ce privește indicele GH, anul 2008 va fi crucial pentru exporturile moldovenești. Dacă economia într-adevăr s-a diversificat și poate furniza noi produse partenerilor săi economici, atunci indicele Hirschman normalizat va scăde, urmând trendul anilor anteriori. Acest lucru se poate întâmpla chiar dacă se vor relua exporturile de vin.

Pentru a avea o vedere mult mai comprehensivă despre cum și ce anume inițiază diversificarea în Moldova, este necesar să investigăm următorii factori: nivelul veniturilor, inflația și rata de schimb ca și variabile ce explică diversificarea, investițiile și deschiderea către comerț.

Comerțul moldovenesc se extinde și rata sa de creștere este ascendentă. Dar după cum anul 2006 a arătat, această creștere este foarte volatilă și vulnerabilă la șocurile externe, ca și aproape toate economiile mici.

Majoritatea partenerilor comerțului moldovenesc sunt încă orientați spre țările CSI. Conduc de către comerțul cu România, Europa este al doilea partener de comerț. În ultimii doi ani comerțul cu Europa 27 și țările Europei de est a crescut considerabil, în principal datorită exporturilor sale, crescând de la 32% în 2001 la 51% în 2007 din totalul exporturilor.

Rata de creștere a importurilor este ascendentă, făcând ca importurile să acopere 55% din cererea internă și fără nici un semn de scădere a indicelui de penetrație a importului. Această situație se datorează în principal investițiilor scăzute și diversificării economiei naționale.

Slaba dezvoltare a industriei moldovenești poate fi de asemenea văzută, analizând exporturile, ca un factor de intensitate. Pentru aproape 10 ani, Moldova a exportat în principal bunuri prime și forță de muncă intensive (aproape 80% din totalul exporturilor). În ultimii 2 ani ponderea acestor exporturi a scăzut datorită interdicției vinului. În 2008 exporturile de vin s-au reluat astfel încât ponderea acestei categorii de bunuri a crescut la nivelurile dinaintea șocului extern.

Exporturile moldovenești afișează un nivel de diversificare apropiat de media Economiiilor Europene în Tranziție (statisticile UNCTAD). Statisticile indică o creștere a indicelui Herfindahl-Hirschman, ceea ce înseamnă o scădere a diversificării, în timp ce Moldova în perioada de interdicție a vinului afișează o economie mai diversificată. Media europeană a economiilor în tranziție este 0,25, în același timp indicele HH al Moldovei este de 0,17 în 2006 și 2007. Dar dacă excludem industria vinului din calcul, practic nu există modificări ale acestui indice. Pentru aproape 10 ani indicii noștri de export și în final performanța exporturilor moldovenești depind în principal de industriile alcoolului și băuturilor. Fără acestea nu dăm semne de diversificare.

Este posibil ca așa zisa „Boală olandeză”, în cazul nostru aflusul de fonduri, să afecteze diversificarea economiei și eventual exporturile. De asemenea, această situație, pe termen lung, va crește și mai mult Predilecția Marginală către Importuri.

Nivelul venitului și al investițiilor sunt numai factori care ar putea crește și împinge procesul diversificării economiei în Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Biroul Național de Statistică al Moldovei. www.statistica.md;
2. Indicele de performanță al comerțului, Note tehnice, mai 2007;
3. ZULFIQAR BASHIR „Impactul reformelor economice și a liberalizării comerțului asupra performanțelor exporturilor din agricultură în Pakistan”;
4. Al-Marhubi, F. (2000). Export, Diversificare și Creștere: O investigație empirică. Literatură în economia aplicată 7.

CONSEQUENCES OF MIGRATION OF YOUNG PEOPLE WITH HIGHER EDUCATION FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA

*Lect. drd. Cristei Aliona
cristeialiona@gmail.com
Moldova State University*

Rezumat:

This article presents the analytical synthesis of the phenomenon of migration of the working people and the negative consequences reflected in Moldavian society. Noteworthy in this context being the analysis of the impact of the process of migration of the working force that emphasises both positive and negative social economic and political consequences. If within a short period of time the economic consequences of the migration of the working force can be positive (the increase of welfare for a great majority of the population, the decrease of unemployment) then, in the near future they become negative (brain exodus, shortage of human capital, modifications in the demographic structure, the change of Moldavian society attitude towards migration aiming at working abroad, the traffic of human beings etc).

Key words: working force migration, migrant worker, illegal migrant, brainwashing, muscle leaking, etc

Extremely rapid migration of the specialists with high qualification is the most notable phenomenon in the framework of the force labour migration from the Republic of Moldova. This phenomenon that is known as “brain drain”, evidently invokes in origin a loss of the intellectual capital. Having the limited and unequal opportunities, it is not surprising the fact that a great part of youth of the states that are in transition, inclusively the Republic of Moldova, want to migrate.

In the conditions of a profound economical crisis with the zero opportunities of employment and small profits, external migration in the Republic of Moldova it is presented as an essential source of the solving of the problems connected with the guarantee of a decent living for a greater part of the Republic residents. According to the data of the Ministry of Informational Development, during the last year, 7172 people left the country to settle with the permanent residence abroad. Number of the Republic of Moldova citizens, who have chosen as a new domicile SUA made up 695 people, Germany – 253, Israel – 140. In this way, the quote of the people, who went in these three countries as well as before makes up more than 90 percent out of the total number of people who went abroad the ex – USSR. In reality there do not exist some exact figures that would reflect objectively the migration phenomenon. There are presented the figures of 600 000 migrants, officially, but about 1 500 000 migrants,

unofficially. Their distribution in countries remains a mystery, at least, at the public level. According to the recent Barometer of the Public Opinion, from March – April 2008, the basic motives of the population massive migration are considered to be the reduced profits in the country (45% of the respondents), as well as the lack of the work places in the republic (24,5%) as well as the deplorable state in the rural localities (15,6%). One of the motives of the Moldavians migration is considered also the lack of opportunities for the professional growth (10,2% of the respondents)¹.

At present time, in the education institutions studies are made by about 122,9¹ thousand of students, out of which only the third part of the youth graduates are employed immediately after the studies finishing and only 4% of all the employed youth resist the employer's conditions for more than 5 years. Majority of them work in trade, services sector and industry, and the least in sport, as it is demonstrated by the most recent study of the situation of youth at the labour market, sent by Info-Prim Neo. Almost a half (40,9%) of the people, who went from the employer made this, because they were not satisfied by the offered salary, salary of an employed young person varying in majority of cases between 1 thousand and 2 thousand lei, more rarely over 2 thousand. In the report it is demonstrated that a small salary forces the third of youth not to work by specialty. The people, who accept a work place that does not correspond to the obtained qualification affirms that in Moldova it is impossible to be employed by specialty (33%). At the same time, 70 percent of young people participating at the studies realization declare that the knowledge that were accumulated during the study years are not useful to them, but the fourth part states that the employers demand more professional knowledge as compared with the knowledge received at faculty¹. In these conditions, the degradation of human potential from the republic is evident.

Phenomenon of “brain drain” is stimulated by the spirit state of the young people, who do not attribute already their future with the Republic of Moldova. This lack of patriotism of the young people is conditioned not only by the economical crisis from the republic, but also by the frequent political crises, by the indifferent attitude of the authorities towards the given problem, etc. Having analyzed the activity domain and profile of legal and illegal migrants, it is declared that the majority of the migrating people, having a high enough professional grounding, is employed in the seasonal labours, difficult and that are paid badly, in the domains that necessitate the unqualified labour force. Migrants workers carry out almost 40 tops of activities while only 27,3% are working in conformity with their qualification. Almost 70% think that their employment abroad has nothing in common with their profession¹. Ignoring of this phenomenon by the decisional factors can lead to an intellectual crisis, the overcoming of which will necessitate a longer period as compared with the economic reviving in the republic. Outflow of the qualified labour force provokes a major devastation of the labour market and general disqualification of the labour force.

Emigration is alimeted permanently by a great number of young people, who do not manage to find work places (well paid) in the country. Great number of young migrants with higher education should have raised the anxiety concerning the “brain drain” from the country. Often it is affirmed that though with the help of migration pour countries are spending their human resources – an essential factor for the development – profits transmitted in the country would

cover, for example, the deficit of financial resources. But, in the essence, these factors are not reciprocally substitutable. Moreover, quality of human factor went abroad, in the majority of cases, degrades, because the migrants are working at the places for which they are overqualified (most frequently, constructions for men or house services for women).

If during a short period of time we can follow some beneficial effects of the labour force migration for the society, among which are emphasized: *growth of social wellbeing* of the population in the solving of the problems of a decent living insurance; adaptation of the labour force to new economic conditions that *form in emigrants new work skills*, that are specific to a market economics conditions, which being used at home, contribute to the consolidation of the market relations and to the reduction of the economic transition period; *minimization of the social conflict* in the country and acute forms of the civil insubordination of the population, the, for a long term, they become negative.

In some countries exists the anxiety that migration of workers and transmitted profits could provoke the so-called “Dutch syndrome”. The countries that are dependent on migration, affected by this syndrome, are exposed to external shocks, stimulating excessively the imports and compromised exports. Cheap labour force becomes main export, because the export of the advanced processing products necessitates consistent efforts for the creation of institutions and necessary infrastructure. As to the Republic of Moldova, the anxieties concerning the contracting of the “Dutch syndrome” are by no means groundless.

Emigration generates also a serious problem of the moral hazard, which is manifested at the level of government and housekeeping. The fact that emigration ensures the constant flows of profits makes the family members that are dependent of the migrants to become more inert in the search of work places or in the opening of individual businesses. In the Republic of Moldova it is formed even a culture of the dependence on the migrants. At the same time, the microeconomic effects of the migration are ambivalent. The material well-being for each third family from Moldova depends, almost integrally, on the money earned by working abroad. Houses that have the profit from abroad reach rapidly the higher levels of life in comparison with those, who do not have such incomes. Though, the immediate impact of the profits that are transmitted by the migrant workers on the transition poverty is considerable, should not be underestimated also the durable effects, because the transitional poverty is a serious obstacle for the development of human capital. Due to the incomes transmitted by migrants, their children have the possibility to enter the universities and to pay the study fees, who, probably, in the future, will be employed in various sectors of economics.

Deficit, in some vital sectors of the economics, is felt. Some studies demonstrate that Moldova has already a demographic deficit that is significant for the labour force from agriculture. The departure of youth from the rural sphere affects the potential of human capital in this domain. A progressive agriculture is not possible unless with a young labour force and entrepreneurial spirit. It is necessary the encouragement of the migrants coming back and promotion of investments in the agricultural sector.

Deficit of human capital in Moldova affects the development of some industrial progressive branches in the domain of information and technology, because a great part of the Moldavian

profile faculty graduates went definitively abroad (Canada, USA, Rumania, and Russian Federation). Moldova faces many problems connected with the lack of specialists, qualified workers for the realization of different projects in constructions, in medicine, culture, education or social protection. The situation becomes paradoxical: people go abroad not because of the fact that they do not have the work places, but because the wages are small and do not correspond to the standards of the minimal basket of goods, but the resources for the payment of children studies are at the zero quote, etc.

Migration of labour force affects negatively the relations between countries of origin and countries of destination, provoking external political risks. Taking into consideration a great number of Moldavians that are staying illegally in many countries, such as, for example, Czech Republic, Italy, Portugal, Greece and Germany, it can be presupposed that there are few chances for Moldavians to be welcomed and respected by natives, especially by those unemployed. Besides the difficult perturbations that are created by the migrant workers at the labour market of the resident-country, there appear the problems of the penal order, inclusively, theft, growth of criminality, traffic of drugs and women.

At the level of internal politics the risks are also visible: upon return, migrant workers become alienated in the native countries and do not participate in the local political processes, being indifferent to motivations fro voting and taking decisions.

In this way, it is subject to a serious checkout the demographic factor and genetic fond of the country, because usually the republic is left by the young people of the reproduction age. Reduction of population of the Republic of Moldova from 4335 thousand or residents in 1989 to 3572,7 thousand of residents in 2008 represented one of the unfavorable tendencies in the evolution of the labour force market from Moldova that in principle is due to the drastic reduction of the economic activity, deterioration of the life quality and social polarization, as well as to the external migration of labour force. The separation of couples for a long period of time has a negative effect on the relations and sexual behaviour and often creates the conflicts in family. These facts and destruction of families affects the views and values of children. For a long period of time, such a complicated sphere has many negative consequences: change of moral principles in the society, reduction of birth rate, affected genotypes; growth of infectious diseases and sexually transmissible diseases, etc. on the other side, the process of labour force migration creates favourable premises for the traffic of human beings for the aims of sexual exploitation or forced labour.

In conclusion we mention that alongside with the migration flows activization, has grown also the anxiety of majority of countries, inclusively of that newly appeared at the political map relating to the problems afferent to these processes of mass migration. Reduction of the number of the labour illegal migrants cannot be made by the way of restrictions on the side of the state. It cannot be found on the way of creation of new work places, if the salaries will remain at recent level or will grow in the unsatisfactory proportions for the population. It is necessary the creation of decent life and work conditions, which will correspond to the demands of population and creation of the employment opportunities. Regulation of the labour force migration can be viewed as a possible solution of the internal unemployment, the process that is going to be planned and even stimulated with the aim of illegal migration

prevention and constraint used against citizens. State should be implicated in this process with the aim of insurance of own citizens right observance.

Bibliographic references:

1. Gotișan Iu. Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova. Chișinău: IPP, 2006;
2. Politici migraționale în Republica Moldova. IPP, Chișinău. 2004;
3. Zamfir C., Stoica L. O nouă provocare: Dezvoltarea socială. – Iași: Polirom, 2006.

CONSECINȚELE EMIGRĂRII TINERILOR CU STUDII SUPERIOARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Lect. drd. Cristei Aliona
cristeialiona@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova*

Rezumat:

This article presents the analytical synthesis of the phenomenon of migration of the working people and the negative consequences reflected in Moldavian society. Noteworthy in this context being the analysis of the impact of the process of migration of the working force that emphasises both positive and negative social economic and political consequences. If within a short period of time the economic consequences of the migration of the working force can be positive (the increase of welfare for a great majority of the population, the decrease of unemployment) then, in the near future they become negative (brain exodus, shortage of human capital, modifications in the demographic structure, the change of Moldavian society attitude towards migration aiming at working abroad, the traffic of human beings etc).

Key words: working force migration, migrant worker, illegal migrant, brainwashing, muscle leaking, etc

Migrația extrem de rapidă a specialiștilor cu înaltă calificare este cel mai notabil fenomen în cadrul migrației forței de muncă din Republica Moldova. Acest fenomen cunoscut sub denumirea de „brain drain” (sau „exodul de creieri”), invocă evident la origine o pierdere a capitalului intelectual. Având oportunități limitate și inegale, nu este deloc surprinzător faptul că o mare parte din tinerii din țările aflate în tranziție, inclusiv Republica Moldova, își doresc să emigreze.

În condițiile unei crize economice profunde, cu oportunități nule de angajare și venituri mici, migrația externă în Republica Moldova se prezintă ca o sursă esențială de soluționare a problemelor de asigurare a unui trai decent pentru o mare parte a locuitorilor republicii. Conform datelor Ministerului Dezvoltării Informaționale, pe parcursul anului trecut, din țară au plecat, pentru a se stabili cu domiciliul permanent în străinătate 7172 persoane. Numărul cetățenilor Republicii Moldova care și-au ales noul domiciliu S.U.A. a constituit 695 persoane, Germania - 253, Israel – 140. Astfel cota celor plecați în aceste trei țări, ca și mai înainte, constituie peste 90 la sută din totalul persoanelor plecate peste hotarele fostei U.R.S.S. În realitate nu există niște cifre exacte care ar reflecta obiectiv fenomenul migrațional. Se vehiculează cifrele de 600 000 emigranți, oficial, dar și de circa 1 500 000, neoficial. Repartiția lor pe țări rămâne o enigma, cel puțin la nivel public. Potrivit ultimului Barometru al Opiniei Publice, din martie - aprilie 2008, motivele de baza ale exodului

populației sunt considerate veniturile reduse în țară (45% dintre respondenți), dar și lipsa locurilor de muncă în republică (24,5%), precum și starea deplorabilă din localitățile rurale (15,6%). Unul dintre motivele migrației moldovenilor este considerat și lipsa oportunităților de creștere profesională (10,2% dintre respondenți)¹⁰.

Actualmente, în instituțiile de învățământ își fac studiile circa 122,9¹¹ mii de studenți, dintre care doar a treia parte din tinerii absolvenți se angajează la serviciu imediat după finalizarea studiilor și doar 4% din toți tinerii angajați rezistă condițiilor angajatorului mai mult de 5 ani. Cei mai mulți dintre ei lucrează în comerț, sfera serviciilor și industrie, iar cei mai puțini în sport, precum constată cel mai recent studiu asupra situației tinerilor pe piața muncii, transmise de Info-Prim Neo.

Aproape jumătate (40,9%) dintre cei care au plecat de la angajator au făcut acest lucru pentru că nu erau mulțumiți de salariul oferit, salariul unui tânăr angajat variind, de cele mai multe ori, între 1 mie și 2 mii de lei, mai rar peste 2 mii. În raport se arată că salariul mic îi determină pe o treime din tineri să nu lucreze pe specialitate. Persoanele ce acceptă un post de muncă care nu corespunde calificării obținute afirmă că în Molodva este imposibil să te angajezi pe specialitate (33%).

Totodată, 70 la sută din tinerii participanți la realizarea studiului declară că nu le sunt utile cunoștințele acumulate pe parcursul anilor de învățământ, iar a patra parte constată că angajatorii cer mai multe cunoștințe profesionale decât cele luate din facultate¹². În aceste condiții, degradarea potențialului uman din republică este evidentă.

Fenomenul de „exod al creierilor” este stimulat prin starea de spirit al tinerilor care nu-și mai leagă viitorul lor de Republica Moldova. Această lipsă de patriotism a tineretului este condiționată nu numai de criza economică din republică, ci și de crizele politice frecvente, de atitudinea indiferentă a autorităților față de problema în cauză, etc. Analizând domeniile de activitate și profilul migranților legali și ilegali, se constată că majoritatea persoanelor care emigrează, având o pregătire profesională destul de înaltă, se angajează la munci sezoniere, grele și prost plătite, în domeniile care necesită forță de muncă necalificată.

Lucrătorii migranți îndeplinesc aproape 40 topuri de activități în timp ce doar 27,3% lucrează conform calificării lor. Aproape 70% cred că angajarea lor peste hotare nu are nimic în comun cu profesia lor¹³. Ignorarea acestui fenomen de către factorii de decizie poate conduce la o criză intelectuală, depășirea căreia va necesita o perioadă cu mult mai îndelungată decât redresarea economică în republică. Refluxul forței de muncă calificată provoacă o devastare majoră a pieții de muncă și o descalificare generală a forței de muncă.

Emigrația este alimentată continuu de numărul mare de tineri care nu reușesc să-și găsească locuri de muncă (bine plătite) în țară. Numărul mare al emigranților tineri cu studii superioare

¹⁰ Stela Popa. Emigranții Basarabeni – între statistici și realitate. <http://www.basarabeni.ro/stiri/social/emigrantii-basarabeni-intre-statistici-si-realitate-794/>. 09.10.2008.

¹¹ Circa 78 la sută dintre studenții din Moldova își fac studiile în baza de contract <http://www.almamater.md/news/3296/index.html>

¹² Dorin Vaculovschi. Situația tinerilor pe piața muncii 2008. <http://www.info-prim.md/?a=10&nD=2008/07/05&ay=15995>

¹³ Politici migraționale în Republica Moldova. IPP, Chișinău. 2004. p.23

ar trebui să trezească îngrijorarea vis-a-vis de „scurgerea de creieri” din țară. Deseori se afirmă că, deși prin emigrație țările sărace își irosesc resursele umane – un factor esențial pentru dezvoltare – veniturile transmise în țară ar acoperi, în schimb, deficitul resurselor financiare. Dar, în esență, acești factori nu sunt reciproc substituibili. Mai mult ca atât, calitatea factorului uman plecat peste hotare, de cele mai multe ori, degradează, deoarece emigranții lucrează la munci pentru care ei sunt supracalificați (cel mai frecvent, construcțiile pentru bărbați sau serviciile casnice pentru femei).

Dacă pe termen scurt putem urmări unele efecte benefice ale emigrației forței de muncă asupra societății, printre care evidențiem: *creșterea bunăstării sociale* a populației în soluționarea problemelor de asigurare a unui trai decent; adaptarea forței de muncă la noile condiții economice ce *formează emigranților deprinderi noi de lucru*, specifice condițiilor unei economii de piață, pe care, utilizându-le acasă, contribuie la consolidarea relațiilor de piață și la reducerea perioadei de tranziție economică; *minimizarea conflictului social* în țară și formele acute ale nesupunerii civile ale populației, atunci, pe termen lung, ele devin negative.

În unele țări există îngrijorarea că emigrația muncitorilor și veniturile remise ar putea provoca așa-numitul “sindrom olandez”. Țările dependente de emigrație, afectate de acest sindrom, sunt expuse șocurilor externe, stimulându-se excesiv importurile și compromise exporturile. Forța de muncă ieftină devine exportul principal, deoarece exportul produselor cu prelucrare avansată necesită eforturi consistente pentru crearea instituțiilor și infrastructurii necesare. În ceea ce privește Republica Moldova, îngrijorările în legătură cu contractarea „sindromului olandez” nu sînt defel nefondate.

Emigrația mai generează o problemă serioasă de *hazard moral*, care se manifestă la nivelul guvernului și gospodăriilor casnice. Faptul că emigrația asigură fluxuri constante de venituri face ca membrii familiilor dependente de emigranți să devină mult mai inerti în căutarea unor locuri de muncă sau în deschiderea unor afaceri individuale. În Republica Moldova se formează chiar o cultură a dependenței de emigranți. Totodată, efectele microeconomice ale emigrației sunt ambivalente. Bunăstarea materială pentru fiecare a treia familie din Moldova depinde, aproape integral, de banii câștigați prin munca peste hotare.

Gospodăriile ce au venituri de peste hotare ating rapid niveluri de viață mai înalte decât cele care nu au astfel de venituri. Deși impactul imediat al veniturilor remise de muncitorii emigranți asupra sărăciei de tranziție este unul considerabil, nu trebuie subestimate nici efectele de lungă durată, deoarece sărăcia tranzițională este un obstacol serios pentru dezvoltarea capitalului uman. Datorită veniturilor remise de emigranți, copiii lor sunt în stare să se înscrie la universități și să plătească taxele de studii, care, probabil, pe viitor, vor fi angajați în diferite sectoare ale economiei.

Deficitul, în unele sectoare vitale din economie, se face simțit. Unele studii demonstrează că Moldova are deja un deficit demografic semnificativ pentru forța de muncă din agricultură. Plecarea tinerilor din mediul rural afectează potențialul capitalului uman în acest domeniu. O agricultură performantă nu este posibilă decât cu o forță de muncă tânără și spirit

antreprenorial. Este necesară încurajarea întoarcerii migranților și promovarea investițiilor în sectorul agricol.

Deficitului de capital uman în Moldova afectează dezvoltarea unor ramuri industriale performante în domeniul informației și tehnologiei, deoarece o bună parte din absolvenții moldoveni ai facultăților de profil pleacă definitiv în străinătate (Canada, SUA, România, Federația Rusă). Moldova se ciocnește cu multe probleme ce țin de lipsa specialiștilor, muncitorilor calificați pentru realizarea diferitor proiecte la construcții, în medicină, cultură, învățământ sau protecția socială. Situația devine paradoxală: oamenii pleacă nu din cauza că n-au unde lucra dar din cauza că salariile sunt mici și nu corespund standardelor coșului minimal de consum, iar resursele pentru achitarea studiilor copiilor sunt la cota zero etc.

Migrațiunea forței de muncă afectează negativ relațiile între țările de origine și țările de destinație provocând riscuri politice externe. Luând în considerație numărul mare al moldovenilor aflați ilegal în multe țări, precum Cehia, Italia, Portugalia, Grecia și Germania, se poate presupune că există puține șanse ca moldovenii să fie bineveniți și respectați de localnici, în special de cei șomeri. În afara perturbațiilor grave, pe care le creează lucrătorii migranți pe piața de muncă a țării-gazdă, apar probleme de ordin penal, inclusiv hoția, creșterea criminalității, traficul de droguri și femei.

La nivelul politicii interne riscurile sunt de asemenea vizibile: revenind, lucrătorii migranți devin înstrăinați în țările de baștină și nu participă la procesele politice locale, nefiind interesat, motivați să voteze sau să ia decizii.

În felul acesta, este supus unei încercări serioase *factorul demografic* și fondul genetic al țării, doar părăsesc republica, de obicei, persoane tinere de vârstă reproductivă. Scăderea populației Republicii Moldova de la 4335 mii locuitori în anul 1989 la cca 3572,7 mii locuitori în 2008 a reprezentat una dintre tendințele nefavorabile în evoluția pieței forței de muncă din Moldova, care, în principiu s-a datorat reducerii drastice a activității economice, deteriorării calității vieții și polarizării sociale, precum și migrației externe a forței de muncă.

Separarea cuplurilor pe o perioadă lungă de timp are un efect negativ asupra relațiilor și a comportamentului sexual și creează deseori conflicte în sînul familiei. Acestea și destrămarea familiilor afectează viziunile și valorile copiilor. Pe termen lung, un asemenea mediu complicat are multiple consecințe negative: schimbarea principiilor morale în societate, scăderea natalității, genotipuri afectate, creșterea maladiilor infecțioase și sexual transmisibile, etc. Pe de altă parte, procesul de emigrare a forței de muncă creează premise favorabile pentru traficul de ființe umane în scopuri de exploatare sexuală sau munci forțate.

În concluzie menționăm, că odată cu activizarea fluxurilor migraționale, a crescut și îngrijorarea majorităților state, inclusiv și a celor noi apărute pe harta politică față de problemele aferente acestor procese de migrare în masă. Micșorarea numărului de migranți ilegali de muncă nu se poate face pe calea restricțiilor din partea statului. Ea nu poate fi găsită pe calea creării noilor locuri de muncă, dacă salariile vor rămâne la nivelul de azi, sau vor crește în proporții nesatisfăcătoare pentru populație. Este necesară crearea condițiilor de trai și muncă demne, care să corespundă cerințelor populației și crearea de oportunități de angajare. Reglementarea migrației forței de muncă trebuie privită drept una din soluțiile posibile ale

șomajului intern, proces ce urmează a fi planificat și chiar stimulat, în scopul prevenirii migrației ilegale și abuzului comis contra cetățenilor. Statul trebuie să fie implicat în acest proces în scopul asigurării respectării dreptului propriilor cetățeni.

Referințe bibliografice:

1. Gotișan Iu. Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova. Chișinău: IPP, 2006;
2. Politici migraționale în Republica Moldova. IPP, Chișinău. 2004;
3. Zamfir C., Stoica L. O nouă provocare: Dezvoltarea socială. – Iași: Polirom, 2006.

FOAIA DE PARCURS – DOCUMENT DE BAZĂ ÎN TRANSPORTUL RUTIER

*Lect. drd. Stela Caraman
A.S.E.M. - Republica Moldova*

Rezumat:

This article analyses the structure and the method of elaboration of the primary typified document Itinerary paper for trucks in actual fact of the legislation in force. The author tries to identify the informative compartments and elements of the document at the infill of which the biggest deviations there are produced. At the same time, the author recommends the elaboration of some infill and modifications of the document aiming at the facilitation of the justification of the productive character attributed to the expenditures accomplished at providing transportation services.

To the article the Itinerary paper for trucks is annexed with the modifications and infill suggested by the author.

În cazul întreprinderilor care prestează servicii de transport a bunurilor, documentul primar de bază care confirmă caracterul productiv al consumurilor efectuate este *Foaia de parcurs pentru autocamioane*. Acest document primar reprezintă un formular tipizat aprobat prin Ordinul comun al Departamentului Statisticii al Republicii Moldova și Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr.24/36 din 25 martie 1998. Modul de întocmire a *Foii de parcurs pentru autocamioane* este prevăzut în „Instrucțiunea privind modul de întocmire și prelucrare a foii de parcurs pentru autocamioane” aprobată prin Ordinul Departamentului Statisticii al Republicii Moldova nr.108 din 17 decembrie 1998 (în continuare – Instrucțiunea nr.108).

Analizând formularul tipizat al *Foii de parcurs pentru autocamioane*, modul de completare și prelucrare a acestuia conform Instrucțiunii nr.108 și în practica întreprinderilor de transport auto, se pot formula următoarele concluzii și propuneri pentru facilitarea justificării caracterului productiv al consumurilor, precum și a obținerii și prelucrării operative a datelor contabile:

- a. completarea sumară a rd.9 „Sarcina șoferului”. La o mare parte a întreprinderilor la acest rând este descrisă ruta în termeni generali, cum ar fi: „Italia – Moldova – Italia” sau „Chișinău – Istanbul – Moscova - Chișinău”. Conform Instrucțiunii nr.108, se prevede de înregistrat la acest rând: denumirea și adresa clientului, timpul sosirii (ore, min.) în punctele de încărcare și descărcare, denumirea și cantitatea (în tone) a bunurilor transportate etc.

Pentru a indica aceste informații, recomandăm completarea rd.9 în felul următor:

9.	Sarcina șoferului							
	Denumirea și adresa clientului	Timpul sosirii, ore,min.	Adresa punctului de		Denumirea bunurilor transportate	Nr. rutelor	Distanța, km	Cantitatea transportată, tone
			încărcare	descărcare				
9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6	9.7	9.8	

Această completare poate fi vizualizată mai clar în contextul Foii de parcurs (anexa 1).

- b. formularea incorectă a denumirii compartimentului „Starea tehnică”, deoarece conform Instrucțiunii nr.108 în acest compartiment se înregistrează data și timpul plecării/sosirii autocamionului din/în garaj, datele vitezometrului, parcursul efectiv, parcursul zero etc. După părerea noastră, aceste informații se referă mai mult la lucrul efectuat de către șofer și autocamion, decât la starea tehnică a autocamionului. Pe lângă aceasta, dacă acest compartiment este numit „Starea tehnică”, atunci de ce nu este prevăzută o coloniță specială pentru a indica dacă autocamionul este în stare bună sau rea de funcționare.

În concluzie, recomandăm:

- redenumirea compartimentului din „Starea tehnică” în „Lucrul șoferului/autocamionului și starea tehnică”;
 - introducerea unei colonițe speciale în acest compartiment cu denumirea „Autovehicul în stare rea de funcționare” cu semnăturile șoferului și a responsabilului, care va fi plasată după colonița „Autovehicul în stare bună de funcționare” (anexa 1).
- c. considerăm, că la sfârșitul compartimentului „Date vizând combustibilul, litri/m³”, și anume, după rd.28 să fie adăugat un rând suplimentar numit „Semnătura”. În acest rând se va semna persoana responsabilă de completarea acestui compartiment;
- d. verso-ul Foii de parcurs conține mărimea unor indicatori generali, cum ar fi: cantitatea totală a bunurilor transportate (în tone), traficul de încărcături (tonajul încărcăturilor) (în t-km), parcursul total (în km) prezentați în tabelele A și B. Pentru o prezentare mai completă a rezultatelor lucrului autocamionului, recomandăm includerea și a indicatorului „Timpul de lucru a autocamionului”, cu specificarea timpului total, timpului de exploatare, timpului de staționare pentru lucrările de încărcare-descărcare și a timpului de staționare pentru înlăturarea defectiunilor tehnice. Acest indicator se va reflecta într-o coloniță distinctă. Propunem, prezentarea indicatorilor privind parcursul și timpul de lucru a autocamionului într-un tabel de forma următoare (anexa 1);
- e. includerea coloniței „Salariul calculat” pe verso-ul Foii de parcurs, deoarece reflectarea indicatorilor generali enumerați mai sus, permit calculul salariului șoferului pentru îndeplinirea sarcinii prevăzută în Foaia de parcurs respectivă. Considerăm, că prezentarea acestor informații va conduce la acumularea mai operativă a datelor privind volumul de muncă depus de către șofer și suma salariului calculat pe parcursul unei luni, precum și la

justificarea caracterului productiv al consumului privind retribuirea muncii inclus în costul serviciului de transport prestat;

- f. în scopul exercitării controlului asupra circulației documentelor, obținerii operative a datelor contabile exacte și identificării persoanelor ce nu și-au îndeplinit în timpul potrivit obligațiile ce le revin, propunem completarea Foii de parcurs cu încă un element informativ, și anume formulele contabile ce vor reflecta consumurile efectuate pentru prestarea serviciilor respective. Acest element informativ se va plasa la sfârșitul Foii de parcurs și va arăta în felul următor:

În baza Foii de parcurs se întocmesc formulele contabile:

Nr. crt.	Conținutul operației economice	Suma, lei	Debitul contului	Creditul contului
48	49	50	51	52

Contabil _____

Numele, prenumele

Semnătura

Această completare poate fi vizualizată mai clar în contextul Foii de parcurs (anexa 1).

După părerea noastră, această completare va permite reflectarea mai operativă a informațiilor în registrele contabile, aspect care va influența veridicitatea datelor prezentate pentru luarea deciziilor gestionare.

Generalizând, considerăm că elementele informative propuse de către autor a fi introduse sau modificate în Foaia de parcurs vor facilita procesul de confirmare a caracterului productiv a consumurilor efectuate la prestarea serviciilor de transport, în special al consumului de combustibil și lubrifianți, a salariilor calculate șoferilor etc.

Anexa 1

BONUL

LA foaie de parcurs

Ștampila transportatorului
BENEFICIARULUI

FOAIE DE PARCURS

PENTRU AUTOCAMIOANE

SERIA

Nr.

1		Data emiterii				2		Nr. diagramă tahograf	
Marca autovehiculului, remorcii (semiremorcii)		Nr. de înmatriculare		Nr. inventar	Numele și prenumele șoferilor			Nr. matricol	Starea sănătății șoferului
3		4		5	6			7	8
9 Sarcina șoferului									
Denumirea și adresa clienților		Timpul sosirii, ore, min	Adresa punctului		Denumirea încărcăturii	Nr. rutelor	Distanța, km	Cantitatea transportată, tone	Mențiuni speciale
9.1		9.2	încărcare	descărcare	9.5	9.6	9.7	9.8	10
9.3		9.4							
Lucrul șoferului / autovehiculului și starea tehnică									
	Data	Ora, min.	Parcurs zero, km	Kilometraj, km	Autovehicul în stare bună de funcționare		Autovehicul în stare rea de funcționare		
					Semnătura șoferului	Semnătura responsabilului	Semnătura șoferului	Semnătura responsabilului	
A	11	12	13	14	15	16	17	18	
La plecare									
La sosire									
	19	Parcursul conform documentelor, km							
Date vizând combustibilul, litri/m³									
Tipul de combustibil	Eliberat	Rest la:		Predat	Coeficientul de corecție a normei	Timp în exploatare, ore		Consum combustibil	
		plecare	sosire			echipament special	motor	normat	efectiv
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
30	Nr.	documente de confirmare							
Semnătura responsabilului									

Transportator _____ denumire, adresa	
Cod fiscal _____	
Autovehicul _____ marca, nr. înmatric.	
Remorcă _____ marca, nr. înmatric.	
Beneficiar _____ denumire, adresa	
Cod fiscal _____	
Numele, prenumele _____	
Funcția persoanei responsabile _____	
Timp (ore, min.)	La sosire _____ La plecare _____
Kilometraj	La sosire _____ La plecare _____
Semnătura beneficiarului și ștampila _____	

VERSO-UL FOII DE PARCURS PENTRU AUTOCAMIOANE

Beneficiar _____ denumirea, adresa	
Cod fiscal <input type="text"/>	
Numele, prenumele _____	
Funcția persoanei responsabile _____	
Timp (ore, min.)	La sosire
	La plecare
Kilometraj	La sosire
	La plecare
Semnătura beneficiarului și ștampila _____	

VOLUMUL DE TRANSPORTURI

	Transporturi republicane				Transporturi internaționale				
	total	din care:		din col.29 cu remorci	total	din care:		din col.33 cu remorci	
		interurbane	urbane și suburbane			export	import		tranzit
A	31	32	33	34	35	36	37	38	39
Transportat încărcături, tone									
Trafic de încărcături, t-km									
Venituri, lei				x					x

	Parcurs, km		Timp de lucru, ore				salariul calculat
	total	cu încărcături	total	în exploatare	de staționare, pentru		
					încărcare-descărcare	înlăturarea defecțiunilor	
	40	41	42	43	44	45	46
Autovehicul							
Remorca				x	x	x	
47	Facturi fiscale anexate:						

Funcția persoanei responsabile

În baza Foii de parcurs se întocmesc formulele contabile:

Nr. crt.	Conținutul operației economice	Suma	Debitul contului	Creditul contului
48	49	50	51	52

Contabil _____
Numele, prenumele

_____ Semnătura P.S.

Datele accentuate sunt recomandate a fi introduse de către autor

Referințe bibliografice:

1. Instrucțiunea privind modul de întocmire și prelucrare a foii de parcurs pentru autocamioane aprobată prin Ordinul Departamentului Statisticii al Republicii Moldova nr.108 din 17 decembrie 1998 (în continuare – Instrucțiunea nr.108);
2. Автотранспортные предприятия: нормативное регулирование деятельности. – М.: Современная экономика и право, 2000;
3. Климова М.А. Автотранспорт и ГСМ: бухгалтерский учет и налогообложение. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: ИндексМедия, 2007;
4. Смирнова С.А. Автотранспорт: бухгалтерский и налоговый учет. Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Издательство «Альфа-Пресс», 2005.

**CONTABILITATEA OPERAȚIUNILOR PRIVIND
EXECUTAREA LUCRĂRILOR DE CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE
ȘI DE PROIECTARE - EXPERIMENTARE
ÎN BAZA DE CONTRACT**

*Lect. drd. Rodica Cușmăunsă,
A.S.E.M. - Republica Moldova*

Rezumat:

The content of this article is dedicated to the solution of problematic aspects of the way of stating the research and development cost of works carried out under a contract for other organizations.

Unitatea de cercetare-dezvoltare poate efectua lucrările de cercetări științifice și de proiectare – experimentare (în continuare LCȘPE), atât pentru necesități proprii, cât și pentru alte întreprinderi în baza contractului de efectuare a LCȘPE. În scopurile contabilității și fiscalității, acest tip de contracte economice este analogic contractului de antrepriză, deosebirea constă în faptul, că în rezultatul lucrărilor efectuate în baza de contract, deseori, nu se obțin active materiale, ci nemateriale.

Conform SNC 9 „Contabilitatea consumurilor aferente lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare-experimentare”:

- *în contabilitatea organizației-executant se reflectă consumurile în conformitate cu cerințele SNC 2 „Stocurile de mărfuri și materiale”, SNC 3 „Componenta consumurilor și cheltuielilor întreprinderii”, SNC 6 „Particularitățile contabilității la întreprinderile agricole” și SNC 11 „Contractele de construcție” și realizarea lucrărilor.*
- *în contabilitatea organizației-client în dependență de rezultatul LCȘPE, se reflectă active materiale (de exemplu, mijloc fix) sau active nemateriale (de exemplu, tehnologie de fabricare a unui produs).*

În acest context, apare necesitatea reflectării corecte a drepturilor patrimoniale ale părților contractuale asupra rezultatelor LCȘPE în contabilitate și în rapoartele financiare. În rezultatul executării LCȘPE în baza de contract, atât organizația-executant, cât și organizația-client au dreptul de utilizare a rezultatelor lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare. Astfel, organizația-client deține toate drepturile privind utilizarea rezultatelor LCȘPE (dacă altceva nu este prevăzut în contract), iar drepturile organizației-executant sunt limitate prin utilizarea inovațiilor create în cadrul lucrării respective pentru necesități proprii, adică în activitatea sa comercială.

În cazul în care, în contract este stipulat ca dreptul de autor asupra elaborărilor specificate va aparține organizației-executant, aceasta are dreptul de utilizare a rezultatelor LCȘPE și prevede utilizarea rezultatelor lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare respective în activitatea sa, în contabilitatea organizației-executant este necesar a reflecta:

- consumuri aferente executării contractului;
- realizarea LCȘPE;
- trecerea la intrări a dreptului de utilizare a rezultatelor LCȘPE realizate clientului ca activ nematerial.

Organizația-executant, în acest caz, suportă atât consumuri aferente lucrărilor executate în baza de contract, cât și consumuri aferente creării activului nematerial pentru necesitățile proprii. Astfel, în politica de contabilitate a organizației-executant este necesar de specificat metoda repartizării consumurilor temei între consumurile aferente LCȘPE, efectuate în baza de contract, și consumurile privind crearea activului nematerial pentru necesitățile proprii de producție. La suma consumurilor aferente creării activului nematerial sub forma dreptului de utilizare a rezultatelor LCȘPE trebuie micșorat devizul de consumuri al LCȘPE.

Practica unităților de cercetare-dezvoltare studiată denotă faptul că contabilii acestor organizații nu reflectă ca activ nematerial dreptul de utilizare a rezultatelor lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare, realizate clientului, necătând la faptul că, deseori rezultatele acestor lucrări sunt utilizate sau în procesul de producție propriu sau pentru executarea altor LCȘPE.

În opinia noastră, în vederea soluționării problemei privind separarea consumurilor aferente temei între consumurile aferente LCȘPE, efectuate în baza de contract, și consumurile aferente creării activului nematerial pentru necesități proprii de producție, propunem:

- toate consumurile aferente primelor etape ale LCȘPE, ce țin de culegerea și cercetarea literaturii tehnico - științifice, documentației tehnico - normative, standardelor, informației de exploatare a analogilor, de elaborarea și confecționarea machetei experimentale (elaborarea documentației de execuție pentru confecționarea machetei, confecționarea machetei, testarea organelor de lucru ale machetei, determinarea parametrilor constructivi ai mostrei experimentale etc.) să se atribuie consumurilor aferente creării activului nematerial pentru necesități proprii de producție și, prin urmare, să fie acumulate în contul 112 „Active nemateriale în curs de execuție”;
- toate consumurile aferente următoarelor etape ale LCȘPE, ce țin de elaborarea și confecționarea mostrei experimentale (elaborarea documentației de construcție a mostrei, confecționarea mostrei experimentale, încercările mostrei experimentale, verificarea indicilor constructivi și de exploatare a mostrei experimentale etc.), precum și a produsului final al lucrării să se atribuie consumurilor care vor forma costul LCȘPE efectuate în baza de contract se vor reflecta în conformitate cu cerințele SNC 2, SNC 3, SNC 6 și SNC 11.

După părerea noastră, principală condiție de separare a consumurilor menționate este generată de posibilitatea folosirii dreptului de utilizare a rezultatelor LCȘPE pentru necesitățile proprii de producție și, prin urmare, obținerea avantajelor economice viitoare.

Exemplu: Unitatea de cercetare-dezvoltare încheie contract de executare a lucrării de cercetare științifică și de proiectare - experimentare prețul căreia, conform contractului, constituie

140 000 lei, TVA 20 %. Încă de la începutul executării lucrării organizația-executant a estimat posibilitățile de utilizare a rezultatelor acesteia în activitatea sa. Costul efectiv total al acestei lucrări 120 000 lei, din care 25 000 lei constituie suma consumurilor aferente creării activului nematerial pentru necesități proprii de producție, iar restul 95 000 lei – consumuri aferente LCȘPE efectuate în baza de contract.

Astfel, în baza exemplului în contabilitatea unității de cercetare-dezvoltare este necesar de întocmit următoarele formule contabile:

- la suma consumurilor aferente creării activului nematerial pentru necesitățile proprii de producție:
Debit contul 112 „Active nemateriale în curs de execuție”, subcontul 1 „Executarea LCȘPE în baza contractului cu clientul dat pentru necesități proprii de activitate” – 25.000lei
Credit contul 211 „Materiale”, 531 „Datorii privind retribuirea muncii”, 533 „Datorii privind asigurările”, 535 „Datorii preliminate”, 521 „Datorii pe termen scurt privind facturile comerciale”, 539 „Alte datorii pe termen scurt”, 812 „Activități auxiliare”, 813 „Consumuri indirecte de producție” – 25 000 lei
- la suma consumurilor aferente LCȘPE efectuate în baza de contract:
Debit contul 811 „Activități de bază” – 95 000 lei
Credit contul 211 „Materiale”, 531 „Datorii privind retribuirea muncii”, 533 „Datorii privind asigurările”, 535 „Datorii preliminate”, 521 „Datorii pe termen scurt privind facturile comerciale”, 539 „Alte datorii pe termen scurt”, 812 „Activități auxiliare”, 813 „Consumuri indirecte de producție” – 95 000 lei
- la valoarea de vânzare a LCȘPE executate în baza de contract:
Debit contul 221 „Creanțe pe termen scurt aferente facturilor comerciale” – 168 000 lei
Credit contul 534 „Datorii privind decontările cu bugetul” – 28 000 lei
Credit contul 611 „Venituri din vânzări”, subcontul 6 „Venituri din executarea lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare – experimentare” – 140 000 lei
- la costul efectiv al LCȘPE executate în baza de contract:
Debit contul 711 „Costul vânzărilor”, subcontul 7116 „Costul lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare” – 95 000 lei
Credit contul 811 „Activități de bază” – 95 000 lei

Să urmărim cum va fi reflectată trecerea la intrări a rezultatului LCȘPE, executate în baza contractului cu client pentru necesitățile proprii de activitate. Există două variante:

- rezultatul poate fi înregistrat ca obiect al proprietății industriale (brevet de invenție, al soiurilor de plante, raselor de animale, modelelor de utilitate, etc.) de către AGEPI;
- rezultatul pozitiv (rezultatul final corespunde Sarcinii tehnice), dar nu este posibilă obținerea titlului de protecție sau întreprinderea nu preconizează obținerea lui.

Să examinăm în parte fiecare variantă.

I variantă. Unitatea de cercetare-dezvoltare a achitat pentru depunerea cererii de brevet de invenție suma de 1 300 lei, pentru examinarea de fond a cererii de brevet de invenție – 5 250 lei, pentru eliberarea brevetului de invenție – 1 350 lei. În acest caz, în conformitate cu

cerințele SNC 13 „Contabilitatea activelor nemateriale” se vor întocmi următoarele formule contabile:

- la suma totală aferentă cheltuielilor de înregistrare a invenției 7 900 lei (1 300 lei + 5 250 lei + 1 350 lei)
Debit contul 112 „Active nemateriale în curs de execuție”, subcontul 1 „Executarea LCȘPE în baza contractului cu client pentru necesități proprii de activitate” – 7 900 lei
Credit contul 227 „Creanțe pe termen scurt ale personalului” sau 242 „Conturi curente în valuta națională” – 7 900 lei
- la valoarea de intrare a brevetului de invenție conform procesului-verbal de primire spre utilizare a activului nematerial în sumă de 32 900 lei (25 000 lei + 7 900 lei)
Debit contul 111 „Active nemateriale”, subcontul 3 „Brevete” – 32 900 lei
Credit contul 112 „Active nemateriale în curs de execuție”, subcontul 1 „Executarea LCȘPE în baza contractului cu client pentru necesități proprii de activitate” – 32 900 lei

II variantă. Unitatea de cercetare-dezvoltare nu preconizează obținerea titlului de protecție a obiectului proprietății industriale. În acest caz, în corespundere cu cerințele § 14 al SNC 9 „Contabilitatea consumurilor aferente lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare”, se va întocmi următoarea formulă contabilă în sumă de 25 000 lei, conform procesului-verbal de primire spre utilizare a activului nematerial:

Debit contul 111 „Active nemateriale”, subcontul 9 „Consumuri capitalizate aferente lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare capitalizate” – 25 000 lei

Credit contul 112 „Active nemateriale în curs de execuție”, subcontul „Executarea LCȘPE în baza contractului cu client pentru necesități proprii de activitate” – 25 000 lei

În cazul în care, organizația-executant nu prevede utilizarea în activitatea sa a rezultatelor lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare executate în baza de contract, atunci nu apare necesitatea separării consumurilor aferente temei între consumurile aferente LCȘPE, efectuate în baza de contract, și consumurile aferente creării activului nematerial pentru necesități proprii de producție. Prin urmare, toată suma a consumurilor aferente LCȘPE executate va constitui costul lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare realizate beneficiarului. Conform datelor din exemplul precedent, în acest caz, se vor întocmi următoarele formule contabile:

- la suma consumurilor aferente LCȘPE efectuate în baza de contract:
Debit contul 811 „Activități de bază” – 120 000 lei
Credit contul 211 „Materiale”, 531 „Datorii privind retribuirea muncii”, 533 „Datorii privind asigurările”, 535 „Datorii preliminate”, 521 „Datorii pe termen scurt privind facturile comerciale”, 539 „Alte datorii pe termen scurt”, 812 „Activități auxiliare”, 813 „Consumuri indirecte de producție” – 120 000 lei
- la valoarea de vânzare a LCȘPE executate în baza de contract:
Debit contul 221 „Creanțe pe termen scurt aferente facturilor comerciale” – 168 000 lei
Credit contul 534 „Datorii privind decontările cu bugetul” – 28 000 lei
Credit contul 611 „Venituri din vânzări”, subcontul 6 „Venituri din executarea lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare” – 140 000 lei
- la costul efectiv al LCȘPE executate în baza de contract:

Debit contul 711 „Costul vânzărilor”, subcontul 7116 „Costul lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare - experimentare” – 120 000 lei

Credit contul 811 „Activități de bază” – 120 000 lei

Uneori, în cadrul executării LCȘPE privind elaborarea unei tehnologii a unui produs apare necesitatea elaborării și fabricării unui utilaj nou necesar pentru producerea acestui produs. În acest caz, în opinia noastră, este necesar de recunoscut consumurile efectuate în funcție de destinația acestora în consumuri aferente creării tehnologiei noi și consumuri aferente elaborării și fabricării mostrei experimentale a utilajului nou în două obiecte de evidență, necătând la faptul că ambele tipuri de lucrări se execută în cadrul unei lucrări complexe de cercetare științifică și de proiectare - experimentare.

O condiție necesară pentru organizarea eficientă a evidenței analitice a consumurilor aferente LCȘPE constă în clasificarea tipurilor de lucrări de cercetare-dezvoltare și etapelor LCȘPE. Luând în considerare specificul ramurii de cercetare-dezvoltare și sintetizând cele expuse, considerăm oportun pentru organizația de cercetare-dezvoltare de a ține evidența analitică a consumurilor în felul următor: pe teme executate în baza Sarcinii tehnice sau contractului cu clientul pentru necesitățile proprii de activitate; în cadrul tipului temei – pe tipuri de lucrări de cercetare-dezvoltare (lucrări tehnologice, cercetări științifice fundamentale și aplicative, lucrări de proiectare - experimentare); în cadrul tipului de lucrare – pe etape ale lucrării; în cadrul etapelor – pe locuri de apariție a consumurilor (centre de responsabilitate). Această evidență analitică poate fi detaliată în funcție de necesitățile informaționale ale managerilor întreprinderii și după sursele de finanțare a LCȘPE.

Evidența analitică a consumurilor aferente LCȘPE este necesar de ținut în cadrul secției executoare în scopul calculării exacte a costului efectiv al lucrărilor, efectuării controlului asupra acestor consumuri la locurile de apariție a lor, precum și pentru formarea condițiilor de organizare a gestiunii în baza centrelor de responsabilitate.

Referințe bibliografice

1. Legea privind politica de stat în sfera cercetare-dezvoltare, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 124-125 din 11 noiembrie 1999;
2. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15 iulie 2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 125-129 din 30 iulie 2004;
3. SNC 9 „Contabilitatea consumurilor aferente lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare-experimentare”, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 178-181 din 27 decembrie 2002;
4. Малявкина, Л. И. Бухгалтерский учет затрат организации на НИОКР, «Бухгалтерский учет», 2003, № 15. – с. 12 – 20;
5. Махрова, Л. А. Научные исследования и опытно-конструкторские разработки, www.uckpa.ru;
6. Пятов, М. Л. «Учет операций по договору на выполнение научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ», «Бухгалтерский учет», 2000, № 19. – с. 66 – 69.

METODE DE EVALUARE ȘI GESTIUNE A RISCURILOR DE ANTREPRENORAT

*Conf. Univ. dr. Sula Victor
A.S.E.M. – Republica Moldova*

Rezumat:

Risk management is an important task of emerging economies, given the macroeconomic instability and demand for growth. Sustainable growth is a result of strong investing activity, however investing decisions are the most risky decisions to be taken by the management. The financial system of a country should provide adequate instruments to determine the level of investing risk and to mitigate their consequences. The availability of these instruments could boost the investing activity and enhance the economic growth of a particular country.

Lumea în care trăim presupune o expunere zilnică la multiple surse și factori de risc. Activitatea economică la fel este subiectul multiplelor riscuri, care cuprind orice aspect al activității. Pe lângă riscurile nemijlocit aferente activității desfășurate, riscurile pot fi asociate și cu evenimente nefavorabile produse pe piața schimburilor (piața valutară), pe piața titlurilor de valoare, pe piața mărfurilor, cu evenimente de credit (insolvabilitate, faliment, înrăutățirii bonității financiare etc.) aferente partenerilor de afaceri, cu evenimente operaționale inerente proceselor interne ale agentului economic, cu evenimente sociale declanșate în regiuni instabile, cu evenimente politice generate în statele politic vulnerabile, cu evenimente juridice cauzate din modificări ale legislației, cu evenimente naturale legate de calamități și dezastre naturale etc.

În literatura de specialitate există o mulțime de definiții a conceptului de risc. Unii specialiști oferă definiții ale riscurilor aferente activității unor sectoare (de exemplu, activitatea bancară, piața financiară, agenți economici), alții propun definiții generale. Până în prezent, nu a fost elaborată o definiție generală în literatura de specialitate și presupunem ca nu va fi posibil acest lucru deoarece e greu de cuprins în cadrul unei definiții toate aspectele legate de conceptul risc.

Definiția cea mai des întâlnită a riscului de referă la risc ca o probabilitate a apariției unor evenimente cu repercusiuni negative asupra afacerii, activității și care, în caz dacă s-ar fi produs, ar genera pierderi, pagube economico-financiare, cheltuieli suplimentare neprevăzute ori ar genera pierderea parțială sau integrală a profitului scontat (așteptat, preliminar). Altfel spus riscul este o probabilitate ca rentabilitatea așteptată va fi diferită de cea reală. Considerăm că această definiție deși foarte simplă explică destul de bine categoria de risc.

Astfel: riscul depinde de probabilitate; de necesitatea anticipării de anticiparea viitorului, de așteptările managerului și de disponibilitatea informației. În așa fel la baza evaluării riscului

financiar stă identificarea dependenței dintre mărimea pierderilor și probabilitatea apariției lor.

Nivelul riscului este determinat de probabilitatea producerii lui și de mărimea pierderilor posibile. Cu cât probabilitatea e mai mare, cu atât și riscul e mai mare. Nivelul riscului poate fi:

- Acceptabil** - când mărimea pierderilor afectează profiturile companiei;
- Critice** - când pierderile afectează mărimea capitalului propriu al companiei;
- Catastrofal** - când pierderile afectează mărimea capitalului investit și apare pericolul de faliment

Dacă este posibil de evaluat mărimea pierderilor posibile putem spune că nivelul riscului a fost evaluat.

Probabilitatea pierderilor poate fi evaluată utilizând atât metoda obiective, cât și subiective.

Metodele obiective – sunt utilizate pentru determinarea probabilității producerii evenimentelor prin calcularea frecvenței lor. Metodele subiective - se bazează pe formarea unor presupuneri care sunt caracterizate de modul de gândire al evaluatorului, de experiența personală, de opiniile experților, etc.

În practica se folosesc mai multe metode de evaluare a riscului:

Metode statistice - presupun o analiză a informației statistice despre mărimea pierderilor și profiturilor care au fost realizate în trecut la întreprindere sau la proiecte similare. În baza datelor istorice putem determina mărimea și frecvența obținerii unei anumite cantități de profit și pe baza acestei informații mărimea pierderilor posibile și probabilitatea lor. Principalele instrumente statistice utilizate pentru evaluarea mărimii riscurilor sunt: rentabilitatea așteptată și deviația standard.

Metode analitice – presupun utilizarea elementelor teoriei jocurilor la baza analizei riscurilor. În baza deciziilor investiționale se elaborează un model matematic, care cuprinde factorii de influență asupra rezultatului final (de obicei e rentabilitatea). Cu ajutorul analizei scenariilor se estimează la fel probabilitățile obținerii unor rentabilități și mărimea rentabilităților posibile pentru fiecare caz în parte. De regulă se analizează mai multe cazuri de evoluție a situației financiare a întreprinderii: caz optimist, mediu, pesimist, etc. Și în acest caz principalele instrumente statistice utilizate pentru evaluarea mărimii riscurilor sunt: rentabilitatea așteptată și deviația standard.

O variație a acestei metode este analiza de sensibilitate, care permite identificarea unor factori critici care influențează succesul unei afaceri. Analiza de sensibilitate reprezintă un principiu bazat pe testarea elasticității unui factor la modificarea altui factor. În cadrul proiectelor investiționale ca factor a cărui sensibilitate este analizată este VAN sau RIR.

Principalul neajuns al acestei metode este că sunt necesare de efectuat multe calcule (imposibile fără calculator). Alt neajuns este că nu ține cont de proiectele alternative.

Metoda experților – este similară în multe privințe metodei statistice însă datele de analiză se furnizează de diverse persoane (experți), care își expun părerea despre posibili factori de risc, despre rentabilitatea așteptată și nivelul pierderilor. Astfel distribuțiile de probabilitate sunt construite nu pe baza datelor statistice ci pe baza opiniilor subiective ale experților.

Metoda analogiei - presupune măsurarea riscului prin analiza deciziilor similare ale concurenților sau ale întreprinderilor din trecut.

Metoda analizei financiare – analiza financiară este un instrument financiar general care permite determinarea nivelului riscului unei întreprinderi în baza unor indicatori. De exemplu lichiditatea ne vorbești despre riscul de insolvabilitate, rentabilitatea caracterizează mărimea pierderilor (profiturilor) posibile la întreprindere, indicii valorii de piață ne arată percepția investitorilor (pieței de capital privind nivelul general al riscurilor companiei).

Odată determinate riscurile posibile, sarcina managementului întreprinderii este de a identifica o serie de acțiuni îndreptate spre diminuarea nivelului riscurilor. Metodele de gestiune a riscurilor caracterizează instrumentele și tehnicile pe care managementul financiar trebuie să le aplice pentru a reduce probabilitatea producerii riscului sau de a micșora mărimea pierderilor posibile. Sunt câteva reguli de bază referitoare la gestiunea riscurilor financiare:

Nu se admite un risc mai mare decât capitalul propriu. Un risc maxim acceptabil este riscul critic. Maxim cu se poate risca este mărimea capitalului propriu.

Nu se riscă cu mult pentru puțin. Adică este acceptabil un risc mai mare doar dacă rentabilitatea așteptată va fi mare. Corelația risc-rentabilitate sta la baza luării deciziilor financiare de tot felul.

Trebuie mereu anticipate urmările riscurilor - antreprenorii trebuie să cunoască ce câștigă în cazul evenimentelor favorabile, dar în același timp și ce pierd în cazul evenimentelor nefavorabile.

În cazul apariției dubiilor se vor lua decizii negative. Dacă antreprenorul are dubii privind succesul unui proiect mai bine de renunțat la el, sau de a colecta informații suplimentare.

Nu există un singură o singură decizie corectă. Analiza riscului este mai corectă atunci când antreprenorul are de ales din 2 sau mai multe oportunități. Comparați permite identificarea sigură a neajunsurilor proiectelor.

Deosebim mai multe metode de gestiune a riscului: metode fizice și metode economice.

Metodele fizice adică efectuarea unor activități ce nu țin de sfera economică privind reducerea riscului - constau în:

1. folosirea sistemelor de control și asigurare a calității;
2. pază specializată a întreprinderii;
3. sisteme anti-incendiare, etc.

Metode economice - constau în previziunea unor cheltuieli suplimentare, evaluarea urmărilor riscului pentru a diminua consecințele producerii lor. Pot fi utilizate următoarele metode economice de gestiune a riscului:

1. Evitarea riscului – constă în evitarea activităților riscante, însă evitarea riscurilor duce și la evitarea profiturilor.
2. Prevenirea (anticiparea) riscului – constă în efectuarea unor activități preventive menite să diminueze efectele riscului și cauzele producerii lui. Ca exemplu utilizarea contractelor futures, forward, opțiunilor pentru reducerea riscului valutar, ratei dobânzii.
3. Asigurarea sau transferarea riscului. Deosebim 2 metode de asigurare sau transfer a riscurilor: autoasigurarea și asigurarea prin intermediul companiilor de asigurare.

Autoasigurarea adică crearea de fonduri de rezervă la întreprindere pentru situațiile de risc. Principalul neajuns al acestei metode este imobilizarea unor sume de bani fără a obține rentabilitate din utilizarea lor.

Neajunsul asigurării prin intermediul companiilor de asigurare consta în pierderea primelor de asigurare definitiv, în cazul în care riscurile nu se produc. La fel nu toate categoriile de riscuri se pot asigura la companii riscul de antreprenoriat nu poate fi asigurat.

4. Asumarea riscului și refuzul de al asigura. De regulă suma pagubei este suficient de mică ca ea să fie neglijată. Sau probabilitatea producerii pierderilor este destul de mică.

În afară de metodele menționate mai sus, practica financiară mai propune o serie de acțiuni îndreptate spre diminuarea riscurilor

1. Diversificarea – proces de distribuire și alocare a capitalului în mai multe proiecte investiționale. Diversificarea micșorează riscul, dar nu-l lichidează. Dacă avem o investiție avem riscuri mai mari decât în cazul în care am investit în 10 proiecte. Probabilitatea că 10 proiecte investiționale vor eșua e mult mai mică decât probabilitatea că un proiect se va dovedi nerentabil.
2. Procurarea unor informații suplimentare referitoare la proiecte investiționale – prognozele vor fi mai reale și riscul mai mic. Informația are valoare. Valoarea informației reprezintă diferența dintre profiturile așteptate când avem informație și profituri când nu avem informații.
3. Limitarea – stabilirea unor limite de cheltuieli, vânzări, credit. Limitând resursele cheltuite limităm și riscul. Ca exemplu de limitare pot servi normativele bancare privind diversificarea portofoliului de credite, valori mobiliare, etc.,
4. Operațiuni pe piețele financiare. Actualmente sunt foarte răspândite contractele forward, futures, swap și options pentru acoperirea riscurilor valutare, a ratei dobânzii, de credit, etc. În ultimul timp instrumentele financiare s-au adaptat pentru utilizarea în acoperirea riscurilor agricole, de modificare a preturilor la materie prima etc.

Referințe bibliografice:

1. Brezeanu P., Gestiunea financiară a întreprinderii, București, Editura Economică, 1997;
2. Brigham E., Weston F., Essential of managerial finance, 9ed., 1990;
3. Halpern P., Weston F., Brigham E. Finanțe manageriale: modelul canadian. București: Editura Economică, 1998;
4. Sula V., Problemele evaluării riscului investițional în economiile de tranziție, Integrarea politicilor financiar-monetare în strategiile de dezvoltare durabilă”, Iași, Junimea, 2002.

PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII POSIBILE DE DEZVOLTARE A IMM-urilor ÎN CONDIȚIILE REVOLUȚIEI CUNOȘTIINȚELOR ȘI A ECONOMIEI BAZATE PE CUNOAȘTERE

*Drd. Dobre Maria Mirela
Școala doctorală București - România*

Rezumat:

In this paper we try to show the role of reaserch-development-inovation (RDI) projects in knowledge economy. The arguments for initiative are derived from the Romanian National Research, Development and Innovation Strategy, correlated with the Romanian Higher Education Strategy. It's about stimulating knowledge and its correct use in the interest of society, through innovation. Some of the basic principles in Research, Development and Innovation are the following:

- *the international assessment of universities, research centers and firms;*
- *career progress based on professional performance that is internationally recognized;*
- *developing international cooperation and encouraging participation in projects and programs;*

Thus, the triangle of knowledge, consisting of education, research and innovation, is bound to become the substance of all college and firms activities, and can be permanently enhanced through programs and RDI projects.

On a national and international level, the RDI is actively contributing to reducing economic growth delays, universities, research centers and firms must act intensively in this direction. Starting with the Lisbon Program, The European Union has launched a set of initiatives for 2007- 2013 that regard research and innovation, global competitiveness of universities and research centers, the development of entrepreneurship skills and the transfer of knowledge into better products and services.

INTRODUCERE

În ultimul deceniu, se vorbește tot mai mult de o nouă provocare, și anume, de *revoluția cunoștiințelor* și mai ales de *economia bazată pe cunoaștere*. Un apologet al acestui concept și fenomen este Alvin Toffler care în cartea sa *Revolutionary Wealth* (2006) surprinde preocuparea pentru cunoaștere și cunoștiințe a societății și economiei americane și constată că trăim deja în era societăților bazate pe cunoaștere și a economiilor bazate pe cunoaștere. Alvin Toffler arată între altele că Statele Unite și multe alte țări parcurg tradiția spre economiile “**cunoașterii**” propulsate de inteligență. Importanța cunoașterii pentru **crearea de avuție** a crescut constant (avuția revoluționară nu se referă doar la bani). Instrumentele

capitale ale cunoașterii sunt instrumentele K (Knowledge) pe care le folosim pentru a genera cunoaștere. Deci *revoluția cunoștințelor* conduce la *societatea și economia bazate pe cunoaștere* iar beneficiile acestor stări de fapt pot fi, creșterea calității vieții și a standardului de viață, eradicarea sărăciei, reducerea poluării mediului și multe altele. Cunoaștere înseamnă în acest context *cercetare, dezvoltare și inovare*, activități ce implică în mod inevitabil și întreprinderile, firmele, companiile sau societățile comerciale unde regăsim aptitudinile antreprenoriale care transformă și transferă cunoștințele în produse și servicii mai bune. De aici expresia, *economie bazată pe cunoaștere* în care proiectele de cercetare-dezvoltare-inovare reprezintă motorul dezvoltării.

Urmare evoluțiilor internaționale, europene și naționale privind societatea și economia bazată pe cunoaștere, în cadrul căreia sistemul *cercetare-dezvoltare-inovare* (CDI) ocupă un loc primordial, universitățile românești, organizațiile de orice tip și mai ales firmele cu activități economice ar trebui să-și propună, inițierea și gestionarea pe termen lung a unor programe de pregătire și perfecționare continuă a resursei umane pe linia managementului proiectelor de cercetare-dezvoltare-inovare. Demersul nu ar fi surprinzător atâta timp cât și în România se manifestă deja inițiative ce exprimă voința politică națională de trecere la așa numita *economie a cunoașterii* prin intermediul realizării la scară mare de proiecte de cercetare, dezvoltare, inovare (proiecte CDI). Inițiativele actuale românești în domeniul cercetării ce pot conduce la dezvoltarea educațională și antreprenorială a sunt următoarele:

- **Strategia națională pentru cercetare dezvoltare și inovare**, implementată de AUTORITATEA NAȚIONALĂ PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ (ANCS), și
- **Planul național de cercetare dezvoltare și inovare pentru perioada 2007-2013** (PNII), aprobat prin HG nr. 475/2007 și implementat de CENTRUL NAȚIONAL DE MANAGEMENT DE PROGRAME (CNMP).

METODOLOGIA CERCETĂRII este: stabilirea obiectivelor, prezentarea elementelor fundamentale, analiza aspectelor majore implicate, propuneri și concluzii

OBIECTIVE

Provocări privind dezvoltarea întreprinderilor românești în contextul revoluției cunoștințelor: Strategia națională privind cercetarea-dezvoltarea-inovarea și Soluții de Finanțare

În scopul cercetării soluțiilor posibile pentru modernizarea firmelor pe baza cercetării-dezvoltării-inovării, în condițiile revoluției cunoștințelor, am studiat literatura de specialitate privind managementul proiectelor, precum și **Strategia națională pentru cercetare dezvoltare și inovare**, implementată de AUTORITATEA NAȚIONALĂ PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ (ANCS) și **Planul național de cercetare dezvoltare și inovare pentru perioada 2007-2013** (PNII), aprobat prin HG nr. 475/2007 și implementat de CENTRUL NAȚIONAL DE MANAGEMENT DE PROGRAME (CNMP). Aceste documente ce voință politică a României reprezintă o **primă provocare** a întreprinderilor autohtone în contextul revoluției cunoștințelor.

Prima constatare a cercetării este că *proiectele* prin noutatea lor stau la baza oricărei inițiative de cercetare, dezvoltare sau inovare.

În al doilea rând, în acest triunghi CDI, entităților cu activități economice (firmelor) le revine în principal rolul de a *dezvolta și aplica* prin proiecte, rezultatele proiectelor de cercetare și de inovare elaborate în principal de universități și centre de cercetare.

În al treilea rând, orice organizație, inclusiv firmele cu activități economice și comerciale trebuie să fie *orientată pe cunoaștere și pe proiecte*.

Pentru a ajunge la stadiul în care managementul proiectelor și revoluția cunoștințelor să fie o parte a culturii organizaționale și să aducă avantaje economice certe (măsurabile), este necesară mai întâi o reformă accelerată a educației resursei umane prin pregătire profesională continuă (aplicabilă la toate nivelele, inclusiv în universități) și mai apoi, o campanie susținută de modelare a culturii organizaționale a întreprinderilor orientată spre cunoaștere și inovare prin cercetare.

În perioada actuală în planurile operaționale ale organizațiilor orientate privind activitatea de cercetare pot prevedea:

- impulsivitatea dezvoltării cercetării științifice performante în toate domeniile și specializările;
- definirea unor direcții de cercetare prioritare la nivelul organizațiilor care să conducă la formarea de centre de cercetare;
- înființarea de centre de cercetare interdisciplinare acreditate de autoritatea științifică.

Necesitatea și argumentele ce stau la baza inițierii programelor de pregătire a resursei umane pe linia proiectelor CDI derivă din Strategia Națională de Cercetare Dezvoltare și Inovare corelată cu Strategia din domeniul educației în componenta de învățământ superior/educație terțiară. Acestea afirmă rolul statului în domeniul CDI, acela de a crea condiții și a stimula *crearea de cunoaștere și aplicarea cunoașterii* în interesul societății, *prin inovare*. Strategia Națională exprimă decizia politică a României de a construi o societate bazată pe cunoaștere, deschisă valorilor și competiției internaționale. Între principiile de bază în domeniul CDI se regăsesc:

1. evaluarea internațională a universităților și institutelor de cercetare;
2. promovarea în carieră pe bază de performanțe profesionale recunoscute internațional (de ex: CIA autorizare obținută prin examen la the Institute of Internal Auditors din SUA, pentru profesia de auditor intern- ATENTIE tema teză de doctorat);
3. dezvoltarea colaborării internaționale și susținerea participării în programe și proiecte de competitivitate economică prin inovare, coeziune socială, dezvoltare regională.

Astfel, triunghiul cunoașterii format din *educație-cercetare-inovare* trebuie să devină substanța activităților organizaționale ce se poate dezvolta permanent prin programe și proiecte CDI. Pe plan național și internațional domeniul CDI stă la baza reducerii decalajelor de creștere economică, iar universitățile, institutele/centrelor de cercetare și firmele care dezvoltă și aplică cercetarea și inovarea, trebuie să joace un rol sporit în acest sens.

Pornind de la Programul Lisabona, Uniunea Europeană a lansat pentru perioada 2007-2013 un set de inițiative care privesc *cercetarea și inovarea, competitivitatea globală a universităților și institutelor de cercetare, dezvoltarea aptitudinilor antreprenoriale și transferul cunoașterii în produse și servicii.*

Astfel, **Programele de finanțare europene prevăzute în Cadrul Financiar 2007-2013** ținesc domenii esențiale pentru construirea societății și economiei bazate pe cunoaștere și anume:

- Cercetarea;
- Competitivitatea prin inovare;
- Educația și pregătirea;
- Coeziunea economică și socială.

Programele de finanțare sunt următoarele: (1) *Programul Cadru VII pentru Cercetare*, principalul instrument prin care se susțin activitățile de cercetare-dezvoltare, colaborarea transnațională în domeniu etc.; (2) *Programul privind Competitivitatea și Inovarea*, care susține inovarea și dezvoltarea IMM-urilor; (3) *Programul Educație și Pregătire 2010*, prin care statele membre sunt susținute în adaptarea sistemului de educație și formare în direcția atingerii obiectivelor Lisabona, inclusiv componenta de mobilitate și cooperare; (4) *Programele de coeziune economică și socială*, prin intermediul statele și regiunile sunt susținute în reducerea decalajelor structurale, domeniul CDI fiind recomandat ca unul prioritar. Observăm că inovarea și dezvoltarea firmelor întreprinderi mici și mijlocii (IMM) fac obiectul unui program specific cu finanțare proprie. Dacă ținem cont că fondurile nerambursabile se obțin prin competiție de proiecte, **soluțiile de finanțare din fonduri europene** reprezintă o **a doua provocare** pentru firmele românești în contextul revoluției cunoștințelor și a economiei bazate pe cunoaștere.

ELEMENTE FUNDAMENTALE

Soluții posibile de dezvoltare și modernizare a IMM-urilor din România în contextul revoluției cunoștințelor și a economiei bazate pe cunoaștere

În viziunea **Planului național de cercetare dezvoltare și inovare pentru perioada 2007-2013** PN II, rolul sistemului național de CDI este acela de a *dezvolta știința și tehnologia pentru creșterea competitivității economice, îmbunătățirea calității sociale și sporirea cunoașterii cu potențial de valorificare*. Sistemul CDI este considerat motorul dezvoltării cunoașterii din România, *capabil să susțină performanța prin inovare* în toate domeniile și să atingă excelența științifică recunoscută pe plan internațional.

În esență, provocările și soluțiile posibile pentru dezvoltarea întreprinderilor în condițiile revoluției cunoștințelor, se află pornind de la cuvintele cheie, **COMPETITIVITATE PRIN INOVARE**, care se regăsesc și în denumirea programului de finanțare europeană care susține inovarea și dezvoltarea IMM-urilor. Întreprinderile românești trebuie să se alinieze la acest mod de competiție pentru a susține efectiv trecerea la economia bazată pe cunoaștere. Dealtfel, conceptul nu este nou dacă ținem seama că un principiu de bază al finanțelor și al

managementului financiar este acela că *piețele competitive sunt sursa proiectelor de investiții profitabile**. Diferența este că acest principiu trebuie extins dincolo de nivelul comercial.

Dar cum putem evalua când și cum o întreprindere a ajuns la nivelul de a fi orientată pe proiecte, orientată pe cunoaștere sau pe cercetare? Adică se dezvoltă și se modernizează în condițiile revoluției cunoștințelor? Care sunt indicatorii de evaluare a sistemului de cercetare, dezvoltare inovare în acest domeniu? Răspunsul îl avem dacă avem soluții.

În domeniul universitar, strategia națională și planul național de CDI prevăd valori țintă la finele anului 2013 privind numărul de lucrări științifice publicate anual în reviste indexate în sistemul ISI-WoS, privind numărul de citări în reviste indexate în sistemul ISI-WoS, creșterea numărului de reviste românești indexate ISI la 15, creșterea cu 2% a alocărilor din bugetul public la participări în proiecte internaționale, atingerea țintei de cel puțin 2 universități românești în clasamentul Shanghai (Top 500). Deci soluțiile în acest domeniu se cunosc. Trebuie numai puse în practică.

ANALIZA ASPECTELOR MAJORE IMPLICATE

Soluțiile competitivității prin inovare (fapt ce presupune management de proiecte) în cazul unei întreprinderi românești pot fi următoarele:

- adecvarea culturii organizaționale prin orientare pe proiecte de CDI ;
- organizarea *auditului intern* ca structură necesară guvernantei corporative care poate îmbunătăți managementul prin consultanță și asigurare privind procesele de conducere;
- îmbunătățirea calității produselor și serviciilor și obținerea calității totale a întreprinderii;
- pregătirea profesională continuă a resursei umane pe specialități și pe linia CDI și a managementului de proiecte;
- cunoașterea avantajelor comparative ale produselor și serviciilor livrate;
- finanțarea adecvată și cofinanțarea proiectelor;
- capitalizarea costurilor cu CDI;
- pregătirea conduceri în managementul proiectelor, managementul riscurilor, managementul schimbării, managementul inovării;
- impunerea de criterii de performanță a managementului legate de CDI;
- izolarea contabilității proiectelor de contabilitatea activității specifice.

PROPUNERI ȘI CONCLUZII

Programe de pregătire continuă pe linia managementului proiectelor CDI

Specificul managementului proiectelor se manifestă cel mai pregnant în cazul proiectelor CDI tocmai datorită noutăților, schimbărilor și evenimentelor neprevăzute, cu efect direct în bugetul proiectelor.

O întreprindere își poate propune pregătirea periodică și continuă a resursei umane în domeniul programelor și proiectelor CDI, pentru ca în completarea cunoștințelor și acțiunilor

* Keon Petty, Scot Martin, *Foundation of Finance-The Logic and Practice of Financial Management* , Prentice Hall, 1998

științifice individuale, acestea să beneficieze de un flux permanent de cunoștințe și informații necesare pentru a intra în competițiile lansate în domeniul CDI. În acest scop, se va putea crea un nucleu interdisciplinar de persoane inițiate care să faciliteze informarea permanentă privind direcțiile prioritare, competițiile lansate și mai ales finanțările proiectelor CDI. Se pot impune criterii de salarizare și performanță pentru management legate de CDI.

Un asemenea program de pregătire are ca *obiectiv general* creșterea interesului și a cunoștințelor privind proiectele în general și proiectele de cercetare-dezvoltare-inovare, în special, iar ca *obiectiv specific* crearea unei baze de colaborare interdisciplinară și a unui nucleu de persoane care să extindă preocupările în acest domeniu până la nivelul secțiilor și al locurilor de muncă, cu finalitate în creșterea numărului de proiecte CDI cu acces la finanțare și creșterea performanțelor în managementul proiectelor CDI. Grupul țintă este format din reprezentanți ai fiecărei secții sau chiar a tuturor angajaților care dobândind cunoștințe privind proiectele și finanțarea lor vor forma echipe de proiect și vor emana lideri specializați în managementul proiectelor. Acțiunea se realizează în scopul atingerii de performanțe în domeniul accesului la finanțarea proiectelor CDI și managementului eficace și eficient al acestora. Activitățile propuse în cadrul acestui Program de pregătire și formare continuă pe linia managementului proiectelor de cercetare-dezvoltare –inovare, sunt: (1) organizarea de **mese rotunde** interdisciplinare pentru **identificarea nevoilor de cunoaștere** pe tema managementului proiectelor de cercetare-dezvoltare –inovare; (2) organizarea de **ateliere** (work-shop-uri) interdisciplinare, **cu prezentarea unor aspecte de management și de aplicații pentru finanțarea proiectelor** de cercetare-dezvoltare –inovare; Tema acestor acțiuni poate fi *MANAGEMENTUL PROIECTELOR- Soluții de Acces la Finanțarea Proiectelor de Cercetare-Dezvoltare-Inovare*. Rezultatele preconizate sunt:

- în primul rând, crearea unei **baze de colaborare interdisciplinară** în cadrul întreprinderii pentru proiecte CDI de specialitate și interdisciplinare;
- în al doilea rând, **atingerea unui bun nivel de pregătire** în domeniul proiectelor CDI care să permită accesul la finanțări și managementul eficace și eficient.

Organizarea și derularea pe o perioadă de minim 3 ani a acestui program ar putea constitui o soluție de impulsare a interesului pentru proiecte CDI. Efectele acestor acțiuni vor conduce cu siguranță la dezvoltarea experienței resurselor umane în domeniul managementului proiectelor care prezintă o serie de particularități. Una dintre acestea este faptul că proiectul trebuie tratat din multe puncte de vedere ca o *întreprindere*. Robert Reich, fost secretar american al Muncii, arată* că în SUA o parte semnificativă a forței de muncă este alcătuită din colaboratori cu contract, agenți liberi și persoane care lucrează pentru compania A dar sunt angajate de fapt la compania B. Acest lucru se manifestă și în managementul proiectelor. O companie va fi definită în viitor prin cine are acces la care date și cine are ia ce parte dintr-un anume flux de venituri pe care perioadă de timp. S-ar putea să nu mai existe deloc angajați în sensul strict al cuvântului. Este cazul persoanelor care lucrează pentru proiecte iar PROIECTUL trebuie înțeles ca o ORGANIZAȚIE mai ales că multe proiecte nu se pot realiza

* Alvin Toffler, Heidi Toffler *Revolutionary Wealth*, 2006

fără o companie-proiect sau firmă-proiect care să exploateze pe o perioadă de timp rezultatele proiectului.

Concluzia ce se degajă este că revoluția cunoștințelor este *efectul* realizării unor proiecte și în același timp *sursa* de alimentare a realizării de noi proiecte. În contextul actual al economiei bazate pe cunoaștere, întreprinderile nu mai pot evolua și nu mai pot fi competitive în lipsa orientării managementului spre proiecte. Orice proiect trebuie înțeles și gestionat ca o întreprindere cu ciclul de viață, cu scop, obiective, echipă și manager, chiar și cu contabilitate proprie, izolată de contabilitatea activităților de exploatare, de investiții și de finanțare. Inovarea susține competitivitatea iar aceasta nu se referă numai la noi produse sau noi rețete de producție. Obiectul inovării poate fi însăși managementul întreprinderii, organizarea contabilității proprii de gestiune adaptată la specificul activității sau gestiunea riscurilor prin proiecte. Avem de a face în acest caz cu managementul întreprinderii prin proiecte urmare promovării și orientării organizației și managementului pe proiecte.

Reluând, putem concluziona revoluției permanente a cunoștințelor este în același timp cauză și efect al inovării, motorul competitivității și implicit al dezvoltării și modernizării firmelor.

Referințe bibliografice:

1. Constanța Nicoleta Bodea (coordonator), *Handbook on Project Based Management*, Editura Economică, 2002;
2. David I. Cleland, Roland Gareis, *Global Project Management Handbook, Planning, Organizing and Controlling International Projects*, Second Edition, McGRAW-HILL, 2006;
3. Elena Dobre, *Finanțarea proiectelor economice*, Ovidius University Press, 2007;
4. Elena Dobre, *Controlul și auditul proiectelor*, Editura Economică, 2007;
5. Niculescu Ovidiu, *Managementul organizației în contextul trecerii la economia bazată pe cunoaștere*, curs disponibil pe site-ul Școlii Doctorale ASE București;
6. Alvin Toffler, Heidi Toffler, *Revolutionary Wealth*, 2006;
*** Planul național de cercetare dezvoltare și inovare pentru perioada 2007-2013 (PNII), aprobat prin HG nr. 475/2007;
*** H.G. 1264/13.08.2004 privind organizarea și funcționarea Centrului Național de Management de Programe;
*** Internet: www.cnmp.ro ; www.ancs.ro.

INFLUENȚA RATEI DOBÂNZII ACTIVE ASUPRA DECIZIEI DE FINANȚARE A ÎNTREPRINDERII

*Lect. univ. dr. Norina Popovici
Lect. univ. dr. Irena Munteanu
Facultatea de Științe Economice
Universitatea "Ovidius" Constanța - România*

Rezumat:

Elaborarea unor strategii coerente de dezvoltare a firmelor pe termen lung impune existența resurselor materiale care să asigure, pe lângă alte competențe necesare, dezvoltarea și perenitatea firmei. Întreprinderea are multiple posibilități de a-și finanța activitățile: liniile de credit, de trezorerie, scontarea efectelor de comerț, factoring, credite pentru investiții sau leasingul. Urmărind piața din România se observă că sursa de finanțare cea mai importantă la care întreprinderile fac apel o reprezintă creditele neguvernamentale. Articolul își propune să determine în ce măsură modificarea ratei dobânzii determină structura capitalului și care sunt particularitățile acestei dependențe pentru piața din România.

Key words: *Rata dobânzii, grad de îndatorare, credite, capital permanent.*

1. Introducere

În gestiunea financiară a întreprinderii se înregistrează decalaje între necesarul și exitentul de resurse bănești. Acest fapt se datorează diferențelor între imobilizările firmei și fondurile proprii sau unor dereglări în încasarea rezultatelor economice.

În ambele situații întreprinderea va căuta în piața financiară și de credit produse specifice necesare acoperirii acestor necesități.

Pe termen scurt finanțarea întreprinderii poate fi făcută prin linii de credit, de trezorerie, scontarea efectelor de comerț, forfetare sau factoring. Pentru perioade mai lungi finanțarea se face în cele mai multe cazuri pentru implementarea unei investiții. În acest sens la dispoziția întreprinderii există creditele pentru investiții sau finanțarea prin leasing. Nu trebuie uitată posibilitatea atragerii de capital prin intermediul bursei, prin emisiune de acțiuni sau alte produse specifice.

Urmărind piața din România se observă o creștere a creditului neguvernamental și într-o măsură mai mică a volumului operațiunilor de factoring sau leasing. Ca urmare cercetarea făcută în continuare este orientată în două direcții și încearcă să răspundă la două întrebări:

- Influențează modificarea ratei dobânzii active decizia de creditare la nivelul întreprinderii?
- În ce măsură creditul bancar constituie o formă de finanțare într-o întreprindere?

2. Formularea problemei

Pornind de la ideea că rata dobânzii active are influență asupra deciziei de creditare adoptată la nivelul întreprinderii prin studiul pe care îl dezvoltăm în continuare vom încerca să dererminăm în ce măsură modificarea ratei dobânzii determină structura capitalului în întreprindere și care sunt particularitățile acestei dependențe pentru piața din România. Prin utilizarea unor modele statistico-matematice vom cuantifica natura corelației între mărimi, precum și intensitatea acesteia.

Studiul se bazează pe date reale, extrase din situațiile financiare ale unei întreprinderi, care utilizează creditul bancar ca formă de finanțare. Pentru rata dobânzii s-au folosit datele publicate de către Banca Națională a României, iar pentru întreprinderea considerată, indicatorii au fost calculați pe baza situațiilor financiare. Astfel a rezultat un pachet de *date de intrare* ale modelului, care sunt prezentate utilizate în cadrul modelului analizat.

3. Stadiul cunoașterii

Analiza de corelație este folosită pentru a studia intensitatea legăturii dintre două sau mai multe variabile. În sens strict, corelația este o măsură a intensității legăturii dintre variabile. Legăturile statistice, în funcție de tipul variabilelor considerate, pot exprima fie asocieri (cazul variabilelor nominale), fie corelații (cazul variabilelor numerice). În modelul considerat se va măsura corelația. Aceasta poate fi exprimată prin: covarianță, coeficientul de corelație Pearson, sau coeficienții de corelație a rangurilor (Spearman și Kendall). În cadrul analizei efectuate în continuare se va face referire la coeficientul de corelație Pearson.

Coeficientul de corelație Pearson se notează cu $\rho(X,Y)$ și este definit de relația:

$$\rho(X, Y) = \frac{\text{cov}(X, Y)}{\sigma_x \cdot \sigma_y} = \frac{\sum_{i=1}^N (x_i - \mu_x)(y_i - \mu_y)}{N \cdot \sigma_x \cdot \sigma_y}, \quad i = \overline{1, N}$$

unde:

- $\text{cov}(X,Y)$ - covarianța;
- x_i, y_i, μ_x, μ_y sunt valori ale variabilelor corelate și nivelul mediu al acestora;
- N numărul perechilor de valori;
- σ_x, σ_y - abaterea medie pătratică pentru X respectiv Y .

Coeficientul de corelație este obținut prin standardizarea covarianței. Valoarea coeficientului de corelație este cuprinsă între -1 și +1. Dacă acesta ia valoarea zero, atunci între variabile nu există legătură. Semnul valorii ρ arată sensul relației dintre variabile. Semnul plus arată o legătură directă (pe măsură ce cresc valorile variabilei X , cresc și valorile variabilei Y), iar semnul minus, o legătură inversă (pe măsură ce cresc valorile variabilei X valorile variabilei Y descresc). Valoarea absolută a lui ρ indică intensitatea legăturii și anume: cu cât se apropie mai mult de 1, cu atât legătura este mai puternică, respectiv cu cât se apropie mai mult de zero, cu atât legătura este mai slabă. Un coeficient de corelație egal cu +1 indică o legătură perfectă între variabile, iar un coeficient egal cu -1 arată o legătură inversă perfectă.

4. Model econometric de analiza a corelației

Rata dobânzii - Gradul de îndatorare

Pentru a pune în evidență influența modificării ratei dobânzii active asupra deciziei de creditare la nivelul unei întreprinderi ne vom raporta la doi indicatori care cuantifică îndatorarea și anume: *Gradul de îndatorare generală* și *Gradul de îndatorare financiară*. Aceștia au fost calculați pentru perioada octombrie 2004 - martie 2007 la fiecare din momentele în care s-a apelat la finanțarea prin credit bancar.

Pentru calculul celor doi indicatori s-au folosit formulele:

$$\text{Gradul de îndatorare generală} = \frac{\text{Datorii totale}}{\text{Capitaluri proprii}}$$

$$\text{Gr. de îndatorare financiară} = \frac{\text{Datorii finan. pe termen mediu și lung}}{\text{Capitaluri permanente}}$$

Pe baza datelor din extrase din situațiile financiare ale întreprinderii s-au calculat cei doi indicatori, rezultatele fiind prezentate în tabelul 1.

Pentru variabila de intrare *rata dobânzii* datele au fost extrase din comunicatele Băncii Naționale a României la datele respective.

Tabel 1. Datele de intrare ale modelului de corelație

Nr.	Data	Rata dob. Active (%)	Grad indat Gen (%)	Grad indat Fin (%)
1	30-Cct-04	18.75	33.20	22.52
2.	31-Dec-04	17.96	34.99	24.95
3.	30-Mar-05	10.75	120.50	130.30
4.	30-Iun-05	8.00	205.30	180.60
5.	30-Sep-05	8.25	204.50	190.50
6.	31-Dec-05	7.50	229.43	194.88
7.	31-Mar-06	8.47	163.56	108.97
8.	30-Jun-06	8.50	184.49	110.03
9.	31-Dec-06	8.75	136.81	80.93
10.	31-Mar-07	8.08	113.49	83.03

Sursa: Calcule proprii efectuate pe baza situațiilor financiar a întreprinderii și Rapoartele BNR 2004-2007

Pe baza datelor de intrare au fost calculați coeficienții de corelație Pearson pentru legăturile: Rata dobânzii- Gradul de în datoare financiară, Rata dobânzii - Gradul de îndatorare generală și Gradul de îndatoare Generală - Gradul de îndatorare financiară. (tabelul 2).

Tabel 2. Coeficientul de corelație Pearson

		Rata dobânzii	Gr. Îndat. Gen.	Grd. Îndat. Fin.
Rata dob.	Coeficientul Pearson	1.000	-0.885*	-0.772*
	Prag de semnificație	-	0.001	0.009
	N	10	10	10
Gr. Îndat. Gen.	Coeficientul Pearson	-0.885*	1.000	0.928*
	Prag de semnificație	0.001	-	0.000
	N	10	10	10
Grd. Îndat. Fin.	Coeficientul Pearson	-0.772*	0.928*	1.000
	Prag de semnificație	0.009	0.000	-
	N	10	10	10

* Corelația este semnificativă - probabilitatea de a greși este mai mică de 1%

În tabelul 2 sunt prezentați coeficienții de corelație Pearson sub forma unei matrice. În fiecare căsuță se găsesc informații privind corelația între două variabile (cea de pe linie cu cea de pe coloană), pragul de semnificație corespunzător și numărul observațiilor considerate (N). În modelul considerat variabilele sunt următoarele: rata dobânzii active, gradul de îndatorare generală și gradul de îndatorare financiară.

Numărul de observații, N = 10 se referă la momentele de raportare. Acestea sunt prezentate în prima coloană a tabelul 1 și corespund datelor calendaristice la care s-a făcut raportarea, acoperind perioada 30 octombrie 2004 - 31 martie 2007. Corespunzător fiecărei *observații* N (adică data calendaristică) sunt considerate cele 3 *variabile* ale modelului: Rata dobânzii (coloana 3 din tabelul 1), Gradul de îndatorare generală (coloanele 4 din tabelul 1) și Gradul de îndatorare financiară (coloanele 5 din tabelul 1).

Pragul de semnificație oferă informații despre probabilitatea corectitudinii rezultatelor obținute. Altfel spus ne va indica gradul de eroare al modelului, pentru întreprinderea analizată. Așa cum se poate vedea rezultatele pot fi considerate semnificative, probabilitatea de eroare fiind mai mică de 1 procent.

5. Diseminarea rezultatelor

Dacă urmărim prima linie a tabelului 2 observăm cei 3 coeficienți corespunzători legăturilor dintre rata dobânzii și celelalte variabile. Este evident că *Rata dobânzii - Rata dobânzii* este o corelație directă perfectă, de aceea valoarea indicatorului este 1, iar pragul de semnificație al rezultatului are o eroare mai mică de 0,000 %.

Pentru corelațiile *Rata dobânzii - Gradul de îndatorare generală* și *Rata dobânzii - Gradul de îndatorare financiară* valorile coeficientului Pearson sunt -0,885 și respectiv -0,772. Aceste valori arată o legătură foarte strânsă între cele două perechi de variabile, deoarece ele sunt foarte apropiate de -1. Din prezentarea modelului reținem ideea conform căreia cu cât valoarea coeficientului este mai apropiată de 1 sau -1 cu atât legătura între cele două variabile este mai puternică. Semnul minus indică natura corelației, care în cele două cazuri analizate

este indirectă: o creștere a ratei dobânzii a determinat o scădere a gradului de îndatorare și invers.

Linia a doua a tabelului ne indică valorile coeficientului de corelație Pearson calculat pentru legăturile dintre Gradul de îndatorare generală și celelalte variabile. Se remarcă valoarea + 0,928 a coeficientului pentru legătura *Gradul de îndatorare generală - Gradul de îndatorare financiară*. Valoarea fiind foarte aproape de +1 atestă o legătură directă extrem de strânsă între cele două variabile. Datorită faptului că relevanța rezultatului este foarte mare putem extrage ideea că pentru această întreprindere finanțarea este aproape sută la sută identificată cu creditarea bancară.

Nu putem să nu remarcăm pragul mare de semnificație a modelului propus, probabilitatea de eroare fiind mai mică de 1 la sută.

6. Concluzii

Rezultatele cercetării făcute vor fi prezentate în două direcții: una referitoare la modelul propus și cealaltă la finanțarea întreprinderii.

Modelarea realizată ne conduce la următoarele concluzii:

1. Există legături între cele trei variabile.
2. Rezultatele modelării statistico - matematice atestă corelația indirectă dintre *Rata dobânzii- Gradul de îndatorare generală*, adică susține faptul că o creștere a ratei dobânzii pe piața financiară a dus la o scădere a gradului de îndatorare generală și invers.
3. Modelul propus atestă o legătură indirectă între *Rata dobânzii - Gradul de îndatorare financiară*.
4. Modelul propus poate fi considerat relevant deoarece într-o măsură foarte mare rezultatele sunt semnificative, având în vedere faptul că probabilitatea de eroare este în majoritatea cazurile mai mică de 1%. Aceasta înseamnă că rezultatele sunt relevante, probabilitatea de a fi corecte fiind mai mare de 99%.

În privința finanțării întreprinderii cercetarea făcută atestă prin modelul econometric propus că există o legătură strânsă între modificarea ratei dobânzii și decizia de finanțare a întreprinderii. Corelația Gradul de îndatorare generală - Gradul de îndatorare financiară este dată de valori ale coeficientului Pearson foarte apropiate de +1.

Astfel se evidențiază prin acest studiu de caz o caracteristică a pieței financiare din România: cu toate că există o paletă largă de produse de finanțare, întreprinderile aleg în cele mai multe cazuri creditul bancar.

Referințe bibliografice:

1. Bran P. Ionela C. - *Finanțele întreprinderii*, Editura Economică, 2005;
2. Jaba E., Grama A. - *Analiza statistică cu SPSS*, Editura Polirom, București 2004;
3. Hawkins David - *The Business of Factoring*, Mc Graw - Hill Book Company Europe;
4. BNR- Annual Report, 2004, 2004, 2006;

*** www.bnr.ro

MODEL DE PREVIZIUNE PRIVIND EVOLUȚIA GRADULUI DE ÎNDATORARE GENERALĂ A ÎNTREPRINDERII

*Lect. univ. dr. Irena Munteanu
Lect. univ. dr. Norina Popovici
Facultatea de Științe Economice
Universitatea "Ovidius" Constanța – România*

Rezumat:

Problema previziunii unui fenomen economic este o preocupare importantă a economiștilor, deoarece corelațiile între indicatori nu ar avea relevanță atâta timp cât nu există o măsurare cantitativă a acestei dependențe. Legătura dintre rata dobânzii și decizia de finanțare a întreprinderii este una strânsă, fapt susținut de studiile teoretice din domeniu. Lucrarea de față își propune să găsească o funcție de previziune a Gradului de îndatorare în cadrul unei întreprinderi în funcție de variabila independentă Rata dobânzii. Studiul se bazează pe metode econometrice, fundamente ale matematicii privind extremele funcțiilor de mai multe variabile, dar și programe informatice de analiză a corelației cum ar fi SPSS. Rezultatetele obținute, chiar dacă sunt singulare, descriu realitatea din România privind utilizarea creditului bancar ca formă de finanțare. De asemenea metodele propuse pot fi utilizate și în cazul altor întreprinderi și se pot fructifica în obținerea funcțiilor de previziune pentru fiecare caz particular în parte.

Key words: *Previziune, Gradul de îndatorare, Rata dobânzii, Eroare, Funcție de ajustare*

1. Introducere

Problema previziunii economice are la bază ideea găsirii unor factori sau a unui factor determinant în evoluția fenomenului considerat. O caracteristică a piața din România este utilizarea preponderentă a creditului bancar ca formă de finanțare. Literatura de specialitate și studiile efectuate pe tema îndatorării întreprinderii relevă că dintre factorii determinanți în adoptarea deciziei de creditare unul dintre cei mai importanți este rata dobânzii. În acest context, studiul elaborat în continuare este orientat spre găsirea unui model de previziune a gradului de îndatorare al unei întreprinderi prindeterminarea unei funcții de previziune de o singură variabilă. Instrumentele folosite sunt specifice studiului econometric și anume: analiza de regresie.

Considerații teoretice, metode utilizate

Tehnica utilizată fiind metoda celor mai mici pătrate considerăm utilă prezentarea generală a problemei de aproximare și a metodei propriu zise.

Se consideră o funcție $f: [a,b] \rightarrow \mathbb{R}$. Ne punem problema determinării unei funcții g destul de simplă ca expresie, care să aproximeze funcția f în intervalul $[a,b]$, atunci când nu se cunoaște expresia analitică a lui f , ci numai valorile sale într-un număr finit de puncte x_1, x_2, \dots, x_n , din intervalul $[a,b]$, adică pentru o funcție tabelată.

Metoda celor mai mici pătrate se utilizează cu în situațiile în care valorile funcției tabelate sunt rezultatul unor experiențe, măsurători sau observații.

Să presupunem, deci, că sunt cunoscute valorile funcției:

$$y_i = f(x_i), \quad i=1, 2, \dots, n$$

în punctele x_1, x_2, \dots, x_n , și fie $g(x)$, funcția de aproximare.

Expresia lui $g(x)$ o vom determina punând în evidență un anumit criteriu de aproximare.

Considerăm erorile (abaterile):

$$\varepsilon_1 = f(x_1) - g(x_1);$$

$$\varepsilon_2 = f(x_2) - g(x_2);$$

.....

$$\varepsilon_n = f(x_n) - g(x_n);$$

Se caută o expresie analitică a lui $g(x)$, astfel încât eroarea aproximării să fie minimă. Cu toate că am fi tentați să însumăm erorile, acest fapt are inconvenientul de a anula termenii pozitivi cu cei negativi și probabil că nu vom găsi soluția căutată în condițiile unor erori minime.

O altă cale ar fi să însumăm valorile absolute ale erorilor și anume:

$$\sum_{i=1}^n |\varepsilon_i| = \sum_{i=1}^n |f(x_i) - g(x_i)|$$

cea ce ne-ar duce spre rezultatul căutat, dar ar îngreuna rezolvarea, deoarece derivata funcției modul, $h(x) = |x|$ nu există în origine.

Pentru a evita dificultățile celor două situații ne vom propune să minimizăm suma pătratelor erorilor, adică funcția:

$$\sum_{i=1}^n \varepsilon_i^2 = \sum_{i=1}^n [f(x_i) - g(x_i)]^2$$

Genul funcției de aproximare g se alege plecând de la norul de puncte și poate fi de tip polinomial, exponențial, logaritmic, hiperbolic, etc.

Indiferent de tipul funcției g condițiile impuse pentru determinarea acesteia au la bază metoda de aflare a punctelor de extrem pentru funcții de mai multe variabile.

Aplicarea metodei și determinarea funcției de previziune

Abordarea cercetării are la bază date obținute pe baza observațiilor la diverse date calendaristice când întreprinderea s-a finanțat prin creditare bancară. Datele privind rata dobânzii active sunt extrase din rapoartele băncii centrale iar cele referitoare la gradul de îndatorare generală a întreprinderii sunt calculate de către autori pe baza situațiilor financiare. Variabila independentă x este reprezentată de *rata dobânzii*, iar cea dependentă y este *gradul de îndatorare*.

Astfel rezultă un pachet de date de intrare:

$$f(18.75) = 33.20$$

$$f(17.96) = 34.99$$

$$f(10.75) = 120.50$$

$$f(8.00) = 205.30$$

$$f(8.25) = 204.50$$

$$f(7.50) = 229.43$$

$$f(8.47) = 163.56$$

$$f(8.50) = 184.49$$

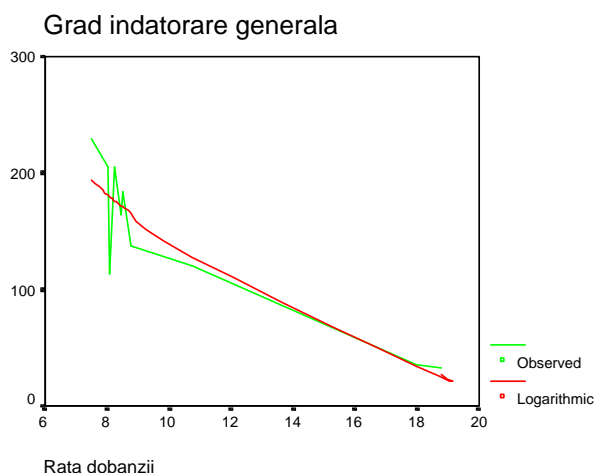
$$f(8.75) = 136.81$$

$$f(8.08) = 113.49$$

Ne punem problema să determinăm funcții matematice prin care să putem cuantifica legătura dintre variabile și să facem o prognoză pentru viitor.

Determinarea unei funcții de previziune implică o analiză de regresie. Aceasta se referă la modelarea unui fenomen, în cazul considerat *Gradul de îndatorare generală* în funcție de o variabilă dată și anume *Rata dobânzii*. Punctul de pornire îl reprezintă observațiile reale și anume "norul de puncte", adică reprezentarea grafică a punctelor $A(x_i, y_i)$ cu abscisa rata dobânzii și ordonata gradul de îndatorare. Pe baza observațiilor reale, pot găsi mai multe tipuri de *funcții de ajustare*: liniară, polinomială, logaritmică, hiperbolică, exponențială etc. (în funcție de model). Dintre acestea pentru una din funcții eroarea va fi minimă și evident pe aceea o vom determina. Urmărind datele de intrare se observă o tendință de descreștere a funcției observațiilor. De aceea vom aborda în continuare modelul logarimic, a funcției polinomiale de gradul al II-lea și modelul hiperbolic.

Grafic nr. 1 Modelul logarimic

În graficul 1 se poate vedea reprezentarea curbei observațiilor, funcția $f(x)$ și a funcției de ajustare logaritmice, $g_1(x)$. Se observă că funcția de ajustare propusă urmărește trendul funcției observațiilor, pentru un interval confundându-se cu aceasta.

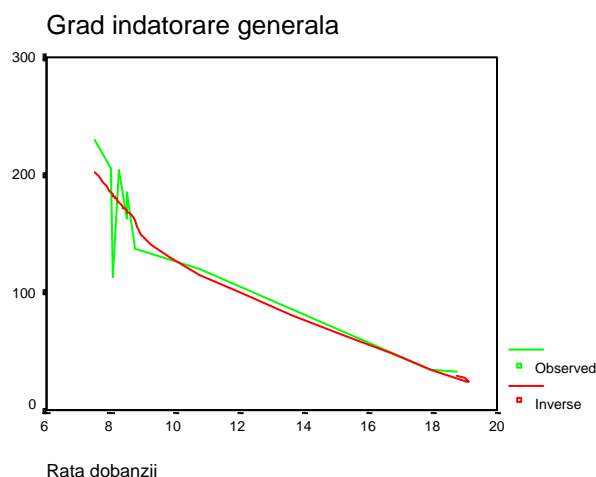
Tabel 1: Calculul valorilor estimate și a abaterii pentru modelul logaritmic

Nr.crt	Rata dob. X_i	Gr. de îndat. gen. $f(X_i) = Y_i$	Estimat	
			Regresie logaritmică $g_1(X_i)$	Eroare regresie logaritmică $g_1(X_i) - f(X_i)$
1	18.75	33.20	26.39522	6.80478
2	17.96	34.99	34.23987	0.75013
3	10.75	120.50	127.7709	-7.27092
4	8.00	205.30	181.6151	23.68486
5	8.25	204.50	176.0074	28.49256
6	7.50	229.43	193.3764	36.05362
7	8.47	163.56	171.2115	-7.65147
8	8.50	184.49	170.5672	13.92285
9	8.75	136.81	165.2846	-28.4746
10	8.08	113.49	179.8018	-66.3118

Sursa: Calcule proprii efectuate pe baza datelor extrase din Rapoarte BNR și situațiile financiare

Pentru a pune în evidență abaterea funcției de ajustare s-au calculat valorile funcției logaritmice $g_1(x)$ în fiecare punct x_i , precum și erorile (tabel 1).

Grafic nr. 2 Modelul hiperbolic

Alegerea celui mai bun model se poate face numai prin comparație. De aceea a fost considerat și cazul funcției de ajustare hiperbolică (grafic nr. 2). Conform graficului se observă că noua funcție de ajustare propusă se apropie foarte mult de curba $f(x)$ a a datelor de intrare.

Tabel 2: Calculul valorilor estimate și a abaterii pentru modelul hiperbolic

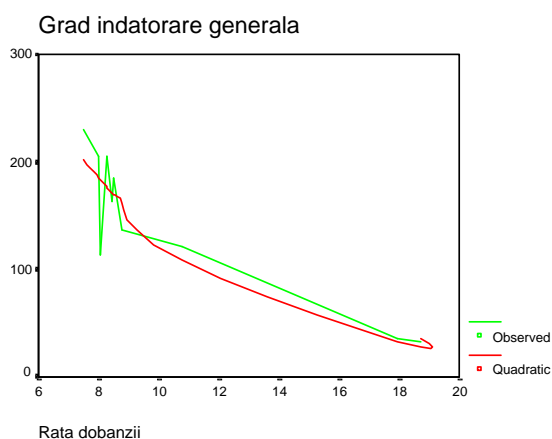
Nr. crt	Rata dob. X_i	Gr. de îndat. gen. $f(X_i) = Y_i$	Estimat	
			Regresie hiperbolică $g_2(X_i)$	Eroare regresie hiperbolică $g_2(X_i) - f(X_i)$
1	18.75	33.20	29.90667	3.29333
2	17.96	34.99	34.97244	0.01756
3	10.75	120.50	115.6117	4.88831
4	8.00	205.30	184.6611	20.63886
5	8.25	204.50	176.4817	28.01827
6	7.50	229.43	202.6558	26.77415
7	8.47	163.56	169.6833	-6.12326
8	8.50	184.49	168.7835	15.70654

Nr. crt	Rata dob. X_i	Gr. de îndat. gen. $f(X_i) = Y_i$	Estimat	
			Regresie hiperbolică $g_2(X_i)$	Eroare regresie hiperbolică $g_2(X_i) - f(X_i)$
9	8.75	136.81	161.5251	-24.7151
10	8.08	113.49	181.9887	-68.4987

Sursa: Calcule proprii efectuate pe baza datelor extrase din Rapoarte BNR și situațiile financiare

Pentru o reprezentare cantitativă am calculat valorile funcției de ajustare $g_2(x)$ precum și abaterile. Acestea sunt prezentate în tabelul 2.

Grafic nr. 3 Modelul polinomial de gr. al II-lea

Ca analiza să fie completă se impune și considerarea modelului polinomial de gradul al II-lea. În acest caz funcția de ajustare $g_3(x)$ are forma:

$$g_3(x) = a_0 + a_1X + a_2X^2$$

Dependența este prezentată în graficul 3 în care este vizualizată și funcția de ajustare $g_3(x)$. Pentru a completa imaginea celor trei modele considerate sunt prezentate în tabelul 3 valorile funcției de ajustare polinomială $g_3(x)$ și abaterile $\varepsilon_1, \varepsilon_2, \dots, \varepsilon_{10}$.

Tabel 3: Calculul valorilor estimate și a abaterii pentru modelul polinomial de gr. al II-lea

Nr. crt	Rata dob. X_i	Gr. de îndat. gen. $f(X_i) = Y_i$	Estimat	
			Regresie polinomiala gr II, $g_3(X_i)$	Eroare polinomiala gr II $g_3(X_i) - f(X_i)$
1	18.75	33.20	35.75638	-2.55638
2	17.96	34.99	32.89866	2.09134
3	10.75	120.50	108.3789	12.12113
4	8.00	205.30	185.3957	19.90432
5	8.25	204.50	177.2937	27.20633
6	7.50	229.43	202.2600	27.17001
7	8.47	163.56	170.3460	-6.78596
8	8.50	184.49	169.4118	15.07824
9	8.75	136.81	161.7499	-24.9399
10	8.08	113.49	182.7791	-69.2891

Sursa: Calcule proprii efectuate pe baza datelor extrase din Rapoarte BNR și situațiile financiare

Se observă din tabelul 3 că cea mai mică abatere în cazul modelului polinomial este +2.09134 și cea mai mare abatere este -69.2891.

Pentru a pune în evidență modelul optim am calculat eroarea standard pentru fiecare caz în parte, ca sumă a erorilor calculate în fiecare din cele 10 puncte ale observațiilor inițiale și am obținut rezultatele din tabelul nr. 4:

Tabel 4

Model	Logaritmic	Hiperbolic	Polinomial de gr. II
Eroarea standard	32,07968	30,71985	33,228198

Se observă că cea mai mică eroare standard se obține în cazul modelului hiperbolic, ceea ce se poate observa vizual și din graficul 2: curba observațiilor este cel mai bine aproximată de curba corespunzătoare modelului hiperbolic.

Determinarea funcției de ajustare hiperbolică pentru obținerea unei funcții de previziune se face folosind metoda celor mai mici pătrate. Funcția căutată are forma:

$$g(X) = a_0 + \frac{a_1}{X}$$

Metoda celor mai mici pătrate ne permite determinarea coeficienților a_0 și a_1 din sistemul:

$$\begin{cases} 10a_0 + a_1 \sum_{i=1}^{10} \frac{1}{X_i} = \sum_{i=1}^{10} f(X_i) \\ a_0 \sum_{i=1}^{10} \frac{1}{X_i} + a_1 \sum_{i=1}^{10} \frac{1}{X_i^2} = \sum_{i=1}^{10} f(X_i) \frac{1}{X_i} \end{cases}$$

Astfel se obține funcția de ajustare:

$$g(X) = -85,259449 + \frac{2159,364737}{X}$$

Cu ajutorul funcției de ajustare $g(X)$ se pot face prognoze privind evoluția gradului de îndatorare generală, dacă se modifică rata dobânzii. De exemplu dacă pentru următoarea perioadă rata dobânzii va fi 8,6% atunci gradul de îndatorare estimat va fi 165.82

Astfel modelul poate fi utilizat în descrierea unor scenarii privind rezultatele întreprinderii sub influența modificării ratei dobânzii.

Cu toate că este aplicat într-un caz particular acest model de previziune poate fi adaptat ușor și reprezintă un instrument la dispoziția oricărui manager financiar, indiferent de tipul de întreprindere.

Referințe bibliografice:

1. Zambotto Ch. - *Gestion Financiere*, Dunod, Paris, 1997;
2. Popescu O. - *Matematici aplicate în economie*, Editura Didactică și Pedagogică, București 1993;
3. NBR - Annual Report, 2004-2006;
 *** www.mfinante.ro;
 *** www.bnro.ro.

Redactor responsabil:	prof. univ. dr. GHEORGHE NEGOESCU
Redactor literar:	ALINA TODERAȘCU
Corector:	BOGDAN IONUȚ DEJU, MIHAELA HÂNCU
Operator:	TANȚA SANDU
Redactor tehnic – designer:	TANTA SANDU

Bun de tipar: *noiembrie 2008*
Tipografia MIXERA - Brăila